

דף ב.א.

מתני'. **הכל מעריכין** - ערך כתוב בפרשה, (נדר דמי עלי ושמים אותו כעבד הנמכר בשוק). **מעריכין** - אם אמר על אחד ערך פלוני עלי נותן ערך אותו פלוני כפי שניו שהערך ניתן לפי השנים הכתוב בפ' ערכין ואחר שנות הנערכים הולכים. **נערכים** - אם אמר ערכי עלי או אם אמר אחר עליו ערך פלוני עלי. **נודרין** - דמי פלוני עלי. **נידרין** - דמי עלי או אם אמר אחר עליו דמי פלוני עלי. **נשים ועבדים** - ומשלמין לאחר זמן כשנתגרשה האשה או נשתחרר העבד. **וטומטום ואנדרוגינוס ונודרין ונידרים** - שהרי יש להם דמים. **מעריכין** - את אחרים אם אמרו ערך פלוני עלי נותנין ערך אותו פלוני. **אבל לא נערכין** - אם אמר ערכי עלי או אם אמר אחר עליהם ערך פלוני עלי לא אמר כלום שאין להם ערך שזכר ונקבה אמורין בפרשה. **גמ' מופלא סמוך לאיש** - בן י"ב שנה ויום אחד שהוא סמוך לאיש ואינו איש עד שיביא שתי שערות ומופלא קרי ליה על שם שבודקין אותו אם יודע להפלות ולפרש לשם מי נדר ולשם מי הקדיש כדקתני בפ' יוצא דופן במסכת נדה (דף מה). **נערכין לאתויי מאי** - כלומר הכל דקאי נמי אנערכין דאכולה מתני' קאי הכל אהנערכין לאתויי מאי. **נדר בערכך כתיב** - (נפשות משמע) איתקש ערכין לדמים ומנוול ומוכה שחין אינן בדמים ונודרין את אחרים אבל לא נידרין דאין שוים כלום. **נפשות** - משמע כל שהוא נפש. **כולהו הנך דמייתי תיובתא** - תני להו במתניתין בהדיא. **תני והדר מפרש** - והוא הדין נמי מצי למנקט חד מהנך אלא חד מתרתי תלת נקט ל"א להכי נקט האי משום דפליגי רבנן ור"מ בהאי פירקא ערכין (לקמן דף ה) המעריך פחות מבן חדש ר"מ אומר נותן דמיו אדם יודע שאין ערך לפחות מבן חדש וגמר ואמר לשם דמים וחכ"א לא אמר כלום ולהכי סתמה ברישא לאשמועי' ממשנה יתירא דאפי' לרבנן היכא דאמר דמיו עלי יש לו דמים ונותן דמיו מפי מורינן. **יורש** - אדם שהפריש אביו קרבן ולא הספיק להקריבו עד שמת. **קרבנו** - גבי סמיכה כתיבי תלתא קרבנו גבי שלמים בויקרא ודריש ר' יהודה לחד מינייהו קרבנו ולא קרבן אביו. **תחלת הקדש** - תמורה שהיא תחלת הקדישה של בהמה זו. **סוף הקדש** - סמיכה שהוא סמוך לשחיטה. **כל בעלי חוברין** - חמשה שהביאו קרבן אחד בשותפות כולן צריכין לסמוך עליו ואין אחד סומך עליו. **לית ליה** - דס"ל אחד סומך לכולם ולא הוי כסומך על קרבן חבירו הואיל והוא שייך ביה.

דף ב.ב.

עובד כוכבים וחבירו - דאין ישראל סומך על קרבן עובד כוכבים ולא על קרבן ישראל חבירו. **מחד קרא נפקי** - דהני לאו קרבנו נינהו אבל אביו איצטריך קרא דסד"א קרבנו קרינא ביה הואיל ויורש הוא. **שכל הענין** - של תמורה. **מה סופינו** - ממה סופינו לרבות את האשה (בקרבנה) שאם המירה בקרבנה יהא מומר. **שאינו צריך לאמו** - מפרש במסכת סוכה (דף כח) שניעור משנתו ואינו קורא אימא. **מי שחציו עבד וכו'** - אבל עבד גמור פטור דכתיב את פני האדון ה' מי שאין לו אדון אלא הוא. **ולרבינא דאמר כו'** - בפרק קמא דחגיגה (דף ד) ומייתי לה מסיפא דמתניתין דהתם קתני ועבדים שאינן משוחררין. **חיגר** - פטור מן הראייה דרגלים כתיב פרט לבעלי קבין. **הניחא למאן דאמר** - בפ"ק דחגיגה (דף ט) דהא דקתני התם חוגג והולך את כל הרגל משום דכל שבעת הימים תשלומין זה לזה שני לראשון ושלישי לשני אלמא כל חד וחד חשיב באפי נפשיה דהא אית להו תשלומין ואיכא למימר דמאן דלא חזי בראשון וחזי בשני חייב. **תשלומין לראשון** - למי שהוא ראוי ומחוייב בראשון להקריב ולא הקריב מקריב כל שבעה ומי שלא נראה בראשון שוב אינו חייב דהא כולן אינן תשלומין אלא לראשון מאי איכא למימר. **יראה יראה** - יראה כתיב וקרינא יראה כדרך שהקדוש ב"ה בא לראות אותך והוא שלם בשתי עיניו כך בא ליראות שיהא הוא נראה לך בשתי עיניך. **במשנה ראשונה** - קודם שהודו ב"ה היה בחזקת עבד אבל אחר שחזרו להודות הואיל ובידינו לשחררו כמשוחרר דמי שאין רשות רבו עליו ולא קרינא ביה אדון אחר. **שהגיע לחינוך** - פלוגתא היא בפרק בתרא דיומא (דף פב) חד אמר כבר (שית) [שמונה] כבר (שבע) [תשע] וחד אמר כבר תשע כבר עשר שמחנכין אותו לשעות.

דף ג.א.

לאתויי נשים - שחייבות במקרא מגילה וכשרות לקרותה ולהוציא זכרים ידי חובתם. **מזמנות לעצמן** - שלש נשים וכן שלשה עבדים אבל אין שתי נשים או שני עבדים מצטרפין עם (שני) אנשים לפי שיש באנשים מה שאין בנשים ובעבדים שאין הנשים אומרות ברית ואין העבדים אומרים על נחלתנו. **איש איש** - כי יהיה זב מבשרו וגו' (ויקרא טו). **מכרת** - (דכרת) דהאי קרא בנכנס

טמא למקדש כתיב ומחייב ליה כרת ולהכי כתיב איש למעוטי קטן דלאו בר עונשין הוא אבל טמא הוא לטמא אוכלין ומשקין כגדול. **והצרוע** - משמע צרוע אחרינא לרבות את האשה. **א"כ למה נאמר איש לענין שלמטה** - דמשמע איש ולא אשה ולאו אטמא יטמאנו קאי דהתם אפי' אשה אלא אקרא דלמטה קאי דמשתעי בפריעה ופרימה. **הכל רואין והכל כשרים לראות** - חדא הוא ולא גבי הדדי תניא. **דמסברי ליה וסבר** - הלכות נגעים. **שאינו בקי** - והולך תלמיד חכם ישראל ורואה עמו ואומר לו אמור טמא והוא אומר טהור והוא אומר שהטומאה והטהרה תלויה במאמר הכהן והכי תניא בת"כ. **והאמר מר** - בפרק קמא דשבועות (דף ו). **לקדש** - לערב מים חיים באפר חטאת טעמייהו דרבנן ורבי יהודה מפרש במס' יומא בפרק טרף בקלפי (דף מג). **ערל** - שמתו אחיו מחמת מילה. **שהזה** - ממי חטאת על הטמא. **הזאתו כשרה** - טעמא מפרש ביבמות בפ' הערל (דף עב) מידי דהוה אטבול יום שפסול בתרומה וכשר בפרה. **תרי הכל שוחטין** - איכא בפרק קמא דחולין (דף ב ודף טו). **הכל מעלין** - בפרק בתרא דכתובות (דף ק).

דף ג.ב.

לאתויי עבדים - שאם יש לו עבד כנעני מהול למכור ורוצה העבד שלא ימכרנו אלא בא"י כופין את רבו להעלותו. **מנוה היפה** - דח"ל. **לנוה הרעה** - דא"י ואין אשתו יכולה לעכב עליו וכן מא"י לירושלים. **[פשיטא]** - עד השתא דריש הכל לאתויי מאי ומהשתא דריש הנך דתני כהנים לויים וישראלים וקא בעי פשיטא אי הנך לא ליחייבו מאן ליחייב. **ובני עבודה נינהו** - ואין יכולין לדור איש ואשתו בסוכה שאין נזקקין לנשותיהן דרמיא עלייהו עבודת הרגל אימא לא ניחייבו. **קמ"ל** - דאע"ג דלא אפשר להו כעין תדורו כי היכי דאפשר להו מיחייבי ובעידן עבודה פטירי שלא בעידן עבודה מיחייבי. **כיון דאישתרי להו כלאים** - בעידן עבודה דאבנט של כלאים היה דכתיב (שמות לט) ואת האבנט שש משזר ומדשש כיתנא תכלת עמרא במסכת יומא (דף עב). **שלא יהא דבר חוצץ בין בגדי כהונה לבשרו** - ותפילין על בשרו בעינן תחת בגדיו בקיבורת אצל הכתף כדאמר במנחות בהקומץ רבה (דף לז) דתחת בגדיו בעינן דכתיב והיה לך לאות ולא לאחרים לאות. **ציץ מונח** - על המצח ומצנפת על הראש ואינה מחזקת עד המצח אלא מקום התפילין נראה בגובה הראש מקום שמוחו של תינוק רופס. **יום תרועה** - משמע יום אחד בלבד.

ולברכות - שהיו נמי אומרים ביום הכפורים של שנת היובל מלכיות זכרונות שופרות. **מוכרין לעולם** - אפי' בשנת היובל עצמה אם מכרו קרקע שלהם מכורה היא ואילו גבי ישראל תניא בגמ' בפ' בתרא ערכין (לקמן כט) ובשנת היובל לא ימכור ואם מכר אינה מכורה והמעות חוזרין וגבי כהנים תנן מוכרין לעולם דמכורה ויוצאה והמעות שלהן דהא ליכא למימר דלא הדרא ארעייהו ביובל דודאי הדרא דכתיב ואשר יגאל מן הלויים ואמרינן בפ' בתרא (שם דף כט) ממכרו יוצא בחנם. **וגואלין לעולם** - אם מכרו שדה גואלין אותה מיד וישראל אינו מותר לגאול פחות מב' שנים כדכתיב במספר שני תבואות ימכר לך.

דף ד.א.

נהי דליתנהו בהשמטת קרקעות - כלומר בכל דין השמטת קרקעות דהא תנן מוכרין לעולם. **והך** - אכילת קדשים משום כפרה הוא דכתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם מלמד שהכהנים אוכלין והבעלים מתכפרין (יומא סח) אימא לא תיבעי זימון קמ"ל כו'. **מצטרפין כו'** - אי אכיל חד כהן וחד לוי וחד ישראל כהן בהדי זר מצי למיכל מן החולין הלכך מצטרפין. **לא נצרכא אלא לבן בוכרי** - בסיפא דמילתא מפרש הא דרבא. **ששוקל** - שקלים באחד באדר. **אינו חוטא** - כדמפרש לקמן דלא הוו חולין בעזרה אע"ג דלכתחילה לא מיחייב דכתיב (שמו' לח) לכל העובר על הפקודים ושבת לוי לא נפקד. **חוטא** - מפרש במס' שקלים (דף ג) דכתיב זה יתנו זה בגימטריא י"ב שבטים דהיינו נמי שבת לוי דכל העובר מפרש כל העובר בים סוף. **אלא שהכהנים דורשין מקרא זה לעצמן** - להנאתן ושלא כדין. **שלנו הוא** - שהרי מתרומת הלשכה הן באין ואם אנו שוקלין ללשכה נמצאת מנחת העומר ושתי הלחם ולחם הפנים משלנו והיאך נאכלין הכתיב לא תאכל ולדידן לית לן הך דרשא דהאי כליל תהיה במנחת כהן גרידתא כתוב אבל במנחת צבור זיל בתר רובא. **דמסר להו לצבור וכו'** - והלכך לבן בוכרי דפטר להו לכהנים משקלים איצטריך מתני' למתני דכהן שהעריך עצמו או את אחר נותן את הערך כישראל דסד"א כו' קמ"ל דלא גמירי. **לא יהו פחותין מסלע** - דעני בערכין נידון בהשג יד דכתיב (ויקרא כז) על פי אשר תשיג יד הנודר וגו' ופחות מסלע לא יתן לעולם כדאמר בפ' שני (לקמן ז) אין בערכין פחות מסלע ומייתי טעמא מהאי קרא וכיון דלהכי אתא לא הוה ס"ד למדרש לדרשא אחריתי

למפטר כהנים מערכין ומתני' לא איצטריך. **כהנים** - נפטרו מפדיון הבן בפ"ק דבכורות (ד) מק"ו אם פטרו את של ישראל במדבר ק"ו את של עצמן. ה"נ **דליתנהו באיל אשם** - והא ישראל ניהו אלא ודאי הכי לא דרשי' ואכתי מתני' למה לי למיתני כהנים ולוים וישראלים. **והעמידו לפני הכהן** - עני שהעריך את עצמו או את אחר. **ולא כהן לפני כהן** - הלכך כהן ליתיה בערכין דאי עני הוא לא קרינא ביה והעמידו לפני הכהן קמ"ל מתני'. **נערכין לאתויי כו'** - כלומר אמר מר לעיל הכל נערכין לאתויי מנוול ומוכה שחין. **ערך סתום** - לקמן מפרש וכולה ברייתא מפרש לקמן. **ערך אבריו** - אמר ערך ידי עלי - לא אמר כלום דאין ערך לאיברים אבל אם אמר דמי ידי עלי נותן דמי ידו. **שהנשמה תלויה בו** - שאם אמר ערך ראשי או ערך כבידי. **ת"ל נפשות** - בנפש תלה רחמנא ואם העריך דבר שהנשמה תלויה בו נותן ערך כולו. **ולא את המת** - שאם אמר ערך מת זה עלי לא אמר כלום. **והעמיד והעריך** - גבי עני שהעריך כתיב. **ד"א נפשות** - למה נאמר שאם לא נאמר נפשות אלא נפש הייתי אומר אין לי אלא אחד שהעריך אחד כדכתיב (ויקרא כז) איש כי יפליא [נדר] בערכך נפשות דהיינו אחד שהעריך אחד. **דבר אחר נפשות** - למה נאמר שאם אמר נפש הייתי אומר

דף ד.ב.

אין לי אלא איש שהעריך בין איש ובין אשה דכתיב (ויקרא כז) איש כי יפליא בערכך נפשות דמשמע שהאיש מעריך נפש כל שהוא. **נפשות** - דהכי משמע בערכך נפשות כל נפשות יכולות להעריך. **וכל שאינו בערכין** - כגון טומטום ואנדרוגינוס דכתיב הזכר דמשמע זכר ודאי נקבה ודאית. **ערך סתום** - שלא אמר ערכי עלי ולא אמר ערך פלוני עלי אלא אמר הרי עלי ערך. **שלשת שקלים** - דכתיב ולנקבה שלשת שקלים וזהו פחות שבערכין. **מרובה לא תפסתה** - דיש להקשות תפוס את המועט. **תפסתה מועט תפסתה** - דאי מקשה לך תפוס את המרובה אינו חולק על דבריק אלא מוסיף דבכלל מרובה איכא מועט. **בהשג יד** - שאם עני הוא ומך מערכך לא יעריכנו כהן בפחות משקל אבל דין ערך קצוב אין מועט מג' שקלים. **אלא קרא** - בערכך למאי אתא הואיל וערך סתם אינו אלא ג' שקלים בלא קרא נמי ידענא דבלא כלום לא מיפטר ובציר מהכי לא מצי יהיב דהא אין ערך קצוב נקרא בפחות מיכן. **שאינו נידון בהשג יד** - שאפילו אין ידו משגת לג' שקלים נותן ג'

שקלים. **כמפרש דמי** - דכיון דאמר ערך סתם עלי ויודע הוא שזהו פחות שבערכין ג' שקלים כמאן דאמר הרי עלי ג' שקלים דמי ולא דמי לאומר ערכי עלי או ערך פלוני עלי דהתם לא מוכחא מילתא דאין הכל יודעין את שנותיו אבל הכא דבר גלוי הוא שהרי לא תלה בשום אדם. **איכא דאמרי א"ר נחמן** - להכי אתא קרא לומר שערך נקרא ודינו כשאר ערכין ונידון בהשג יד. **פשיטא** - דמ"ש משאר ערכין. **קרי ביה ערך בערכך** - ערך הוה מצי למכתב והוה מייתי ערך סתם ומדכתב ערך למדרש נמי הא. **למימר קמן** - להביא מנוול ומוכה שחין. **הא אפיקתיה להנך** - לאחד שהעריך את מאה ולאשה שהעריכה. **שקול הוא** - אי הוה כתיב נמי נפש הוה אתו כולהו בין דבר שהנשמה תלויה בו בין אחד שהעריך מאה ובין אשה שהעריכה דנפש משמע אשה ומשמע נפשות הרבה כענין שנאמר (במדבר לא) ונפש אדם מן הנשים ששה עשר אלף ואע"ג דמחד נפש לא מצינו למדרש ג' דרשות הוה אתו כולהו דהא שקולים הן ושוות ונשמעות ממקרא זה ולא מצית לאוקמה להא דרשא טפי מהא והי מינייהו מפקת הלכך כולהו אתו מיניה ונפשות איצטריך למנוול ומוכה שחין דלא תימעטינהו מנדר בערכין. **שקול** - שוה דכל הדרשות שוות למשמע ממקרא זה ואין לך חומר בזו יותר מזו דנימא הך קא מרבה לחודה והך שקולין הן איכא נמי בב"ק (דף ג) כי האי גוונא בשמעתא קמייתא. **לדמים** - דאם אינו ענין לערכין דהא זכר ודאי בעינן תניהו ענין לדמים. **שנידון בכבודו** - שנידון כולו אחר אבר אחד שכבודו תלוי בו שאם אמר דמי ראשו עלי נותן דמי כולו. **ה"ג סד"א** - נדר בערכך נפשות כתיב כל שישנו בערכין נידון בכבודו אפ"ל כשאמר דמי ראשי עלי וכל שאינו בערכין כשאמר דמי ראשי עלי אינו נידון בכבודו דנפשות גבי ערך כתיב קמ"ל. **משמנין ביניהן** - כמה שוה ויחלוקו דמיו ומבעיא לי אמאי נקט התם שותפין והכא משמנין. **וא"ר פפא** - מאי טעמא דגבי פרה לא הקדיש אלא ראשה. **דהא מזדבן ריש תורא בבי טבחא** - אבל ראש עבד וראש חמור אין דרך למכור הלכך לפלגיה זבניה לפלגיה אקדשיה. **ואין נידון בכבודו** - דקתני הוא והקדש שותפין בו ולא הוי כוליה דהקדש. **והא עבד דאיתיה בערכין** - כדקתני במתני' וקתני בהך ברייתא גבי עבד נמי הוא והקדש שותפין בו דאין נידון בכבודו. **אלא ל"ק** - הך ברייתא דקדשי מזבח דאמר ראש חמור או עבד זה לדמי עולה אין נידון בכבודו דכי כתיב נפשות גבי ערכין כתיב דקדשי בדק הבית נינהו וכי קאמרינן אנו דנידון בכבודו אפילו טומטום שנדר דמיו בקדשי

בדק הבית. **תפשוט קדושה בכולה** - הואיל וחזיא להקרבה.

דף ה.א.

תימכר לצורכי עולה ודמיה חולין - דהא לא אקדיש גופה. **חוץ מדמי אבר** - שלא יקבל דמה כיון דנחתא ליה קדושת הגוף אינו רשאי למוכרה ואם מכרה אינה מכורה שהרי עולתו היא וכיון דלא נפקא לחולין דתמימה היא אין קדושה חלה על מעות האבר הלכך אינה מכורה וא"ת נמצא לוקח זה מקריב עולה חסירה אבר שאין אבר זה שלו הא פרכי' לה בפ"ק דתמורה (דף יא) ומשנינן לה כגון דאמר הרי עלי עולה בחייה. **ואפילו למ"ד כו'** - הכי אוקימנא בשילהי פ"ק דתמורה (דף יא) דלא פליגי ר"מ ורבי יהודה אלא בדבר שאין הנשמה תלויה בו כגון מן הארכובה ולמטה. **ה"ג** - לא קשיא ולא גרסי' אלא. **הא בקדושת הגוף** - הא דקתני פשטה קדושה בכולה כגון דאקדשה קדושת הגוף דאמר ראש בהמה זו אקריב עולה וברייתא דלעיל דאין לקדשי מזבח אלא ראשה של פרה כגון דאקדשה לדמים דאמר ראש בהמה זו עלי לדמי עולה דומיא דעבד וחמור דלא שייכא בהו קדושת הגוף להקרבה. **והא מר הוא דאמר** - בפ"ק דתמורה (דף יא) הקדיש זכר איל דחזי לעולה ואקדשה לדמי עולה קדוש קדושת הגוף והוא עצמו יקרב עולה דמיגו דנחתא ליה קדושת דמים נחתא ליה קדושת הגוף הואיל והוא חזי לגופיה ה"נ כי אמר ראש פרה לדמי עולה תיקדש לגופה (הוא) הואיל והיא חזיא תפשוט קדושה בכולה. **הא דאקדיש כוליה** - לדמיו קדוש קדושת הגוף דליכא אלא חד מיגו. **הא דאקדיש חד אבר** - כגון הכא דאמר ראש פרה לדמי עולה לא אמרינן מיגו דקדיש חד אבר קדשה נמי כולה ומיגו דנחתא ליה קדושת דמים נחתא ליה קדושת הגוף דתרי מיגו לא אמרינן יחד. **אבר נמי איבעויי איבעיא ליה למר** - בשילהי פ"ק דתמורה (דף יא). **הקדיש אבר לדמיו מהו** - שתקדש כל הבהמה לגופה מי אמרי' מיגו דקדיש חד אבר לדמי קדיש לגופיה ומיגו דקדיש חד אבר קדשה כולה א"ד תרי מיגו לא אמרינן ואם איתא תפשוט ליה למר מהא ברייתא דלא דהא קתני אין להקדש אלא ראשה ואוקמה לה בקדשי מזבח ודקאמר לדמי. **בתם** - דאיכא למימר דתיחות ליה קדושת הגוף דהא חזי להקרבה וברייתא דפשיטא ליה דלא קדשה כולה בבעל מום קא מיירי דומיא דעבד וחמור דלא חזו לגופייהו. **דמי ראשי למזבח מי נידון בכבודו או אין נידון בכבודו** - ויהיב פלגא דמים והרי אין לך בעל מום למזבח

גדול מזה שהוא אדם וקא מיבעיא ליה ואמאי תיפשוט ליה מההיא דאין נידון. **מי אמרי' לא אשכחן** - נדר בשום דוכתא דאין נידון בכבודו א"ד לא אשכחן לגבי מזבח כו'. **נידון בהשג יד** - גבי נדר ונדבה כי האי. **הקדיש שדה אחוזה** - לדמי עולה. **מהו** - היכי פריק ליה אי בעי למיפרקיה דהא פשיטא לן אי אקדשיה לבדק הבית הוה פריק בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף דגזירת הכתוב הוא ואפילו היא שוה אלף זוז. **שדה אחוזה דמיפרקא** - דהא לא אשכחן שדה אחוזה אלא לבדק הבית דסתם הקדישות לבדק הבית הלכך כי פריש לה למזבח לא פריק לה נמי אלא בהכי או דלמא לא אשכחן למזבח אלא בשויו דהא לא אשכחן קראי למזבח אלא בבהמות והנהו ודאי לא נתנה תורה קצבה לפדיונן אם הוממו והכא נמי אמרינן בשויו תיקו. **מתני'**. **פחות מבן חדש נידר** - אם אמר אחר דמיו עלי שהרי דמים כל דהו יש לו. **אבל לא נערך** - שלא נאמר בפרשה אלא מבן חודש ומעלה. **גמ'**. **נותן דמיו** - כמה שהוא נמכר בשוק. **כר"מ** - דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה ואדם יודע דאין ערך לכלי דנפשות כתיב וגמר ואמר לשם דמים. **פשיטא זכר"מ** - ל"ל למימר כמאן אזלא הא. **התם** - גבי פחות מבן חדש פטרי רבנן משום דאיכא למימר אפילו אין אדם מוציא דבריו לבטלה הני מילי היכא דהוא יודע שדבריו בטילין אבל זה סבור היה שיש ערך לפחות מבן חדש כבן חדש והרי אין לו ונמצא הקדש טעות ודמים לא קאמר דליתב דמי אבל גבי כלי ליחייב קמ"ל דר"מ היא ולא רבנן דטעמייהו דרבנן משום דאדם מוציא דבריו לבטלה ואפילו הוא יודע שדבריו זה בטילין.

דף ה.ב.

ולרבי מאיר למאי איצטריך - הואיל ורב אליבא דר"מ אמר ולא לרבנן למאי איצטריך למימר דנותן דמיו פשיטא התם דאיכא למימר דטעה ולא אמר לשם דמים אלא סבור שיש לו ערך מחייב רבי מאיר הכא דודאי יודע שאין ערך לכלי לא כ"ש. **נותן דמיה** - דאדם יודע שאין הקדש חל על דבר שאינו שלו וגמר ואמר לשם דמים. **תיקדוש מהשתא ואקריבנה** - כשאקננה ולהקדיש גופה נתכוין דטעה בהכי אבל דמי לא קאמר הלכך לא ליתב מידי דהא אין הקדישו חל על גופה ולדמים לא נתכוין. **קא משמע לן** - דלא אמרי' דטעה אלא ודאי יודע שאין הקדישו חל על גופה ולדמים נתכוין. **והוא דאמר עלי** - דמי בהמת חבירו זו עלי להקריב נותן דמים דבהמה גופה לא קאמר

אבל דמים קיבל עליו. **אבל אמר זו** - ולא אמר עלי אלא אמר הרי בהמה זו עולה לא אמר כלום. **מתני'**. **עובד כוכבים נערך** - אם אמר ישראל ערכו עלי נותן ערכו כפי שנים של עובד כוכבים. **אבל לא מעריך** - אבל אם אמר העובד כוכבים ערכי עלי או ערך אחרים עלי לא אמר כלום. ר' יהודה **אומר מעריך** - אם אמר על ישראל ערכו עלי. **[אבל] לא נערך** - שאם אמר ערכי עלי אין לו ערך או אם אמר ישראל ערך עובד כוכבים זה עלי לא אמר כלום. **גמ'**. **איש** - משמע כל דהו. **הלכתיה זר"מ מסתבר** - דאין העובדי כוכבים מעריכין. **וטעמיה לא מסתבר** - דיליף טעמא מחרש שוטה וקטן ואיכא למיפרך התם משום דלאו בני דעה נינהו דהא אין נודרין נמי ואין מקדישין אבל עובד כוכבים דנודר ומקדיש דהא ר"מ מודה דנודר ונידר אימא נמי דמעריך אי לאו דהאי קרא דלא לכם ולנו דכתיב בספר עזרא שהיו עובדי כוכבים מתנדבין ורוצין לסייען בבנין בית שני ואמר להם נחמיה בן חכליה לא לכם ולנו לבנות כי אם לנו לבדנו. **טעמיה זר' יהודה מסתבר** - דודאי מסתבר טפי לאוקמא מיעוטא דממעייט קרא בנערכין וריבויא במעריכין דהא טומטום ואנדרוגינוס דבני דעה נינהו כעובדי כוכבים ומעריכין ולא נערכין דמעטיניהו קרא דכתיב הזכר מריבויא דה"י דרשינן זכר ודאי ולא טומטום ואנדרוגינוס. **והלכתיה לא מסתבר** - דודאי אין מעריך משום דערכין לבדק הבית וקרא כתיב לא לכם ולנו לבנות. **אמר אבימי** - הא דאמר רבי יהודה מעריכין לאו משום דליתיה לבדק הבית דהא כתיב לא לכם ולנו אלא קדוש ונגזו דאסור בהנאה. **אלא מעתה** - הואיל ולא יבוד אזיל לא ימעלו בו דמיתנהי - מיניה לא ניחייב קרבן מעילה דהא תנן חטאות המתות הני חטאות דאמר' בתמורה ולד חטאת ותמורת חטאת כו'. **ומעות ההולכות לים המלח** - דהוו כחטאת שמתו בעליה דאזלא למיתה ואם נהנה אדם מהם אינו חייב קרבן דלא קרינא ביה מקדשי ה' (ויקרא ה) הואיל ולא יבוד אזלי. **ואילו גבי קדשי עובדי כוכבים** - תניא בשחיטת קדשים בפ' ב"ש (זבחים מה). **במה דברים אמורים** - דאין מועלין בקדשי עובדי כוכבים היינו בקדשי מזבח משום דגמרינן מעילה חטא חטא מתרומה מה תרומה אין מיתה נוהגת אלא בתרומת ישראל דבהדיא כתיב (שם ויקרא כב) ולא יחללו את קדשי בני ישראל אף מעילה אינה נוהגת אלא בקדשי ישראל. **אבל קדשי עובדי כוכבים של בדק הבית מועלין בהן** - ומפרש התם מאי טעמא דכי גמרה מעילה חטא חטא מתרומה דומיא דתרומה דקדושת הגוף אבל קדושת דמים לא גמרינן מינה וטעם זה מצאתי

מפורש בזבחים והוא עיקר שהרי בפירוש נשנה שם ומפי המורה שמעתי בקדשי מזבח דעובדי כוכבים אין מועלין בהם משום דמצינו חילוק בין קדשי מזבח דעובדי כוכבים לקדשי מזבח דישראל שאין חייבין עליהן משום פיגול נותר וטמא כדאמרין בשמעתא קמייתא דתמורה (דף ב) אבל בקדשי בדק הבית דעובדי כוכבים לא מצינו חילוק הלכך מועלין בהן זה שמעתי וראשון עיקר קתני מיהת מועלין בהן אלמא אינו נגנז מדשייכא ביה מעילה. **אלא אמר רבא** - ודאי לבדק הבית אתי ובימי עזרא היינו טעמא דשלחו להם לא לכם ולנו. **משום רפיון ידים** - משום שלא היו מתכוונים לטובה אלא שיסמכו גם עליהם וישמעו לעצתם והם יאחרו הבנין עד שיסיבו את לב כורש שלא לבנותו.

דף ו.א

בתחילה - בתחילת הבנין אין מקבלין דשמא לרפיון ידים מתכוונין. **לבסוף** - לחזק את בדק דאין לומר רפיון ידים מקבלין ל"א בתחילה כשלא היתה אימתן של עובדי כוכבים עליהן אין מקבלין אבל לבסוף מקבלין משום אימה וראשון עיקר וזה אינו טעם דהא כל ימי בית שני היתה אימת העובדי כוכבים עליהן ובתחילתו יותר מסופו וא"ת האי בתחילה נמי אמקדש ראשון קאמר א"כ מאי מויתיב ליה לקמן מואגרת אל אסף וגו' דהיינו במקדש שני. **דבר המסויים** - שנראה בעין אין מקבלין מהם דגנאי הוא ועוד שמתפארים בו. **אמה כליא עורב** - להכי נקט אמה דאמרי' בפרק בתרא דמנחות (דף קז) הרי עלי ברזל לא יפחות מאמה על אמה לכליא עורב שהיו מביאין טבלאות של ברזל אמה על אמה ובהן מסמרות גבוהין אמה קבועין ומחפין בהן ראש הגג של היכל לגרש את העורבים שלא ישכנו שם כליא לשון שמגרש את העורבין כמו כייל דודבי כייל פרוחי דאמר במסכת נדה (דף יז ע"ש) שהיה מגרש זבובין ממטתו בשעת תשמיש משום צניעות דאסור לשמש מטתו בפני כל חי, ל"א כליא עורב מונע העורבים כמו (תהלים מ) לא תכלא רחמיק. **ואגרת אל אסף שומר הפרדס וגו'** - והיינו בתחילת בנין וקשקיל בדק הבית מכורש. **דלא הדרא בה** - הואיל ותחילתו לטובה נתכוין שוב אינו חוזר. **מכריו** - של תבואת עצמו. **אם אמר בדעת ישראל הפרשתיה** - שלמקום שתרומת ישראל הולכת תלך זו, ל"א שישראל אמר לי להפרישה וראשון שמעתי. **טעונה גניזה** - ואסורה בהנאה דחיישינן שמא בלבו לשמים לשם הקדש הילכך יגנו ובזמן

הזה עסקינן דהקדש אסור בהנאה כדתניא בכורות (דף נג) אין מקדישים ואין מעריכין בזמן הזה ואם הקדיש בהמה תיעקר פירות כסות וכלים ירקבו. **יגוד** - יחתוך מקום השם ויגנוז החתיכה וישתמש במותר ויבנו בבית הכנסת. **לשמים** - להקדש ובזמן הזה אין לו תקנה. **טעמא דשם כתוב עליה** - דמוכחא מילתא דבלבו לשמים שהרי כתב עליה שמו של הקב"ה. **שם שלא במקומו אינו קדוש** - כלומר אינו קדוש אלא מקום השם ואותה חתיכה תיגנוז והשאר יבנה בבית הכנסת כי אמר בדעת ישראל הפרשתיה ל"א שם שלא במקומו כגון על גבי קורות וכלים לא קדיש דלא הוי מקומו אלא על הנייר ושיכתוב המקרא עם השם כנתינתו אבל שם לבדו הוי שלא במקומו ולא קדיש וראשון שמעתי והוא עיקר. **לשנותה** - לצרכיו ולאחר זמן ישלם. **אבל לאחר** - להלוותה לחבירו לא דלעצמו איכא למימר על מנת כן היקצה לצדקה שאם יצטרך יטלנה וישלם אחרת אבל חבירו לא אסיק אדעתיה. **לא שנו** - דמותר לשנותה אלא דאמר סלע זו עלי לצדקה דכיון דאמר עלי וקיבלה באחריות לענין גניבה ואבידה כדידיה דמי. **אבל אמר הרי זו** - ולא אמר עלי בעינא בעי למיתב. **כי היכי דליחייב באחריותה** - דכיון דמשתמש הוי כשולח יד בפקדון וקמה לה ברשותיה לענין תשלומין אבל אמר עלי דבלאו הכי מיחייב באחריות לא ישתמש. **אלא ל"ש** - ומותר. **לא נדר צדקה** - דסתם נדר דמי עלי לב"ה. **בבל תאחר** - והכי משמע נדר הוא הצדקה דקאי עליה בבל תאחר כנדר דקאמר בפרק קמא דר"ה (דף ו) בפיק זו צדקה. **לשמעתא** - דהאומר סלע זו לצדקה כו'. **אתון הכי מתניתו לה** - דרב נחמן מותר לשנותה סתמא קאמר ורבי אמי פירשה בין לעצמו בין לאחר ורבא הדר פירשה בין עלי בין הרי זו אנון בהדיא מתנינן כו' ופירושה כדרב נחמן.

דף ו.ב.

רבי ינאי - גבאי הוה ויזיף מעות הצדקה לצורכו ופרע. **דכמה דמשהי** - רבי ינאי דלית ליה זוזי למפרע ניחא להו לעניים. **דמעשה** - רבי ינאי לציבורא ואמר דלית ליה מעות לחלק לעניים וכופה אותם לצדקה ואיכא רווחא לעניים. **מנורה** - כמשמעה. **נר** - קרוישוי"ל של כסף או של זהב. **מדאמר ר'** **אסי כו'** - כלומר מדנקט ר' אסי עובד כוכבים דפעי וצועק למה שניתם ממה שנתתי מכלל דישראל דלא פעי שרי לשנויי לדבר מצוה דאי בישראל אסור ל"ל למנקט עובד כוכבים. **שלא נשתקע שם בעליה ממנה** - שעדיין אומרים

זו היא מנורה נדבתו של פלוני עובד כוכבים. **אסור לשנותה** - דפעי. **ולמאי** - קאמר ר' אסי דאסור לשנותה אילימא כו'. **שעזרק** - עובד כוכבים היה. **לא שכיח** - שעזרק במתא דליפעי שסוחר היה ומחזר בעיירות. **מתני'**. **הגוסס והיוצא ליהרג כו'** - מפרש בגמרא טעמא. **ר"ח בן עקביא** - איוצא ליהרג פליג אבל בגוסס מודה דכתיב (ויקרא כז) והעמיד והעריך אותו וגוסס לאו בר העמדה והערכה הוא. **שדמיו קצובין** - בפרשה ערכין אבל אנודר מודה דהא כנמכר בשוק בעי למשיימיה וזה אינו נמכר בשוק כלומר שאין אדם קונוהו ויפסיד מעותיו. **נודר ומעריך כו'** - ובגמרא מפרש מאי קא אתי ר' יוסי למימר הא ת"ק לא אמר אינו נודר שאם אמר דמי פלוני עלי יפטר דהא לא נידר קאמר. **גמ'**. **אלא לא נערך אמאי לא** - הרי דמיו קצובין. **כל חרם לא יפדה** - מי שהוא ראוי ליחרם וליהרג אינו בכלל פדיון. **למומתין בידי שמים** - כגון האי דכתיב השור יסקל וגם בעליו יומת והך מיתה ליכא למימר בידי אדם דהא אמרי' בפ"ק דסנהדרין (דף טו) מות יומת המכה רוצח הוא על רציחתו אתה הורגו ואי אתה הורגו על רציחת שורו. **שלא ניתנה שגגתן לכפרה** - כגון מגדף ומקלל אביו דאם עשה בשוגג אינו בקרבן ולא בגלות. **מיתות קלות** - כלומר דקלות להך מילתא שניתנה שגגתן לכפרה כגון רוצח דשגגתו גולה ועובד ע"ז ומחלל שבת ובא על הערוה דשגגתו חטאת. **כולי עלמא לא פליגי** - דודאי נדרו נדר והקדישו הקדש ומעריך את אחרים דהא בר דעה הוא. **מלוה על פה** - כגון זה שהזיק ולא עמד בדין על כך קודם למיתה. **תשלומי נזק** - כתובין בתורה ומדאורייתא משעבד ליה בעל כרחיה. **ואיכא דמתני לה** - להא דרב יוסף ורבה. **חייב** - דבר דעה הוא. **פטורין** - דאין לו דמים ועומד הוא ליחבל וכל הנך איכא ליהרג בדיני ישראל קאמר.

דף זא

לחזרת עמידת ב"ד - שאין אתה יכול להחזירו לב"ד ולעמוד בדין על מה שחבל שאין מענין את דינו. **מכלל דת"ק סבר כו'** - בתמיה. **והרגו** - השור הרג את החופר. **פטור** - בעל השור. **חייבין לשלם** - אלמא מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא וקשיא למאן דאוקי פלוגתייהו דרבי יוסי ות"ק דמתני' באם הזיק דא"כ קשיא סתמא אסתמא ואיכא דמותיב הך תיובתא לר"ש בן אלעזר אבל פליאה בעיני היאך יכול להקשות הא ר"ש תנא הוא ופליג. **בשעמד בדין** - קודם שמת וחייבוהו לשלם לפיכך גובה מן היורשין דכיון

דדינו חרוץ לשלם ה"ל כמלוה בשטר. **והא תני חגא מת וקברו** - השור בבור כגון שהפיל עמו חוליא ואפ"ה חייבין יורשין. **והילכתא** - הא דקתני יורשין חייבין כגון דייתבי דייני אפומא דבירא וחייבוהו מיד לשלם. **מזין עליו** - זורקין בשבילו דם חטאתו ואשמו ולא הויא כחטאת שמתו בעליה כל זמן שלא נהרג. **חטא בשוגג באותה שעה** - שיצא ליהרג כגון שראה חלב וכסבור שומן הוא ואכלו. **אין נזקקין לו** - שיפריש קרבן ליקרב. **מפני שאין מענין את דינו** - שימתינו מלהורגו עד שישחטו הזבח ויזרק הדם שעינוי הדין הוא. **רישא נמי** - דקתני כשחטא קודם לכן מזין עליו הרי ממתנינים לו עד שישחט ויזרק. **מתני'**. **אין ממתנין לה עד שתלד** - אלא הורגין ולדה עמה דחד גופא הוא. **ישבה על המשבר** - קודם שנגמר דינה. **ממתנין לה עד שתלד** - דכיון דעקר ונע ממקומו גופא אחרינא הוא. **נהנין בשערה** - ובגמ' מפרש טעמא. **אסורה בהנאה** - כדקי"ל (פסחים דף כב) ובעל השור נקי כאדם שאומר לחבירו יצא פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהן הנאה של כלום. **גמ'**. **לרבות את הולד** - קס"ד משניהם יליף מדה"ל למיכתב ומתו ואנא ידענא דאין ומתו פחות משנים. **שניהם** - מיותר לדרשה. **שניהן שוין** - הנואף והנואפת יהו בני עונשין אבל אם היתה היא קטנה והוא גדול או הוא קטן דלאו בר עונשין והיא גדולה ובת עונשין אין הגדול נהרג. **ומשני** - אנו מגם ילפינן. **לידי ניוול** - שאם יהא חיות בולד יצא לאחר מיתת אמו וניוול הוא. **נוחל** - אם נפלה לו ירושה בו ביום ובו ביום מת מנחילה לקרוביו מאביו. **ואמר רב ששת** - האי נוחל ומנחיל ליכא לאוקומי בנכסי אביו דא"נ לא אתיליד איהו הוו ירתי קרוביו נכסי אביו היכא דאין בנים. **אלא נוחל בנכסי אמו** - אם מתה בו ביום ואפי' הוא מת בו ביום נוחל נכסי אמו ומנחילן מכחו לאחיו מאביו שאינן בני אמו דאי לאו הוא הוו ירתי לה קרוביה ולא אמרי' נפל הוא ואינו בן נחלה. **אבל עובר** - אם מתה מעוברת לא ירתי לה קרובי העובר דהוא מת ברישא. **ומשני ה"מ** - דהוא מיית ברישא לגבי מיתה כשהיא מתה מיתת עצמה. **ופרכינן** - וגבי מיתה מי מיית הוא ברישא והא הוה עובדא ופרכיס לאחר מיתת אמו. **זנב הלטאה** - אם חותכין אותה מפרכסת החתיכה ואע"פ שאין בה חיות. **ומקרעין את כריסה** - דזימנין דמיקרי דהיא מייתא ברישא.

דף ז.ב.

מחתך בבשר בעלמא הוא - ואין חיוב אלא בחובל בחי דמוציא דם. (נהנין

בשערה - רגילות היו נשים כששערן מועט לקשור שיער נשים - נכריות לשערן והוא פיאה נכרית). **פיאה** - קליעה. **מת אסור בהנאה** - דכתיב ותמת שם מרים וגמר שם שם מעגלה ערופה במסכת ע"ז באין מעמידין (דף כט). **בפיאה נכרית** - לאו שערה ממש קאמר אלא שהיתה לה פיאה משיער אשה אחרת קשורה לשערה [דרגילות היו נשים כששערן מועט לקשור שיער נשים נכריות לשערן והוא פיאה נכרית] ואמרה תנו אותה לבתי וקמ"ל מתני' דאע"ג דקשורה לה כיון דאמרה תנו גליא דעתה דלא ניחא לה דתיהוי כגופה לאיתסורי בהדיה וכנטולה מחיים דמיא. **שער נשים צדקניות** - של עיר הנדחת שלא הודחו עמה מהו ואמר רבא התם בחלק (דף קיב) פיאה נכרית שקשרה הצדקת לשערה קא מיבעיא ליה אי כגופה היא וניצול אי כממונה וקי"ל (שם) צדיקים שבתוכה יוצאין ממנה ערומים וכל ממונם נשרף דכתיב ואת כל שללה תקבוץ וגו' אלמא מספקא ליה אי כגופה אי לאו כגופה ותיפשוט ליה מהכא דגופה הוא דטעמא דאמרה תנו כו'. **קשיא ליה לר"נ** - הא דמוקמינן למתניתין בפיאה נכרית והא דומיא דבהמה קתני וכו'. **אלא א"ר נחמן** - לעולם שערה ממש ודקשיא לך איסורי הנאה נינהו ל"ק דשיער המת לא מיתסר בהנאה דלא דמי לשיער בהמה שנהרגה דאשה מיתתה אוסרתה ושיער לאו בר מיתה הוא שאין עשוי להשתנות אבל בהמה גמר דינה אוסרתה כדאמר בפסחים בפ' כל שעה (דף כב) ממשמע שנאמר סקל יסקל השור איני יודע שהוא נבילה ואסורה באכילה ומה ת"ל לא יאכל את בשרו מגיד שאם שחטו לאחר גמר דינו אסור ואין לי אלא באכילה בהנאה מנין כו' והילכך כל דמחובר בה בשעת גמר דין מיתסר בהדה. **תני לוי כוותיה דרב** - דמוקים לה בדאמרה תנו ובפיאה נכרית. **מתה** - ולא אמרה תנו אין נותנין כו'. **פשיטא** - דמש"ה אין נותנין שהמת אסור בהנאה אלא ודאי ה"ק שנויי המת כגון פיאה נכרית אסורין בהנאה ולהכי קתני להאי מפני משום דקא בעי לגלויי עלה דלאו בשערה ממש קא מיירי. **בהמה שנהרגה אסורה בהנאה** - אפ"י שערה. **הדרן עלך הכל מעריכין**. **מתני'**. **אין נערכין פחות מסלע** - שאפ"י עני הנדור בהשג יד לא יתן פחות מסלע. **ולא יותר על חמשים** - דזהו גדול שבערכין הכתובין בפרשה. **נתן סלע** - בן עשרים שערכו חמשים והיה עני ונתן סלע לערכו דעני נידון בהשג יד והעשיר פטור. **נותן חמשים** - דבנתניה קמיייתא לא יצא ידי ערכו ועדיין ערכו עליו ועני המעריך את עצמו והעשיר קודם נתניה נותן ערך עשיר כדילפינן לקמן בפ' השג יד (דף יז). **היו**

בידיו חמש סלעים - עני בן עשרים שהעריך עצמו והיה לו ה' סלעים. **גמ'**.
הוא לכל ערכין שאתה מעריך הוא דאתא - שאפי' עני שבעניים לא יתן
פחות ומיהו היכא דאית ליה טפי יהיב דכתיב על פי אשר תשיג. **יד הנודר**
ולא יד הנידר - שעני שהעריך את העשיר נותן ערך עני. **לאו ממילא שמעינן**
מינה כו' - אע"ג דקרא להכי אתא ולא יד הנידר מיהו על פי אשר תשיג כתיב
וממילא שמעת דהיכא דידו משגת שקול מיניה. **ונתן ד' לשניה** - על פי כהן
יצא ידי שניהן ואפי' לרבנן הואיל ויהב לשניה ברישא. **מה שגבה גבה** -
והילכך כי יהיב לראשונה כל מה דאית ליה יהיב לה ולשניה ליכא למימר
אמאי לא יהב כולהו חמש משום דבעידנא דיהב לשניה משתעבד לה
לראשונה דהא אפילו מאי דיהיב לה לאו דידה הוא.

דף ח.א.

נתן ארבע לראשונה - שהעריכו הכהן על הראשונה תחילה לא יצא ידי
ראשונה דבעי למיתב כל מה דבידיה כרבנן ואם חזר והעשיר נותן את כל
הערך דנתינה קמייתא לאו כלום היא. **כולהו חזיא להאי כו'** - ועדיין אחד מן
הערכין עליו. **הא יותר על סלע איכא** - אף על גב דליכא חמשים סלע דאם
היו בידו חמש סלעים נותן כולם דהיינו יותר על סלע ופחות מחמשים
וסתמא כרבנן דלר' מאיר ליכא השג יד שיהא יותר על סלע ופחות מחמשים
במי שערכו חמשים [אלא או חמשים] או סלע. **מתני'**. **פתח** - תחילת נדות
שזה דין נדה דאורייתא ראתה היום מונה ששה והוא ראתה שנים מונה
חמשה והן ואפילו ראתה כל שבעה ופסקה לערב טובלת ומשמשת ומיום
שביעי ואילך הויין ימי זיבה אחד עשר יום שאם ראתה בהן יום אחד או שנים
שומרת יום כנגד יום וטובלת ואם ראתה בהן ג' רצופין הויא זבה גמורה
וטעונה ספירה ז' נקיים וקרבן ואם משכו ימי זיבה חדש או שנה אינה חוזרת
לתחילת נדות עד שתשב שבעה נקיים ישבה ז' נקיים וראתה הויא תחילת
נדה ומונה ששה והוא חוזרת לעניינה ככל המפורש ואם לא ראתה באותן י"א
יום ג' רצופין אינה זבה וכשתראה אחרי כן בין ראתה סמוך בין שהרחיקה
ראייתה הויא תחילת נדה ואפילו תראה שלשה רצופין אינה מונה אלא
ארבעה והן שאין ימי זיב אלא באותן י"א יום שבין סוף נדה זה לתחלת נדה
הבאה וכן מפורש בהלכה אחרונה של מסכת נדה (דף עב). **אין פתח בטועה**
פחות משבעה - טועה שראתה היום ואינה יודעת אם בימי נדתה עומדת אם

באותן אחד עשר יום של זיבה אין חוזרת לפתח נדותה בפחות מז' נקיים. **ולא יותר על י"ז** - נקיים כדמפרש בגמ'. **גמ'.** **תנו רבנן טועה שאמרה יום אחד טמא ראיתי** - היום ואינה יודעת אם בימי תחילת נדות הוא וצריכה למנות ששה והוא אם באותן אחד עשר ימי הזוב הוא ואינה צריכה לשמור אלא יום כנגד יום. **פתחה שבעה עשר** - שאם לא תראה עד לאחר י"ז לבד מיום זה אז חוזרת לפתח נדותה למנות ששה והוא דממה נפשך לאחר י"ז לבד מיום זה יצתה מספק של ימי הזוב דאם יום זה שראתה מתחילת ימי זיבה היה כיון שכלו י"א יום יצתה ימי הזוב והרחיקה ראייתה שלא ראתה עד לאחר י"ז ותחילת נדה היא ואפילו אם תאמר שיום זה תחילת נדה היא אעפ"כ יצתה ימי הזוב שהרי עברו ששה להשלמת ימי נדותה ואחד עשר שבין נדה לנדה הרי י"ז ולאחר י"ז כשראתה תחילת נדה היא אבל אם תראה ביום י"ז לא יצתה מן הספק אם יום נדה הוא או יום זיבה דיש לומר שמא יום זה שבאת לפנינו כשראתה ראשון לימי נדה היה ויום י"ז שראתה בו סוף אחד עשר יום שבין נדה לנדה הוא ואינה צריכה שימור או שמא יום ראשון שבאתה לפנינו מימי זיבה הוא וכשכלו י"א יום יצתה מימי הזוב ויום י"ז שראתה בו תחילת נדה הוא וצריכה למנות ששה והוא וכל שכן אם תראה קודם י"ז ובספיקא זו תעמוד לעולם עד שתשב י"ז נקיים וכל זמן שהיא בספיקא זו מקולקלת היא מאד שלעולם נחמיר עליה מספק שכשתראה יום אחד בתוך אלו ימי שבעה עשר נאמר תחילת נדה וצריכה ששה והוא וכשתראה שלשה רצופין נאמר ימי זוב הן וצריכה שבעה נקיים וקרוב מספק ואינו נאכל אבל לאחר י"ז אין להחמיר דודאי תחילת נדה ואם תראה שלשה רצופין תמנה ארבעה והן ולבסוף שבעה אם תראה תשמור יום כנגד יום שלשה תהא זבה. **שני ימים טמא ראיתי פתחה י"ז** - לבד משני ימים הללו שאם לא תראה עד לאחר י"ז תחילת נדה היא ממה נפשך אם שני ימים הללו מימי הזוב הרי כלו להם ימי הזוב לתשעה ימים אחר השנים וכשהרחיקה וראתה לסוף י"ז תחילת נדה ואם תחילת נדה היא הרי כלו להם ימי נדות וזוב לסוף ששה עשר אחר השנים שימי נדות וזוב אינן אלא י"ח וזו שלא ראתה עד לאחר י"ז שהוא יום עשרים לתחילת ראיית הספק נדה היא אבל אם תראה ביום י"ז וכל שכן קודם לכן לא יצתה מן הספק דשמא אלו שני ימים תחילת נדה היו ולסוף ששה עשר אחר השנים כלו ימי נדות וזוב וזו שראתה ביום י"ז תחילת נדה היא או שמא אחד משני הימים סוף י"א של זיבה היה והשני תחילת נדה

ולא כלו ימי נדות וזיבות עד לאחר י"ז וזו שראתה ביום י"ז סוף זיבה היא והרי היא בספק וכל שכן אם תראה קודם כגון אם תראה ביום י"ג וי"ד עומדת בספק דשמא ב' ימים הללו שבאתה לפנינו סוף ימי זוב היו וזו שלא ראתה שוב עד יום י"ג תחילת נדה היא או שמא שני הימים תחילת נדה היו ויום י"ג זה שמיני של ימי הזוב הוא ותשמור יום כנגד יום וכן בספק זה היא לעולם עד שתשב י"ז נקיים. **שלשה ימים טמא ראיתי פתחה י"ז** - כמו שפירשתי אבל קודם לכן כגון י"ז עצמו עומדת בספק וי"ל שמא שני ימים מהשלשה היו סוף זיבה והשלישי תחילת נדה ויום י"ז זה סוף זיבה הוא או שמא כולן השלשה תחילת נדה היו ולסוף ט"ו לבד מהשלשה כלו ימי נדות וזוב ויום י"ז זה תחילת נדה הוא אבל ליום י"ח יצתה מן הספק ממה נפשך. **ארבעה ימים וכו' פתחה ששה עשר** - שאם לא תראה עד לאחר ששה עשר לבד מהנך יצתה מן הספק ממה נפשך אם תחלת נדה היו הרי כלו ימי נדות וזוב לסוף י"ד אחר ד' הללו ואם ימי זוב היו כל שכן שכלו קודם ששה עשר ועכשיו תחילת נדה היא וא"ת שנים מהן היו סוף זיבה והשנים תחלת נדה אעפ"כ לסוף ששה עשר כלו ימי נדות וזוב והא ליכא למימר שמא השלשה סוף זיבה היו והרביעי תחילת נדה ולא כלו עד סוף י"ז דאם השלשה היו סוף זיבה כשראתה בד' אינה תחילת נדה דכיון שראתה ג' רצופין בימי זיבה זבה היא ולא תצא לעולם מידי זיבה להיות תחילת נדה עד שתשב שבעה נקיים כדכתיב (ויקרא טו) ואם טהרה מזובה וספרה וגו' ולאחר שישבה שבעה נקיים חזרה לתחילת נדות אבל אם תראה קודם לכן אפילו ביום ששה עשר איכא לספוקה בסוף זיבה ותחילת נדה דשמא שנים מהארבעה היו סוף זיבה והשנים תחילת נדה ויום ששה עשר סוף זיבה או שמא הארבעה היו תחילת נדה או סוף זיבה וכבר יצתה מימי נדות וזוב. ה' **ימים טמא ראיתי פתחה ט"ו** - ממה נפשך לאחר ט"ו תחילת נדה היא אם תראה אבל יום ט"ו עצמו אם תראה בו היא ספק דשמא שנים מהחמשה היו סוף זיבה והשלשה ימי נדות ועדיין יום ט"ו זה סוף ימי הזוב הוא וכן כולה ברייתא מספקינן לה שנים הראשונים בסוף זיבה והאחרונים מן הנדות אבל טפי מהכי ליכא לספוקי דאי אמרת ג' מהן סוף זיבה תו לא הוּו אחרוני ימי נדות כל זמן שלא ישבה ז' נקיים והשתא כי חזיא לאחר שישבה את ז' הימים הנקיים תחילת נדה היא.

שנים עשר פתחה שמונה - דלאחר שישבה שמונה נקיים יצתה מן הספק ממה נפשך אפילו תאמר שנים הראשונים סוף זיבה היו הרי כלו לה ממנין האחרון י"ח ימים ויצאו ימי נדות וזוב ותחילת נדה היא אבל יום שמיני עצמו ספק הוא דיש לומר שנים מן הי"ב היו סוף זיבה והעשרה שבעה מהן לנדות והשלשה לזוב והוא זבה וז' נקיים ישבה ושמיני זה שראתה בו עדיין מן האחד עשר הוא ואינה תחילת נדה שאין בין סוף נדה לתחילת נדה פחות מי"א יום דכלו הי"ב ימים ממנין האחרון או שמא תחילת נדה היא שיום ראשון של שנים עשר תחילת נדה היה ולסוף שבעה כלו להם ימי נדות והתחילו בשמיני ימי זיבה וליום שנים עשר הלכו להם מימי זוב חמשה נמצא שיכלו להם ימי זוב לסוף ששה ולסוף ששה כלו ימי נדה וזוב והרי ישבה [שבעה] נקיים לזיבה ושמיני זה תחילת נדה הוא והיינו ספק וקלקול גדול שלא תחזור לפתח נדתה עד לאחר י"ז יום דהדרא והוא לה טועה שאמרה יום אחד טמא ראיתי ואיני יודעת אם בימי נדה ואם בימי זיבה ואם תפסוק לאחר ראיית שמיני זה שבעה ימים ותרצה לשמור יום כנגד יום נחמיר עליה ונאמר שמא יום שראתה בו סוף זיבה היה ועכשיו תחילת נדה הוא או אם תראה ג' ותרצה למנות ארבעה ימים נחמיר עליה ונאמר שמא אותו יום שמיני שראתה בו תחילת נדה היה ועכשיו בימי זוב היא וזבה היא וכן בספק זה היא לעולם עד שתשב שבעה נקיים. **שלשה עשר פתחה שבעה** - ב' (ימים) קמאי מספקינן לסוף זיבה פשו להו י"א וז' נקיים הרי י"ח. **שאר פתח בטועה פחות משבעה** - שאפילו ראתה ארבעה עשר אינה חוזרת לפתחה בפחות מז' נקיים דממה נפשך זבה היא כל זמן שלא ישבה ז' נקיים לא תצא מידי זיבה. **א"ל רב אדא וכו'** - רב אדא טעי וסבר דכל הנך י"ז וט"ז וט"ו למשרייה לגברא קאמרי. **נדה ופתחה** - שתדע מאימת תמנה ימי נדה שאם תראה שלשה או ארבעה ימים לא תמנה אלא שלשה והם ואינך יהיו לה ימי זוב שאם תראה אחר תהא שומרת יום. **כל הטועות זבות** - לקמן מפיק לה ומפרש אלא כל זבות הטועות כלומר כל הנך דאיכא בהנך דלעיל דמצינן לספוקינן בזבות כגון כולהו בר מיום אחד טמא ושני ימים טמא דבציר מתלתא יומי טמא ליכא לספוקה בזבה. **מביאות קרבן** - לסוף שבעה נקיים שתי תורים אחד לחטאת ואחד לעולה כדין זבה דשמא זבות היו. **ואינו נאכל** - החטאת אינה נאכלת דשמא לא ימי זיבה היו וחטאת זו חולין ומליקתה נבילה דחולין מלוקין אינן אלא נבילה והעולה קריבה על תנאי אם זבה היא תהא לחובתה

ואם לאו תהא לנדבה אבל חטאת נדבה ליכא. **חוץ מפתחה ז' ופתחה ח'** **שמביאות קרבן ונאכל** - דממה נפשך כיון דראתה י"ב רצופין זבות נינהו דאי נמי אמרת שני קמאי לסוף זיבה אפ"ה הויה תחלת נדות וזיבה ממנין האחרון דהא פשו להו י' ימים ז' לנדות וג' לזוב וכ"ש אי קמאי הוו תחלת נדות או ג' מינייהו סוף זיבה ממה נפשך זבות הן אבל כולהו קמייתא ספק זבות הן דאיכא למימר ג' ימים מהנדך זיבה הוו וזבה היא ואיכא למימר לאו זבה היא דב' יומי קמאי מסוף זבות ותו לא הויה זבה ממנין האחרון. **אטו כל הטועות זבות** - והא חששא בעלמא הוא ולא ודאי זבות נינהו. **אלא כל זבות הטועות** - דמשמע כל שיש לספקו בזוב מחמת טעותו דהיינו משלשה ימים טמא ראיתי ואילך. **מתני' אין טוהר בנגעים בפחות משבוע אחד** - להסגר. - גמ'. **נגעי אדם** - יש בהם בשבוע אחד כדכתיב בפרשה. **נגעי בתים** - שלש שבועות כדתניא בתורת כהנים ושב הכהן ובא הכהן זו היא שיבה זו היא ביאה מה ביאה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע אף שיבה כו' ומנין שאם עמד הנגע בעיניו בזה ובזה בשבוע ראשון ושניה מנין שחולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע והיינו שבוע שלישי ת"ל ובא הכהן ואם בא יבא הכהן מה מצינו וכו'. **אלו נגעי אדם** - שנבררין בשבוע אחד אם לטהר אם ליחלט וצדקה גדולה היא זו. **אלמלא צדקתך כו'** - כדמפרש לקמן. **במאי קמיפלגי [וכו']** - רבי אלעזר אמר כובש - הקב"ה כובש ומסתיר עונות תחת מחילת כסא הכבוד כדי שיכריעו הזכיות. **נושא** - נושא ומגביה כף העונות למעלה כדי שיכריעו הזכיות. **רבה כו' אלעזר** - והכי קאמר צדקתך כהררי אל שאתה מצדיקנו במה שאתה כובש ומסתיר משפטיך דהיינו עונות בתהום רבה. **ורב יהודה כו' יוסי [בר"ח]** - והכי קאמר אלמלא צדקתך כהררי אל שאתה עושה לנו צדקה שאתה מגביה עונות מי יוכל לעמוד מפני משפטיך שיהו מכריעין עד תהום רבה. **מתני' אין פוחתין מארבעה חדשים מעוברין** - של שלשים יום בשנה ועולא מפרש טעמא בגמ'. **פחות משנים** - ליום שני לאפייתן. **ולא יותר על שלש** - ליום שלש לאפייתן נאכלין ותו לא חל יום טוב של עצרת להיות באחד בשבת נאפות בערב שבת שאין אפייתן דוחה לא שבת ולא י"ט ונאכלות בי"ט לאחר תנופתן דהיינו ליום שלישי וכשחל עצרת באחד משאר ימי השבת נאפות ערב י"ט ונאכלות בי"ט שהוא שני לאפייתן. **לחם הפנים כו'** - כיצד נאפין בערב שבת ונאכלין לשבת האחרת שהוא יום תשיעי לאפייתן חלו שני ימים טובים של ראש השנה להיות חמישי בשבת וששי בשבת נאפה לחם הפנים ברביעי

בשבת ונסדר בשבת ונאכל בשבת שניה שהוא אחד עשר לאפייתו. **קטן נימול לשנים עשר** - כיצד נולד בין השמשות של ערב שבת אינו נימול בשבת דשמה תשיעי הוא דבין השמשות ספק יום ספק לילה ואם יום הוא נמצא שבת יום תשעה ומילה שלא בזמנה אינה דוחה לא שבת ולא יו"ט ואם חלו שני ימים טובים של ר"ה אחר אותו שבת אינו נימול עד יום שלישי שהוא שנים עשר ללידתו. **גמ'. לא נראה לחכמים לעבר יותר על שמונה כו'** - ורישא דמתניתין דקתני אין פוחתין מד' חדשים מעוברין דלא עבדין חסירין יותר על שמונה אבל שמונה עבדין ולא מפרש השתא ועולא מפרש לה לקמן ורב הונא אית ליה דעולא. **דאם כן** - דעבדין תשעה מליאים קדים אתי סיהרא חדתא תלתא יומא קודם ר"ה שבין מולד תשרי זה למולד תשרי הבא ד' ימים וח' שעות ותתע"ו חלקים ואם מולד תשרי זה בתחילת ליל שבת נמצא מולד תשרי הבא בשמונה שעות ליום ארבע בשבת וכשאנו מסדרין החדשים אחד מלא ואחד חסר נקבע ראש השנה ביום המולד שסדר תולדות הלבנה אחד מלא ואחד חסר שחדש לבנה תשעה ועשרים יום וחצי ושתי ידות שעה וע"ג חלקים הרי לשני חדשים נ"ט ימים היינו חודש אחד מתשעה ועשרים וחדש אחד משלשים יום וכשאנו עושין שבעה מליאים נדחה ראש השנה יום אחד לאחר המולד ואם שמונה מליאים נדחה שני ימים ואם תשעה מליאים נדחה שלשה ימים.

דף ט.א.

קדים [אתי] סיהרא - חדתא ג' ימים קודם ראש השנה שהמולד ביום ד' וראש השנה בשבת ומרנני עלמא בתר רבנן למימר כל מה דבעו עבדי. **כדאמר רב משרשיא** - לקמן גבי עצרת כגון שהיתה שנה מעוברת הכא נמי כגון שהיתה שנה שלפניה מעוברת. **עיבור שנה חדש** - ובידינו לעשות חדש של תוספת השנה בין מלא ובין חסר ואת עיבור של שנה של אשתקד עשינו חסר ונמצא שהקדמנו תשרי שעבר לפני מולדו כמדת חסרון חדש אחד לפיכך אנו יכולין לאחר תשרי זה כמדת מילוי חדש אחד כדקאמר דל ירחא מליא לבהדי חסירא. **ואכתי חד יומא** - ואע"ג דיומא ופלא היא חד יומא קרי ליה והוא הדין נמי אם היתה זו מעוברת הוה מצי נמי לתרוצי דנראה לעבר שמונה חדשים והאי דנקט שנה שלפניה משום דלא מיתוקמא מתני' בשנה מעוברת דקתני אין פוחתין מד' חדשים מעוברין הא בארבעה מעוברים סגי

ואי במעוברת פשו להו ט' חסירין ובין לרב הונא בין לעולא אפילו שמונה חסירין ליכא לאוקמא אלא במעוברת אבל תשעה לא בפשוטה ולא במעוברת כדלקמן. **לא אדעתייהו דאינשי** - אחד יומא לא תמהי ולא מרנני. **מייטרא סיהרא** - עתיקא שלש יומי אחר ראש השנה דסדר תולדות החדשים למולד הלבנה אחד מלא ואחד חסר כדפרישית וכי עבדת תלתא חסירין טפי מקדמת ליה לראש השנה ג' יומי. **שהיתה שנה שלפניה** - של אשתקד מעוברת וחדש העיבור שלשים יום ולמנין הלבנה לא הוי אלא כ"ט ופלגא אשתכח דמאחרת לראש השנה פלגא יומא והשתא לא קדים לראש השנה אלא יומא ופלגא וכיון דלא הוו ב' שלימים חד קא חשיב ליה והיינו דקא פריך ואכתי איכא חד יומא. **איתחזויי איתחזי** - לבנה לב"ד ואנן הוא דלאו אדעתין למימסר נפשין ולמיחזייה הילכך לא מרנני.

דף ט.ב.

במאי קמיפלגי - רב הונא דמוקי למתני' בתרתי מיילי סבר לה כרשב"ג דזימנין כ"ט וזימנין שלשים והכי מיפרשא מתני' אין פוחתין מד' חדשים מעוברין דלא עבדין טפי מח' חסירין הא ח' חסירין עבדין ולא משכחת לה אלא במעוברת ועיבורה ל' וכדעולא ולא נראה לעבר יותר על שמונה הא שמונה מליאין עבדין ובמעוברת ועיבורה כ"ט וכדלעיל והיינו כרבן שמעון ועולא סבר לה כת"ק דלעולם שלשים הלכך לא מיתוקמא מתני' אלא בחד טעמא ולא נראה לחסר יותר מח' קתני הא ח' עבדין ובמעוברת ועיבורה שלשים אבל לעבר אפילו ח' מליאין נמי לא עבדין דקדים סיהרא שני יומי דמעוברת ועיבורה כ"ט ליכא לאוקומיה כרב הונא דאין עיבור שנה בציר משלשים. **אלא ביום הנף** - באותו יום שאירע בו ט"ז בניסן לפי שבט"ז בניסן אנו מתחילין למנות חמשים ויום חמשים איקלע ביום ראשון להתחלת המנין דיום מ"ט הוי סוף שבת שביעית וביום חמשים מתחיל השבוע. **ואין ר"ה כו' או לאור עיבורו** - לאור עיבורו של ניסן ביום שאירע בו ל"א של ניסן כגון אם ניסן בא' בשבת הוי אור עיבורו שלישי בשבת להכי קרי ליה אור עיבורו שהוא לילה שבו מתעבר החדש שכשעושים ר"ח יום ל"א הוי חדש שעבר מעובר. **שניהם חסירין** - כסליו וסיון וכיון דהוו להו ד' חסירין בסתווא וד' חסירים בקייטא הוי ר"ה ביום הנף דהא האידנא עבדין לעולם חדשי ימות החמה כסדרן ויש לנו סימן קבוע א"ת ב"ש ג"ר לשלישי של פסח הוי ר"ה דהיינו

לאור עיבורו וכי עבד חד חסר טפי מקדמת ליה לר"ה חד יומא דהיינו ליום הנף אלא לרב הונא דאמר מעוברין נמי עבדין הא כיון דעבדין בימות החמה ד' מליאין מאחרת לר"ה חד יומא דה"ל לאור אור עיבורו של ניסן ליום רביעי של פסח. **הא שבעה עבדין** - אפילו לעולא דהא דלא עבדין שמנה מליאין משום דקדים אתי סיהרא תרי יומי אבל שבעה דלא קדים אלא חד יומא עבדין והא זימנין [דלא] עבדין בסתווא ועבדינא לחדשי החורף כסדרן ומעברנא ליה בקייטא ועבדין ד' מלאים וה"ל נמי לאור אור עיבורו. **אלא** - הא דקתני לעולם לאור עיבורו ולא יותר אחרים הוא דלית להו מליאין וחסידין דלדידהו כל החדשים [כולהו] כסדרן. **אלא ארבעה ימים** - אם אירע ר"ה ביום ראשון יבא לשנה הבאה ליום חמישי דהיינו כולהו כסדרן. **ביום הנף לא משכחת לה** - דהא בכסדרן מקלע לאור עיבורו. **דל ירחא** - דקייטא ועביד ליה חסר לבהדי ירחא דעיבור דעבדת ליה מלא דכי היכי דעבדין שבט ואדר הראשון מליאין ביחד עבדין נמי ניסן ואייר חסירין יחד דהא אמרינן אם היתה שנה מעוברת חמשה וכיון דעיבור שנה שלשים אי לא עבדין תרי חסירין בהדי הדדי הוו להו שיתא בין ראש השנה לר"ה דהא כי מוספת חד חדש מלא על ירחי שתא מאחרת ליה לר"ה תרי יומי הילכך הוו להו בקייטא ארבע חסירין ומיקלע ביום הנף. **אחרים מנינא אתא לאשמועינן** - בתמיה כיון דכסדרן אית להו פשיטא דאין בין זה לזה אלא ארבעה והכי איבעי להו למימר אין מעברין את החדש לצורך וממילא ידענא דאין בין זה לזה אלא ארבעה. **[הא קמשמע לון]** - אי הוה אמרי אין מעברין את החדש לצורך הוה אמינא ה"מ בחדש שנראה בזמנו אבל היכא דלא אתו סהדי ביום שלשים ע"כ תעברו משום דמצוה לקדש על פי עדים. **קמ"ל כו'** - דהכי משמע דהאי סימנא נקוט בידך ארבעה ימים בין זה לזה ואפילו לא נראית הלבנה. **והאיכא יומא דשעי** - כלומר נהי נמי דבתר מולדות הלבנה אזלי אחרים מיהו זימנין דאיכא חמשה ימים בשנה פשוטה בין פסח לפסח דהא איכא יומא דשעי דלשלש שנים טפי חד יומא טופיינא דבין מולד זה למולד שנה הבאה איכא ארבעה ימים ושמונה שעות ותתע"ו חלקים צא לשלש שנים לכל שנה שמונה שעות תמצא יום אחד. **ויומא דתלתין שנין** - שהרי מן התתע"ו צא תתס"ד מכל תתע"ו תמצא יום לשלשים שנה שהרי תתנ"ף חלקים בשעה חשוב חמשה תתס"ד ארבע שעות הרי לשלשים תתס"ד כ"ד שעות שהן יום אחד. **ואף שמואל סבר להא דרב הונא** - דשמונה מליאין נמי

עבדינו. **שניהם מליאים** - שניהם מן החסירין (שנים) כגון מרחשוון ואייר אם תעשה מליאים נמצא שנה עודפת שני ימים על כסדרן והרי היא שנ"ו. **שניהם חסירין** - שנים מן המליאין כגון כסליו וסיון אם תעשה חסירין נמצאת שנה חסירה שני ימים מכסדרן והרי היא שנ"ב וכסדרן שנ"ד אלמא עבדין תמניא מליאין. **הריני נזיר כימות החמה** - (או) שאמר כמנין ימות החמה מונה נזירות שס"ה. **ואף רבי סבר לה כרב הונא** - דאמר עבדין שמונה מליאים. **ונראה חדש** - לבנה תשרי בזמנו ביום קביעות ראש השנה. **והיה רבי תמה** - לפי שהיה לאחר הלבנה שלשה ימים שהרי הקדימו הקביעות שלשה ימים.

דף יא.

ועיבור שנה שלשים - הרי לך א' מלא ואשתקד עשינו שניהן מליאים מרחשוון ואייר והרי לך שלשה מלאין יותר על כסדרן הלכך כי חסרה השתא לבהדיהו שלשה קם ליה בדוכתיה. **נר ישראל** - שאתה מאיר עיני חכמים. **מתני'**. **כ"א תקיעות** - ומ"ח תקיעות מפרש להו במס' סוכה בפ' החליל (דף נג). **משני נבלים** - לשני לויים. **ולא מוסיפין על ששה** - לא אתפרש טעמא. **משני חלילין** - חליל קלמייל"ש בלע"ז. **ולא מוסיפין על י"ב** - אם היו רוצין היו עושין י"ב כנגד י"ב ימים שהחליל מכה לפני המזבח. **מכה** - שהיו נקבים בחליל ומכה באצבעו על הנקב להנעים את הקול. **בשחיטת פסח ראשון** - בי"ד בניסן שהיו קורין ההלל בעזרה בשעת שחיטה כדאמרינן בתמיד נשחט (פסחים סד). **אבוב** - היינו חליל ובגמרא מפרש הכי. **ולא היה מחלק** - מסיים אלא באבוב יחידי כשהיה מגיע לסיום הנעימה היה האחד מן החלילים מאריך לאחר שתיקת האחר שזהו חילוק יפה יותר משיסיימו שניהם כאחד חילוק היינו סיום שמחלק בין נעימה לנעימה ובשעת הקרבה היה שיר זה והיו הלויים משוררים בפה את ההלל באותן י"ב ימים והחלילים מחללים ובשאר ימים היו נבלים וצלצל וכינורות והשיר היה אותו שיר המפורש בר"ה (דף לא) אחד בשבת לה' הארץ ומלואה וכל המזמור ובשני גדול ה' ומהולל וכן כולם. **ועבדי כהנים היו** - אותם המכים בחליל. **בית הפגרים ובית צפריא** - שם המשפחה. **מעמאום** - שם המקום. **ומשיאין לכהונה** - כהנים היו נושאים בנותיהן שישראלים מיוחסין היו. **גמ'**. **מתני'** - דקחשיב כ"א תקיעות ומ"ח תקיעות דלא כר' יהודה דמתני' קא חשיב לכל תקיעה ולכל תרועה באנפי נפשה ואין לך כל תרועה שאין תקיעה פשוטה לפנייה ולאחריה ורבי

יהודה לא קא חשיב תקיעה ותרועה ותקיעה אלא חדא הרי לך כ"א דתנא
דידן ז' לר' יהודה ומ"ח דתנא דידן ט"ז לרבי יהודה. **ותקעתם תרועה** - אלמא
לתרועה קרי תקיעה ולתקיעה תרועה. **לפשוטה לפנייה ולאחריה** - דמהכא
נפקא פשוטה לפנייה דכתיב ותקעתם והדר תרועה ופשוטה לאחריה דכתיב
(במדבר י) תרועה והדר יתקעו ולעולם כל חדא מצוה באנפי נפשה. **סימנא**
בעלמא - לסימן שיקהלו ולאן לשום מצוה. **ולא כלום** - שלא ישא ויפסיק
בין פשוטה שלפנייה לתרועה ובין התרועה לפשוטה שלאחריה אלא בבת
אחת סמוכות זו לזו. **כר' יהודה** - דאמר חדא מצוה נינהו ולא בעי אפסוקי.
אפי' כרבנן - והאי אין בין לאו דיעשה סמוכות כל כך אלא שלא ישא
בינתיים יותר מדאי. **ולאפוקי מדרבי יוחנן** - דאמר גבי ר"ה שמע תשע
תקיעות שלש של מלכיות וג' של זכרונות וג' של שופרות בתשע שעות ששה
שעה בין כל אחת ואחת יצא. **ולא כלום** - משמע כלל לא יפסיק. **שמונה ימי**
חנוכה - לא חשיב במתני' משום דליכא קרבן.

דף יב.

ימי החג חלוקין בקרבנותיהם - דפרי החג מתמעטין והולכין. **ראש חדש**
איקרי מועד - דכתיב (איכה א) קרא עלי מועד ובפ"ד דמסכת תענית (דף כט)
תמוז דההוא שתא מלויי מליוה דכתיב קרא עלי מועד. **השיר** - הלל. **מקודש** -
בעשיית מלאכה. **קרייתה** - קריאת המגילה. - דחלי קליה - מתוק קולו
לשמוע. **חלק** - קלוף. **דק** - טינב"ש גילדו דקה. **צלצל** - שני כלים מכין זה ע"ג
זה וקולם דקה וקורין להן צנב"ש. **מפטמת את הבשמים** - שבה היו כותשין
סממני הקטרת והיה קולה צלול ומפטמת הבשמים יפה ונותנת בהן ריח
כדאמרי' בכריתות השוחק אומר היטב הדק היטב שהקול יפה
לבשמים. **שני כלים** - צלצל ומכתשת נחושת. **ממורט** - דק שיכולין לקפלו.
ממורק - קלל לווישנ"ט. **שניים** - שני צלצלים ושני מכתשות. **בכאיסר** - פי
המעייין שהוא נובע שם רחב כאיסר. **אל יתהלל חכם** - שחכמתו אינה אלא
מקלקלת לפי שכלי מקדש ראשון ע"פ הגבורה נעשו דכתיב (ד"ה א כח) הכל
בכתב מיד ה' עלי השכיל כל מלאכת התבנית. **הרדווליס טבלא גורגדנא** - זוג
ועינבל שקורים אישקליט"א. **ומערבב את הנעימה** - כשהיה קול זה מסיים.
מגריפה - שבה גורפין את דשן המזבח וודי"ל והוא כעין כף.

דף יא.א

עשרה נקבים היו בה - ובכל נקב היה קנה אחד ובכל קנה וקנה היו בו י' נקבים ובכל נקב של קנה הוציא מין זמר נמצאת כולה מוציאה מאה מיני זמר. **וסימניך** - שלא תטעה מי אמר מאה מי אמר אלף. **מתניתא גוזמא** - דרך משניות לשנות גוזמא כגון הנך דאמר בשחיטת חולין בפרק גיד הנשה (דף צ). **רבי יוסי** - דאמר ישראלים מיוחסים היו מאי קסבר אלא דכ"ע עיקר שירה בפה. **בין למעשרות** - דמחזקין ליה בחזקת לוי. **ואתנה את הלויים** - ולויים משוררים הם. **שבשם** - שמזכירין בו שם שמים. **אין אדם שר שירה אלא מתוך שמחה וטוב לבב** - דכתיב (ישעיהו סה) הנה עבדי ירונו מטוב לב. **אימא ביכורים** - וה"ק קרא תחת אשר לא הבאת ביכורים. **מנין לביכורים שטעונין שירה** - שאומרים ארוממך ה' כי דליתני כדתנן במס' ביכורים (פ"ג מ"ד). **טוב טוב** - כתיב הכא בכל הטוב וכתוב בשירה (דברים כח) בשמחה ובטוב לבב. **פרי** - בביכורים כתיב (שם כו) מראשית פרי. **הביא ענבים** - לעזרה לביכורים ודרך מנין שיצא ת"ל אשר תביא מארצך מ"מ. **(ישור במשא) חזקיה אמר מהכא** - אשכחן שירת לויים מן התורה ישור במשא נשיאות קול בשיר. **בלוטי** - שם חכם. **שירה** - צריך עבודת קרבן שאינו נאמר אלא על היין של נסכי קרבן כדכתיב (במדבר י) ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם. **צהלו מים** - יצהלו בשיר בית המקדש יותר מצהלת ים סוף. **מייתי לה מהכא** - לעיקר שירה מן התורה.

דף יא.ב

על עסקי קול - שהיה מצוהו לשורר לפי שמשה לוי היה. **אף הם** - הלויים בעבודת מזבח ולא משכחת לויים כשרים בעבודת מזבח אלא בשיר. **מה אתם** - אכהנים קאי קרא. **אתם בשלהם** - הכהנים שנכנסו בעבודת לויים כגון ששררו. **והם בשלכם** - לוי שעבד על המזבח ככהן. **הם בשלהם** - כגון לוי משורר שהגיף דלתות ולוי משוער שאמר שיר שהרי הלויים היו חלוקים זה למשוער וזה למשורר. **אלא באזהרה** - לא אתפרש לן. **אביי** - לית ליה הא מתני' דקתני לעיל הם בשלהם אינו במיתה דהא משכחת תנא אחרינא דקאי כוותיה. **זר ממש** - כגון ישראל. **הא כתיב חדא זימנא** - בהיא פרשתא גופה וקאי נמי אעבודת לויים. **רבי יהושע** - ויוחנן בן גודגדא לויים היו יוחנן בן גודגדא סבר משורר ששוער במיתה כשהוא מגיף לבדו וגזרו רבנן במסייע

דלא ליתי למעבד לחודיה ור' יהושע סבר אפילו כי עביד לחודיה אינו אלא באזהרה ולא גזרו רבנן במסייע. **עולת נדבת ציבור** - כגון קיץ המזבח הבא מן השופרות שנותנין בהן מעות מותר חטאת ומותר אשם. **עולותיכם** - ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם (במדבר י) והיינו שירה. **ויאמר חזקיהו** - משמע שהיה נמלך. **אלא לאו נדבה** - ונמלך אם ישוררו וכתוב החל שיר ה' שהורו לו ב"ד לשורה. **עולת ר"ח** - דמוסף הוא. **כבש הבא עם העומר** - שהוא עולת חובה בי"ו בניסן. **אלא אמר רב אשי** - הא דמימלך לאו משום דמספקא ליה דודאי הוקבע ר"ח בזמנו אלא רשותא הוא דקא נסיב. **מידי דהוה אשליח דציבורא דמימליך** - ונסיב רשותא אם יתפלל. **אפילו תימא עולת חובה** - עולת תמיד שבכל יום ויום הוא. **זכות ליום זכאי** - בניסן נגאלו בניסן עתידין להיגאל. **מוצאי שבת** - אחד בשבת. **ומוצאי שביעית** - שמינית. **וישב עליהם את אונם** - פסוק הוא בתהלים במזמור אל נקמות ה'. **בטל התמיד** - שלא היו להם כבשים מחמת שהיו צרים על ירושלים ואין יוצא ובא. **ומ"ש עולת נדבה דהואי** - הלא לא היו כבשים מצויים. **הא לא קשיא בן בקר בעלמא אתרמי להו** - שאינו ראוי לתמיד וראוי לעולת נדבה. **ותסברא** - דשירה גמורה הויא ההיא שירה על קרבן והא שירה דאחד בשבת לה' הארץ ומלואה כדאמר בראש השנה (דף לא) והאי קרא במזמור אל נקמות ה' שהוא שיר של רביעי בשבת. **איליאי** - קינה כדמתרגמינן ושאי על שפים קינה וטלי על נגדין איליאי (ירמיהו ז). **זוכן** - כמין אצטבא היה. **אי הכי** - דאפילו שלא על הקרבן אומר שירה בעולת נדבה נמי לימא ותפשוט בעיא דר' אבין. **נפקא מיניה חורבא** - דהא דר"ל רשות הוא דאי אית ליה לעולת נדבה ברשות אתי למימר עולת חובה נמי רשות הלכך לא אמרינן שיר לגמרי בנדבה. **מאי הוי עלה** - דבעיא דר' אבין. **ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם** - מקיש עולה לשלמים ושלמים לעולה לענין שיר. **מה עולה האמורה כאן קדשי קדשים** - דאין לך עולה קדשים קלים אף שלמים האמורים כאן טעונים שיר בשלמים קדשי קדשים משתעי ואין לך שלמים קדשי קדשים אלא כבשי עצרת דשלמי ציבור הן וכתוב בהו (ויקרא כג) קדש יהיו לה' לכהן ומה שלמים האמורים כאן לגבי שיר קבוע להן זמן דהא אוקימנא בכבשי עצרת אף עולה האמורה כאן שקבוע לה זמן לאפוקי נדבת ציבור דאין קבוע לה זמן.

נסכים הבאין בפני עצמן - כגון שהביאו היום קרבן ציבור ולא הביאו נסכים עמו והביאום למחר דאמר מר (מנחות דף מד) מנחתם ונסכיהם בלילה מנחתם ונסכיהם אפי' למחר. **אכילה ושתייה** - קרבן ונסכים. **והא תני רב מרי בריה דרב כהנא** - לעיל דאין עולת נדבה טעונה שיר שהרי אין זמנה קבוע. **ותסברא** - דלשם שירה אמרו באחד בשבת. **נפיק מיניה חורבא** - דאתי למימר כי היכי דנסכים הבאים בפני עצמן רשות נסכים הבאין עם הקרבן נמי רשות. **לגלותנו** - גלות יהויכין והחרש והמסגר ויחזקאל היה מהם. **יובל** - ראש השנה שלה ביום הכפורים דתוקעין ב"ד בשופר ונפטרים עבדים לבתיהן ושדות חוזרות לבעליהן ואז נראית שהיא יובל אלמא שנת היובל הוה בשנת י"ד לחורבן הבית וקס"ד בהדי שתא דחורבן קאמר ויובל הוא לעולם במוצאי שביעית דשנת מ"ט שביעית היא. **ואי ס"ד במוצאי שביעי' חרוב** - היכי משכחת לה י"ד לבהדי דתיהוי במוצאי שביעית אחד בשבוע וכו'. **אחר שנה** - וכי חשבת ט"ו שנים משנת היובל למפרע משכחת חורבן במוצאי שביעית שהיא שנת ל"ו למנין יובל זה. **אי הכי** - דבשנת ט"ו לחורבן הוי ההיא נבואה כ"ו לגלות יהויכין הואי. **דאמר מר גלו** - ישראל עם יהויכין. **בשבע** - בשנה שביעית לכיבוש יהויקים. **גלו בשמונה** - כלומר שאותה גלות היתה בשנה שמינית למלכות נבוכדנצר דשנה שניה למלכותו כיבש יהויקים כדמפרש לקמן. **גלו בי"ח** - עם צדקיהו והיא היתה חרבות ירושלים והיא היתה שנת י"ח לכיבוש יהויקים והיא שנת י"ט לנבוכדנצר. **משב ועד תמני סרי** - משנה שביעית שהוא גלות יחזקאל עד תמני סרי שהוא חורבן הבית חד סרי לבהדי שתא דגלה בה יחזקאל ולבר משנת החורבן דמנינו לה בהדי הנך דמחורבן ועד יובל וחמיסר דמחורבן ועד יובל עם שנת החורבן ושנת היובל אשתכח דכ"ו הוו מהשתא דגלו בה ועד יובל והיכי אמר יחזקאל בעשרים וחמש לגלותנו היה יובל וס"ד דבהדי שתא דגלו קאמר. **ולדידך** - דבעית למימני לשנת החורבן בהנך ארבעה עשר מי ניחא. **מכדי גלו נמי בי"ט** - דס"ד דהאי מתרץ דג' גליות הוו דהא דתני גלו בי"ח ובי"ט הוו שני גליות וסבר דבשמונה עשר הוה חורבן וכי מנית נמי ארביסר לבהדי שנת חורבן ושנת היובל משכחת לה עשרין ושית בגלות יהויכין שהיתה בשנת שבע ולבהדי שתא דגלו בה. **אלא מאי אית לך למימר** - האי דקאמר יחזקאל בעשרים וחמש לגלותנו. **לבר משתא דגלו בה** - יהויכין ויחזקאל. **מ"מ תשסרי**

לרבינא קשיא - דהא ודאי בגלות האחרון היה החורבן וכיון דאמר רבינא חמיסרי שנים עד היובל ומגלות יהויכין ועד שנת חורבן שהוא בי"ט הו"ו חד סרי לבר משתא דגלו בה ולבר שנת החורבן וחמיסרי הא עשרין ושית. **מי סברת ג' גליות הו"ו** - הש"ס הוא דקא מתרץ דהאי דאמרן לעיל גלו נמי בתיססרי לאו מלתא היא דחד גלות הוה דבשמונה עשר לכיבוש יהויקים הוה חרבות ירושלים שהיא תשעה עשר לנבוכדנצר הלכך משב ועד תשעה עשר לבר משתא דגלו בה יהויכין ויחזקאל ולבר שנת החורבן וט"ו עם שנת החורבן ושנת היובל הרי כ"ה. **דאמר מר** - בסדר עולם. **כיבש יהויקים** - לאו גלות הוא דלא הגלה שום אדם אלא כבשו לעבד תחתיו ועבדו שלש שנים כדכתיב (מלכים ב כד) ויהי לו יהויקים עבד שלש שנים וישב וימרד בו ג' שנים כדכתיב בדניאל בתחלתו בשנת שלש למלכות יהויקים (עלה) נבוכד נצר ירושלים ותניא בסדר עולם אפשר לומר כן והלא לא מלך נבוכד נצר עד שנה רביעית ליהויקים כדכתיב (בירמיהו כה) הדבר אשר היה על ירמיהו על כל עם יהודה בשנה הרביעית ליהויקים היא השנה הראשונה לנבוכד נצר אם כן מה תלמוד לומר בשנת שלש למרדו שהיא ששית לכיבושו והילוכו לבבל והמליך יהויכין תחתיו וכתוב בסוף דברי הימים ולתשובת השנה וגו' אלמא בשנת שבע לכיבוש ראשון של יהויקים גלה יהויכין וכתוב בסוף מלכים ויצא אליו יהויכין מלך יהודה וגו' אלמא שביעית לכיבוש יהויקים היא שמינית למלכות נבוכד נצר

דף יבב.

והיינו דאמר' שנה שניה כיבש יהויקים. **ארבע מאה ועשרים** - שלמין לבד שנה שחרב בו. **הוה ליה בשיתא בשבוע** - כלו ת"כ שנים ובשביעית עצמה חרב. **שנת חמשים עולה** - לשנת יובל והיא תחילת יובל הבא הלכך לר' יהודה לא הוי בכל יובל אלא מ"ט שנים. **אי כר' יהודה** - מוקמת לה להא דר' יוסי בראשונה לא משכחת דחרב בית ראשון במוצאי שביעית. **י"ז יובלות** - נפקי מקראי דכתיב (מלכים א ו) ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה וגו' דל ארבעים דמדבר אשתכח דנכנסו לארץ קודם בנין הבית ארבע מאות וארבעים ובית ראשון עמד ת"י הרי תת"נ הרי י"ז יובלות של חמשים. **ואי אתה יכול לומר משעה שנכנסו** - לארץ מנו שמיטין ויובלות דא"כ בית חרב בתחילת היובל כלומר בשנת היובל עצמה דהא ליכא למימר שלא חרב עד

חמשים ואחת דא"כ לא מיתוקמא שמעתין דכי מדלית שבע שכיבשו ושבע שחילקו משכחת חורבן בשנת ל"ז של יובל והיינו שניה לשמיטה ואנן בעינן במוצאי שביעית הלכך אתפרש לן האי תחילת היובל - שנת היובל עצמה ואי אתה מוצא שיהא יובל בי"ד שנה אחרי אשר הוכתה העיר כדכתיב ביחזקאל (סי' מ). **צא מהן שבע שכיבשו וכו'** - ולא מנו שמיטין ויובלות עד לאחר י"ד [ואי] אתה מוצא שנת היובל י"ד שנה אחר שהוכתה העיר וכדתריץ רבינא לעיל דכי מדלית י"ד מחמשים פשו להו תלתין ושית אשתכח דבשנת שלשים ושש חרב הבית והיא מוצאי לשביעית ושנת היובל בי"ד שנה לבד משנת החורבן ואי הך דר' יוסי לעיל אליבא דר' יהודה אייתי שבסר שנין משבסר יובלי שדי אהני כלומר שדינהו על היובלות ודל י"ד מהנך שבסרי לשבע שכיבשו וז' שחילקו פשו להו תלת אשתכח דבג' בשבוע חרוב. **ומשני הנך תלת שנין דאגלינהו סנחריב עד דאתא ירמיה ואהדרינהו כו'** - כלומר הנך שלש שנים שצר סנחריב עליהן כדכתיב (במלכים ב יז) ויעל מלך אשור (על כל) [בכל] הארץ ויעל שומרון ויצר עליה שלש שנים ולא היה להם פנאי לחרוש ולזרוע ולא מנו שמיטין ויובלות לא קא חשיב להו והאי דנקט עד דאתא ירמיהו אהדרינהו לאו דווקא דהא יותר מתשעים שנה היה מחזקיהו שהגלה אותן סנחריב עד שהחזירן ירמיהו בימי יאשיהו אלא ה"ק תלת שני דאגלינהו סנחריב והיו באותו גלות עד שהחזירן ירמיהו לא חשיב להו להנך שלש שנים כך שמעתי והרבה תשובות בדבר חדא דכי מדלית תלת שני משכחת חורבן בשנת ארבעים ותשע והיא שביעית ואנן בעינן מוצאי שביעית ועוד י"ד שנה אחרי אשר הוכתה העיר דליהוי יובל לא משכחת לה והא ליכא למימר לר' יהודה לית ליה הך דרשא דהא קרא כתיב ולקמן לא משכחינן ז' שחילקו אלא מהך דרשא די"ד אחרי אשר הוכתה העיר הוה יובל ועוד קשיא לי היכי לא מדלינן אלא הנך תלת שני והאמר' בפ' בתרא (לקמן לב) משגלו שבט ראובן וגד בטלו היובלות עד שהחזירן ירמיהו ואע"ג דמתרצינן התם מנו יובלות לקדש שמיטין הני מילי לרבנן אבל לר' יהודה מוקמינן התם דלא מנו יובלות כלל ועוד היאך יתכן ליטול שלש שנים לבדם אם כשעלה סנחריב עליהם כבר מנו י' שנים או י"ב ליובל ועלה עליהם שלש שנים היאך יתכן להפסיק אותן שלש שנים ולחזור למניינם הראשון ולמנות י"ג י"ד לקדש יובל שנת החמשים ושלוש בעל כרחך אז התחילו למנות א' ב' ג' ד' ומתוך הוויות אלו נראה בעיני דהאי תלת דכתב בספרים שיבוש הוא ופירוש משובש היה

ונכתב בספרים והכי גרסינן הנך שני דאגלינהו סנחריב עד דאתא ירמיהו אהדרינהו לא חשיב ודוקא נקט דכל אותן השנים שהיו בגלות לא חשיב רבי יהודה במנין שמיטין ויובלות וכדאמרי' בפרק בתרא אלא באותה שנה שחזרו בימי יאשיהו התחילו למנות ליובל וצא וחשוב מאותה שנה עד שנת הת"י החורבן ותמצא חשבונך סדור כמין חומר דבשנת שלשים ושש ליובל חרב הבית והיא מוצאי שביעית ומשכחת ארבע עשרה שנה אחר אשר הוכתה העיר הוה שנת היובל שהרי חזרו בשנת י"ח ליאשיהו כדכתיב (במלכים ב כב) דבשנת י"ח ליאשיהו נמצא הספר בבית המקדש ועל דברי הספר שלח המלך אל חולדה הנביאה ואמרי' במגילה (דף יד) היכי שבקיה לירמיהו ושדר לחולדה ואמרינן ירמיה לא הוה התם שהלך להחזיר עשרת השבטים ומנלן דהדור דכתיב מה הציון הלז וגו' ודבר זה שפינה יאשיה את העבודת כוכבים באותה שנה היה וכך מצאתי בסדר עולם בי"ח ליאשיהו היה תחלת היובל ויאשיהו מלך ל"א שנה מי"ח עד ל"א כמה הוו ארבסרי וחד סרי ליהויקיס ויהויכין וחד סרי לצדקיהו כדכתיב (במלכים ב כה) הרי שלשים ושש ואז חרב הבית ומיתוקמא שפיר כר' יהודה כך הבנתי מלבי וישרה בעיני אבל לא שמעתיה ואחרי כן מצאתי ספר ישן מוגה שכתוב בו כן והודעתיו לרבותי וישרה בעיניהם. **איבעית אימא לעולם אליבא דרבנן** - אמרה ר' יוסי למילתיה ודקא קשיא לך לעיל הוה ליה בשיתא בשבוע. **כי קתני וכן בשניה אשאר** - אתשעה באב ומוצאי שבת. **עלו מן הגולה** - בימי עזרא. **ידעיה חרים פשחור ואימר** - שבמקדש ראשון היתה משמרת ידעיה קודם לחרים ומשמרת חרים קודם לפשחור ושל פשחור לאימר. **חלקום לארבע ועשרים משמרות** - ולא היו יודעין כיצד יסדרן מי יעבוד אחר מי. **בללום** - שכתבו שם הכ"ד משמרות בכ"ד פתקין. **ונתנום בקלפי** - וכוון ידעיה ברוח הקודש ועלתה איגרתו בידו וחזר והכניס ידו ונטל איגרת וכן עד שש פעמים ובאותו סדר שעלו האיגרות בידו כך עשו אחריהו אותן הכתובין באיגרות זו אחר זו.

דף יג.א

וכן חרים וכן פשחור וכן אימר - ויהויריב שוב לא עלה. **רב אשי אמר** - לעולם וכן בשניה אמוצאי שביעית קאי ורבנן היא ודקא קשיא לך לעיל דבשביעית חרוב לא קשיא דשית שני קמאי מבנין הבית עד דסליק עזרא וקידש ארץ ישראל לא מנו שמיטין ויובלות דל שית שנין משני הבית משכחת שנת ת"כ

בשביעית כיצד ארבע מאה (ושית שנין) תמניא יובלי וארבע סרי שני תרי שבועי ובשנת תכ"א שהיה מוצאי שביעית חרב. **ומנלן דעד שית שני לא סליק עזרא דכתיב באדין בטילת וגו'** - אלמא בשנת שתים לדריוש התחיל הבנין. **וכתיב ושיצא ביתא וגו'** - אלמא בשנת שש נשלם הרי חמש שנים ובאותו זמן לשנה הבאה שהיא שנה ששית לבנין עלה עזרא ובא לירושלים בחדש אב ועד תשרי שהוא שבע לבנין לא התחיל למנות. **בר תמנן נכי תרתי** - דמשילוח מרגלים עד שנכנסו לארץ אינו אלא ל"ח לבד משנת השילוח דהא בשניה ליציאת מצרים נשתלחו. **מדלא משכחת ארבע עשרה שנה אחרי אשר הוכתה העיר** - דליהוי יובל אי לא מדלית ארבע עשרה לכיבוש ולחילוק. **מתני'**. **מתשעה כנורות** - לא אתפרש טעמא. **והצלצל לבדו** - צלצל אחד היה שם ולא יותר וטעמא מפרש בגמ'. **גמ'**. **קס"ד כדי לשבת ולשני ימים טובים** - דווקא קאמר דלהכי בעינן ששה שאם יבאו יחד שבת ושני ימים טובים של ראש השנה ולא יוכלו לבקר יהו להם אילים מזומנים. **בעלמא קאי** - דבכל ימות השנה נמי בעינן ששה ולא משום שבת וראש השנה אלא משום דבן בג בג וכדמפרש בסמוך. **סימנא בעלמא** - שלא תטעה בגירסא שלא תשנה ארבעה או חמשה משום הכי נקט הנך שלשה ימים דבעו ששה תמידין. **ארבעה ימים קודם שחיטה** - ומשום הכי בעינן ששה לעולם דבשעת חינוך נתנו שם ששה

דף יג.ב

מבוקרין ד' ימים קודם לכן ונטלו יום ראשון שנים לתמידים ונתנו שנים תחתיהם ויבקרום ביום שני נטלו שנים מן הארבעה הנותרים ונתנו שנים תחתיהם ויום שלישי נטלו שנים הנותרים מן הראשונים ונתנו שנים תחתיהן וכן לעולם נוטלים שנים ונותנים שנים ואותן שנתבקרו ונתנו שם יום ראשון ראויים ליום רביעי ואותן שניתנו בשני ראויין בחמישי וכן חוזרין חלילה לעולם ונמצאו כל התמידין הנשחטין מבוקרין ד' ימים קודם שחיטה עם יום הביקור ויום השחיטה כך שמעתי, וקשיא לי הא לא דמי לארבעה ימים דפסח דביקורו בעשור ושחיטתו בי"ד הרי ארבעה ימים לבד מיום השחיטה ולכך נראה בעיני דשמונה ניתנו שם ביום חינוך וששה דקתני במתני' הכי משמע אין פוחתים מששה כלומר שאפילו כשיטלו השנים שבכל יום נשתיירו שם ששה מבוקרין ולאחר כך קודם הלילה יבקרו שנים ויתנו שם והנך הואיל

וליתנהו אכתי בשעת נטילת השנים לא קחשיב להו ל"א סימנא בעלמא דכי היכי דכי מקלעי שבת ור"ה גבי הדדי מיבקר ההוא דשלישי בשבת בע"ש דהא לא מצו היום לילך ולבקש טלה ולבקר השתא הוי ארבעה ימים קודם שחיטה הכי נמי לעולם בעינן ד' ימים קודם שחיטה. **דיקא נמי** - דסימנא בעלמא הוא ולא משום טעמא דשבת וראש השנה קא בעי להו מדלא קתני לשבת ולשני ימים כו' דהוי משמע לצורך שבת ור"ה מדקתני כדי ש"מ כפי חשבון הראוי לשבת ולראש השנה דהיינו ששה וסימנא בעלמא הוא. **מנה"מ** - דצלצל לבד ותו לא. **ואסף** - שם הלוי. **עבידתא חד עבדי** - דאין אחד מועיל בלא חבירו שהן ב' חתיכות רחבות של מתכת ומכין זו על זו וקורין צינב"ש. **מתני'**. **אין לוי קטן נכנס לעזרה** - לשום עבודה כגון לכבד את העזרה ולהגוף את הדלתות אלא בשעה שהלויים עומדים על הדוכן בשיר אז נכנסים לויים קטנים לשורר עמהן. **ולא היו** - אותן קטנים. **אומרים בנבל וכנור אלא בפה ליתן תבל בנעימה** - ליתן תבלין בנעימות הלויים לפי שקול הלויים הקטנים דק ומתבל את קול הלויים הגדולים. **[ואין עולין למנין]** - דלא מנו אותן לויים למנין שנים עשר לויים הצריכין לדוכן. **ולא עולין** - על האצטבא המוכנת לדוכן אלא בארץ היו עומדין. **וצוערי הלויים** - שמצערין את הלויים כדמפרש בגמרא. **גמ'**. **בנבל עשור** - של עשר נימין ולעולם הבא משתעי מדכתיב שיר חדש לשון זכר דשירות העולם הזה לשון נקבה כדאמר במכילת' כשם שנקבה זו יולדת כך תשועות הללו סופן לילד צרות אבל שיר של עולם הבא ל' זכר שאינו יולד. **מדמפיק ר' יהודה כנור** - בנבל עשור אלמא כנור היינו נבל. **דנפיש קליה כי נבל** - ונבל עשוי כמפוח של נפחים ומוציא קול ע"י רוח. **וסועדי** - עוזרי. **לויים** - עבו קלייהו קטנים קטין קלייהו דק קולם. **מקטטי** - כלומר מקטינין ועושים קולם דק ויפה ומצערין הלויים שאין יכולים לבסס קולם כמותן. **הדרן עלך אין נערכין**. **מתני'**. **להקל** - נאה שבישראל, שוה מאה מנה אין נותן אלא נ' סלע. **להחמיר** - שהמריך הכעור שבישראל אפי' אינו שוה אלא ה' סלעים נותן נ' סלעים מן עשרים עד בן ס'. **בשדה אחוזה** - במקדיש שדה אחוזה. **שהעריך** - שאמר ערך פלוני עלי. **גמ'**. **בעובד כוכבים לא** - שאם אמר ישראל ערך עובד כוכבים פלוני עלי לא אמר כלום דעובד כוכבים אינו נערך. **נערך אבל לא מעריך** - טעמא מפרש בפ"ק (לעיל דף ה).

מילתא אגב אורחיה קמ"ל - דלא תנא את הנאה שבכנענים לפי שאסור להזכיר שם נוי על כנעני כדרב יהודה דכתיב (דברים ז) לא תחנם לא תתן להם חן. **והא קתני** - גבי אונס ומפתה. **את הקטנה שבישראל ואת הגדולה שבכהונה** - אלמא בתרתי אומי קא מיירי. **בעובד כוכבים לא משכחת לה** - דין שדה אחוזה שיהא פודהו בחמשים שקל כסף אלא בשויו דלאו בני אחוזה בארץ ישראל נינהו. **מתני'**. **אחד המקדיש שדה בחולת המחוז** - סביבות עיר שאינה חשובה כ"כ מפני מדרס הרגלים חולת סביבות כמו מחול הכרם (כלאים פ"ד מ"א) (ל"א) מחוז עיר ל"א מחוז שם מקום שלא היו שדותיו חשובין. **פרדיסות סבסטי** - כרמים של אותו מקום ומעולים הם מאוד. **נותן** - מי שפודה אותם בין בעלים בין אדם אחר בבית זרע חומר שעורים חמשים שקל כסף אם תחלת היובל היה ואם לא מגרע לפי השנים שעברו סלע ופונדיון לשנה כדכתיב קרא. **אחד שדה אחוזה כו'** - דכולהו מיפרקי בני' שקלים. **שדה אחוזה** - אם בעלים פודין אותה מוסיפין חומש על החמישים כדכתיב (ויקרא כז) ואם גאל יגאל את השדה המקדיש וגו'. **ובשדה מקנה אין נותן חומש** - כדמפרש בגמ'. **גמ'**. **בעין יפה מקדיש** - אילנות לבד וקרקע לבד ולא שיפדה אילנות אגב קרקע. **פרדיסות** - היינו כרמים נטועים וקתני חמשים שקל אלמא נפדין אילנות אגב קרקע. **ראויה** - ואינה נטועה. **אין לי** - נפדה בני' שקלים אלא בית זרע שראוי לזריעה. **פודה** - האילנות בשויהן וחוזר ופודה קרקע ושדה מ"מ דקאמר לא קאי אלא אקרקע. **הקדיש שלשה אילנות** - נטועין ומפוזרין כסדרן ממטע עשרה לבית סאה שאם היו עשרה מפוזרין כדרך אלו היו מחזיקין בית סאה זו היא דין נטיעת אילנות וכל קרקע שביניהם צריך להם לפיכך אם הקדישו ה"ז הקדיש קרקע שביניהם וכל אילנות - קטנים שביניהם. **פחות מיכן** - אם נטועין בפחות ממטע עשרה לבית סאה או ביותר מיכן אין זה סדר נטיעת אילנות ולא הקדיש אלא אילנות וכשהוא פודן פודה בשויהן. **זה אחר זה** - לא קנה הקדש קרקע שאין קנין קרקע אלא לג' אילנות כדאמר בבבא בתרא. **ולא עוד** - ולא אלו בלבד נפדין בשויהן שאין עמהן הקדש קרקע כלל. **אלא אפי' הקדיש האילנות** - שאינן נטועים כסדר. **ואח"כ הקדיש קרקע** - דאיכא למימר ליפרקו אגב ארעייהו אפי' הכי הואיל ולא קדשו יחד פודה אילנות בשויהן והקרקע נפדית בית זרע נ' שקלים. **תיובתא לרב הונא** - מרישא דהיכא דהקדישן יחד נפדין

אגב קרקע. **הקדיש את כולה** - כל אשר בתוכה. ר' שמעון אומר לא הקדיש - אילנות שבה. **אלא חרוב המורכב וסדן השקמה** - שהם זקנים וגדולים מאד ויונקים משדה הקדש טפי משאר אילנות והכי מפורש בב"ב סדן [השקמה] דדרך שקמין לקוץ אותם כדי שיגדלו בעובי וקודם שנקצץ קרי ליה בתולת שקמה ולאחר קציצה קרי ליה סדן השקמה הכי תניא במס' נדה (דף ח). **ליזיל בתר פדיון** - והואיל ובשעת פדיון יש קרקע עם האילנות. **ליפרקו אגב ארעייהו** - ואע"ג דבשעת הקדש הקדישן בפני עצמם. **והקדישה ואח"כ מת אביו** - אע"ג דבשעת הקדש הואי שדה מקנה הואיל ולאחר שמת אביו הוי שדה אחוזה. **מנין שתהא לפניו כשדה אחוזה** - ונפדית בחמשים שקלים ולא בשויה.

דף יד.ב

תלמוד לומר וכו' - שדה שאינה ראויה להיות שדה אחוזה יש לה דין שדה מקנה לפדות בשויה יצתה זו כו'. **ואח"כ הקדישה** - דבשעת הקדש הויא שדה אחוזה אבל הקדישה ואח"כ מת אביו אינה אלא כשדה מקנה. **אי משום קרא** - דאשר לא משדה אחוזתו דלמא לאו למעוטי הקדישה ואח"כ מת אביו אלא למעוטי מת אביו ואח"כ הקדישה וכדדריש ליה רבי מאיר. **בתר פדיון** - וכיון דבשעת פדיון מת אביו הויא לה שדה אחוזה. **א"כ** - דלכדר' מאיר הוא דאתא לכתוב רחמנא וכו'. **פודן בשויהן** - ואע"ג דאחוזה נינהו. **לא גאלם** - ומכרם גזבר לאחר. **יוצאין לכהנים ביובל** - כדכתיב (ויקרא כז) ואם לא יגאל וגו' וכתוב והיה השדה בצאתו ביובל וגו'. **שדה אמר רחמנא** - והיה השדה בצאתו ביובל וגו' (שם). **פחות משתי שנים** - ואע"ג דמוכר קרקע לחבירו אין רשאי לגאול עד שתהא שתי שנים ביד הלוקח כדכתיב (שם כה) במספר שני תבואות וגו'. **לא גאלם אין יוצאין לכהנים ביובל** - אם מכרם גזבר לאחר. **ליפרקו אגב ארעייהו** - מקום מושב האילן ולהדרו לבעלים אגב ארעייהו אם מכרן והגיע היובל ואמאי אמר מכר אילנות ולא גאלם אין חוזרין לבעלים ביובל. **משיפולא** - מקום מושב האילן עד תהומו. **מחמת טענה** - שטוענו שהזכיר לו שם קרקע. **שדה מקנה** - כתיב (שם ויקרא כז) וחשב לו הכהן את מכסת הערכך. **לפי שנאמר** - בגאולת שדה אחוזה זרע חומר שעורים. **ת"ל מכסת** - מנין דמיו דהיינו שויין. **נאמר כאן** - בשדה מקנה ולהלן בשדה אחוזה. **דבר קצוב** - חמשים כסף. **מי אית להו הך גזירה שוה** - דוחשב ומפקי

ליה לחומש למילף חומש אשדה מקנה משדה אחוזה. **חומש בשדה אחוזה** -
ובמקדיש בית בפרשת בחקתי וחומש דבהמה טמאה וטהורה ומעשר שני נמי
התם כתיב. **תניא כוותיה דרבא** - דאין חומש בשדה מקנה. **ולא מטעמיה** -
דאילו טעמא דרבא מדגלי חומש בכל הנך דוכתי וטעמא דברייתא מדהיקישו
לערכין לאדם שהעריך עצמו או חבירו. **מתני'**. **המית בן חורין נותן שויו** -
דכתיב במועד (שמות כא) אם כופר יושת עליו וגו' ותניא בב"ק (דף מ) ונתן
פדיון נפשו דמי ניזק. **חבל בזה ובוזה** - בין בעבד בין בבן חורין ולא המיתו
משלם נזק שלם. **גמ'**. **במועד אין בתם לא** - אסיפא קאי דקתני חבל בזה
ובזה כו' דרישא פשיטא לן דקנס דעבד לא שייך בתם דכתיב בתם ובעל
השור נקי ואמר' בב"ק בפ' שור שנגח ארבעה וחמשה (דף מב) נקי מדמי עבד
וקתני נמי המית בן חורין נותן שויו ודמי כופר לא שייך בתם דהתם נמי
אמרינן נקי מחצי כופר. **אף תם שחבל באדם וכו'** - בב"ק בפ' המניח את הכד
שני שוורים תמים שחבלו זה בזה כו' ר' עקיבא אומר אף תם שחבל באדם
משלם במותר נזק שלם והיינו במותר אם חבל גם האדם בשור ושמו בית דין
חבלה שבאדם יותר על חבלה שבשור בעל השור משלם אותו מותר נזק שלם
אלמא תם שחבל באדם משלם נזק שלם. **אידי דבעי למיתני סיפא המית**
עבד המית בן חורין כו' - משום הכי נקט ברישא מועד והאי דקאמר סיפא
לאו סיפא ממש אלא סיפא דרישא היא דמועד ברישא קתני לה. **מתני'**. **פגם**
- מפרש בכתובות (ד' מ) שמין אותה כמה אדם רוצה ליתן בין שפחה בתולה
לשפחה בעולה להשיאה לעבדו שיש לו קורת רוח הימנו. **גמ'**. **מכל מילי** -
ובושת ופגם לא ליתבי ליה. **בעל בת הדיוטות כו'** - בתמיה אבל השתא כי
יהיב בושת יש חילוק בין בת מלכים לבת הדיוטות.

דף טו.א

אילו באו עליה שנים אחד שלא כדרכה - תחילה ואח"כ בא עליה זה כדרכה
דאכתי הואי בתולה ואית לה קנס [ויאמרו] זה שבעל פגומה דליכא בושת
כולי האי יהיב נ' סלעים ואילו בעל בתולה שלימה לא יהיב נמי אלא חמשים
אבל השתא גבי בושת איכא חילוק דיהיב דמי בושת לשלימה טפי מפגומה.
מוכה שחין - דהוי פגום דומיא דנבעלה שלא כדרכה. **תחת אשר עינה** -
רישיה דקרא ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף וגו' (דברים
כב) דמשמע הני חמשים כסף יתן בשביל קנס העינוי ומדאיצטריך למכתב

הכי מכלל דמיחייב מיילי אחרנייתא כגון בושת ופגם דלאו קנסא דעינוי נינהו דבלאו עינוי נמי איכא בושת ופגם היינו נזק ששוה פחות מבתחילה. **מתני'.** **נמצא האומר בפיו חמור** - דנותן מאה סלע והעושה מעשה דאונס בתולה לא יהיב אלא נ'. **גזר דין** - שלא ליכנס לארץ. **זה עשר פעמים** - גבי מרגלים כתיב דמשמע על זה נתחתם. **גמ'.** **ממאי** - דאומר בפיו חמור דמשמע דמשום לשון הרע בלבד קא יהיב להו דלמא משום הכי חמיר האי לשון הרע דגרים לה ביה קטלא. **על שם רע** - משום לשון הרע בלבד. **במלאת ספקו יצר לו** - כשתמלא סאתו בעונות הרבה אז יצר לו תבא עליו צרה. **על זה נתחתם** - ולא משום צירוף דאחריני. **בעל הבית** - הקדוש ברוך הוא. **על דבת הארץ** - שהוציאו קאמר דמתו. **ממרים** - מורדים. **שנותן לו רבו מתנה** - פרנסה לדגים. **אחד ומחצה** - דבפרעה כתיב (שמות יד) שש מאות רכב ובסיסרא כתיב (שופטים ד) תשע מאות רכב.

דף טו.ב

אל תצאו - בשבת ללקוט. **בשלי ראשון** - כשהתחיל המן לירד היה שלי יורד עמו כדכתיב (שמות טז) ויהי בערב ותעל השליו וגו' ובבקר היתה שכבת הטל וגו' ולאחר זמן מרובה התאוו יותר. **במדבר פארן** - מעשה מרגלים. **של עצם** - שיניים. **מה יתן לך ומה יוסיף לך** - עוד הקדוש ברוך הוא שמירה שלא תספר לשון הרע. **האומרים ללשונו נגביר** - כמי שאומר מי אדון לנו דכופרים בעיקר. **למצורע מוחלט** - אלמא אצמית דמתרגם לשון חליטה היינו צרעת. **אותו לא אוכל** - בהאי קרא לעיל כתיב מלשני בסתר רעהו. **על גסי הרוח** - להא דרב חסדא דבהאי קרא דאותו לא אוכל כתיב נמי גבה עינים. **נדוננו** - גרסי'. **וסלף בה** - מי שסולף בה וחפץ לסלקה שלא תהא בו עוד ישבור רוחו. **כרתו** - לשון כרת. **הי מינייהו מפקא** - הא בכולהו כתיב גדולות הלכך כולהו אתו. **לישנא תליתאי** - זה לשון הרכיל שהיא שלישית בין אדם לחבירו לגלות לו סוד. **לאומרו** - לרכיל עצמו שמתוך מריבה שנופלת בין השנים הורגין זה את זה והורגין גואלי הדם את הרכיל שההרג בא על ידו. **דבעי מיית בלישניה** - יעסוק בדברי שטות ונבלה. **דבעי חיי בלישניה** - יעסוק בתורה. **נורא בי פלניא** - דמשמע עשיר הוא וכל שעה מצוי אש בביתו לבשל תבשילין. **גלויי מילתא בעלמא הוא** - הואיל ואינו אומרה בלשון הרע אלא מגלה לאותן שמבקשין אור לכו לבית פלוני. **דמיתאמרא באפי מרה** -

שהמרגל אומרה בפני האומר עליו. **וחזרתי לאחורי** - לראות מי יעמוד אחורי שאף בפני הבעלים אני אומרה אלמא לאו לישנא בישא חשיבא ל"א שאם באו הבעלים ואמרו למה אמרת כן לא חזרתי בי לאמר לא אמרתי אלא בפניהם הודיתי.

דף טזא

דמיתאמרא באפי תלתא - שהבעלים אמרוה בפני ג' המגלה אותה אינו לשון הרע שזה גילה תחלה דעתו שאם מגלה אותו אינו חושש דמידע ידע דסופה להגלות דחברך חברא אית ליה וזה מגלה לחבירו וזה לחבירו עד שיודע. **מברך רעהו בקול גדול וגו' קללה תחשב לו** - אותה ברכה קללה היא לו לחבירו. **ושמעין אינשי** - אלמי שהוא עשיר ואזלי ואנסי ליה לממוניה ל"א אנסי ליה שמתאכסנין אצלו אורחין עד שמכלין ממונו. **בא לידי רעתו** - שכשהוא מספר בטובתו יותר מדאי הוא עצמו אומר חוץ ממדה רעה זו שבו או אחרים שומעין שזה משבחו ואומרים הלא מדת כך וכך בידו. **צרות העין** - שצרה עינו באחרים ואינו מהנה שכיניו מכליו ע"י שאלה. **אותו אצמית** - ואוקימנא לעיל דהיינו נגעים. **אל יכרת מבית יואב** - מפני שהרג את אבנר. **הואל** - השבע ששלחך אלישע וקח ככרים. **ובחזקתו גבה לבו וגו'** - בעוזיהו משתעי. **שייחד ביתו** - כלי תשמישו שלא השאילם לאחרים. **למה נסמכה כו'** - בפרשת ואתה תצוה נסמכה ענין המילואים לבגדי כהונה. **ויטבלו את הכתנת בדם** - רמז היה להם שטבילת כפרת דמים עולה ע"י כתנת. **אין אפוד ותרפים** - בזמן שאין אפוד הוי עון תרפים. **שבקול** - פעמוני המעיל נשמעין על מעשה קול לשון הרע ואת אמרת נגעים אתו עליה. **אהנו מעשיו** - שנתקוטטו על ידו ואי קשיא אמאי לא מותיב ליה משפיכות דמים וגילוי עריות דקאמר לעיל נגעים באין עליהם והכא תניא דבגדי כהונה מכפרין תריץ דהא דתני בגדי כהונה מכפרין לאו עליה דידיה אלא על האחרים שעל ידו נענשין דבשפיכות דמים כתיב (במדבר לה) כי הדם הוא יחניף וגו' ובגילוי עריות כתיב (ויקרא יח) ותטמא הארץ ואפקוד עונה עליה אבל לשון הרע לא אשכחן דמיענשי ביה אחריני. **שבחשאי** - קטורת נעשית בהיכל בחשאי כדתניא בפרק הוציאו לו במסכת יומא (דף מד) פורשין מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרה לשון הרע בחשאי הוא. **קשיא שפיכות דמים וכו'** - דקאמרין לעיל בגדי כהונה מכפרין על אחרים וקא חזינן דעגלה ערופה מכפרת על

אחרים דעל ההורג אינה מכפרת דקיימא לן בסוטה (דף מו) שאם נתערפה העגלה ואח"כ נמצא ההורג מנין שהוא נהרג תלמוד לומר ולארץ לא יכופר וגו'. **קשיא לשון הרע** - דלעיל דקתני דבגדי כהונה מכפרין. **לא ידיע** - מאן קטליה - עגלה מכפרת. **בר קטלא הוא** - וכל כמה דלא מיקטל לא מיכפרי אחריו דכתיב (במדבר לה) ולארץ לא יכופר וגו'. **בצינעא** - דמעשה חשאי קטרת מכפרת.

דף טזב.

בפרהסיא - דאמעשה קול הוא מעיל מכפר. **הוא הבדיל** - שעל לשון הרע באו נגעים עליו. **פטיט** - לשון קול היוצא בחשאי ובלע"ז פוליר. **יביא קרבן פטיט** - שהצפרים צועקין בכל שעה. **יכול לא יכנו** - על דבר תוכחה. **יסטרנו** - כלאחר יד. **ופניו משתנין** - שיוכיחנו ברבים להלבין פניו. **קיסם** - כלומר עון קטן שבידך זה יכול לומר לו טול אתה עון גדול שבידך הלכך אין יכולין להוכיח שכולן חוטאים. **שיודע להוכיח** - דרך כבוד שלא יהו פניו משתנין. **קובל עליו** - כשהייתי רואה בו דבר גנאי. **תוכחה לשמה** - לשם שמים. **וענוה שלא לשמה** - שעושה עצמו עניו שאינו רוצה להוכיחו ואותה ענוה שלא לשם שמים הוא אלא שלא ישנאנו. **דאמר מר** - במסכת עבודה זרה בפ"ק (דף כ) ענוה גדולה מכולן דכתיב יען משח אותי לבשר ענוים לבשר חסידים לא נאמר. **אמר ליה רבי חייא** - לשמואל חזי מר דקא מצער לן רב הונא שמכה וחובט אותי. **כי נפק** - חייא בר רב אמר ליה רב הונא לשמואל להכי מצערנא ליה דהכי והכי עביד דברים מגונים והיינו ענוה שלא לשמה דלא אמר ליה בפניו ושלא בפניו סיפר בגנותו. **עד היכן** - אדם חייב להוכיח את חברו. **עד הכאה** - עד שיקצוף זה ויכה את המוכיח. **עד קללה** - שיקלל את המוכיח. **יהונתן הוכיח לשאול** - עד שקצף שאול. **שיכה** - בעל הבית את האכסנאי או את אשתו. **עד שיפשיל** - בעל הבית כלי האכסנאי לאחוריו להשליכם מן הבית. **בהפשלה ובהכאה** - דאכסנאי גופיה כ"ע לא פליגי דתו לא מצי קאי. **שמואל סבר** - כיון דלדידיה אינו מכה מאי נפקא ליה מיניה הלכך עד הפשלה. **לאטרודי** - להתקוטט. **וכל כך למה** - לו לסבול. **אכסנאי** - המשנה מאכסניא שלו. **פוגם** - בעל הבית. **ונפגם** - הוא עצמו דאמרי אינשי כמה קשים אלו שלא יוכלו לדור יחד. **למסעי** - בדרך שהיה רגיל לחנות ממסע למסע שלא שינה בית מלוניו. **דאקראי** - כגון אכסנאי שבדרך שלן שם

במקרה בעלמא ששקעה לו שם חמה למאן דאמר מאהלו לא חשיב אלא
אכסניא קבועה ומאן דאמר ממסעיו חשיב אפילו דאקראי. **תכלית יסורין** -
סוף מדת יסורין כלומר יסורין שאין פחותין מהן. **ואינו מתקבל עליו** - שאינו
למדתו כהגון וצער הוא לו. **למזוג** - כוס של יין במים חמין. **נהפך לו חלוקו** -
שלא לבשה כסדר וצריך להופכה ולפושטה. **שלש ועלו ביזו שתים** - איכא
טירחא למיהדר ולמשקל שלישיית. **וכל כך למה** - כלומר למאי הילכתא הו
יסורין. **קיבל עולמו** - כל מנוחתו לעתיד ואי עבר עליה חד מהנד הרי הוא
יסורין.

דף יז.א

פורענות מזדמנת לו - למי שעברו עליו ארבעים יום בלא יסורין. **מפני
התוכחה** - שהיה מוכיח להם מעשיהם. **מאי דכתיב זה דור דורשיו** - דמקיש
דור לדורשיו. **למעליותא** - לענין חסידות. **מאי שנא דכתיב** - ביהויקים
וצדקיהו בראשית לפי שביקש הקב"ה להפוך מעשה בראשית בימיהם.
תוקפא - כעס. **ניחותא** - נוח לרצות. **הדרן עלך יש בערכין**. **מתני'**. **השג יד
בנודר** - תורת דין השג יד שהעני נידון בערכין לפי השג ידו כדכתיב ואם מך
הוא מערכך בתר נודר אזלינן ולא בתר נידר כדמפרש לקמן. **והשנים בניזר** -
כדמפרש לקמן ילד שהעריך זקן נותן ערך זקן דלא אזלינן בתר שנים דידיה
דנודר דהא לא אמר ערכי עלי אלא ערך פלוני עלי וערך זקן מבן ששים
ומעלה פחות מערך ילד. **והערכין בנערך** - קצב הערך דזכר ונקבה בתר נערך
אזיל ולא בתר מעריך כדמפרש לקמן איש שהעריך אשה דאמר ערך פלונית
עלי נותן ערך הנערך. **בזמן הערך** - כדמפרש לקמן שאם העריך עצמו פחות
מבן עשרים דהוי ערך קטן וקודם נתינתו נעשה בן עשרים אינו נותן אלא
כשעה שהעריך תחילה. **אומר אני אף בערכין כן** - אילו מתרמי בערכין דומיא
דקרבנות הוי כקרבנות דהא דאמרת דערכין אינן כקרבנות משום דלא דמו
אהדדי דמפני מה עני שהעריך עשיר נותן ערך עני לפי השג ידו משום דאין
העשיר חייב כלום ולא דמי למצורע וזה שאמר על העשיר לא נתכוון אלא
לפי מדת שנותיו של העשיר שפחותין או יתירין על שנותיו שלו הלכך נידון
בהשג יד דהא לא פירש כלום אלא ערך מדת [שנותיו של] העשיר קיבל עליו
ודין ערך נידון בהשג יד. **אבל עשיר שאמר ערכי עלי** - דהוי חייב ערך שלם
דומיא דמצורע עשיר ושמע עני וכו'. **גמ'**. **וקפריך השג יד במעריך הוא** - ולא

בנודר שהאומר דמי עלי אין נידון בהשג יד אלא הכל יתן כשיוכל דאמרין
בפרק האומר משקלי עלי (לקמן ערכין כ) חומר בנדריים מבערכין שהנדריים
אין נידונים בהשג יד. **ומשני כדכתיב על פי אשר תשיג וגו'** - כלומר האי דקרי
למעריך הכא נודר דלישנא דקרא נקט. **השנים בנערך ולא בנידר** - דהאומר
דמי פלוני עלי אין נידון לפי מדת שנים אלא כפי שאותו פלוני נמכר בשוק.
ואף על גב דמדירו עשיר - בתמיה מדירו היינו זה שאמר קרבן מצורע עלי.
דלמא עליה דמצורע חס רחמנא - אדלות אבל אמדירו לא ואע"ג דהוי עני.
מאי אבל בקרבנות אינו כן - הא בקרבנות נמי אזלת בתר נודר.

דף יז.ב

ומשני חדא אמצורע עני ומדירו עני וחדא למעוטי מצורע עשיר ומדירו עני -
כלומר ודאי חדא מהנך מילי דמתני' דהיינו הך דקתני אם היה מצורע עני
מביא קרבן עני ודאי במדירו עני קמיירי וכדאוקימנא ומאידיך מילתא נפקא
לן דבקרבנות אינו כן דקתני אם היה מצורע עשיר מביא קרבן עשיר ואע"ג
דמדירו עני והיינו למעוטי מדיר מדין ערכין דלא אזלינן בתר נודר. **ס"ד**
אמינא כו' - כלומר ואיצטריך לאשמועינן אבל בקרבנות אינו כן לאשמועינן
דהיכא דמצורע עשיר ומדירו עני מביא קרבן עשיר דסד"א הואיל ואיתרבי
נודר מואין ידו משגת דחס רחמנא עליה כי הוי איהו עני ומצורע עני אתרבי
נמי אפילו היכא דמצורע עשיר הואיל והוא עני קמ"ל לי נראה ועיקר דה"ג
אם כן מאי אבל בקרבנות אינו כן אחדא אמצורע עשיר ומדירו עני סד"א כו'
ואני שמעתיה כמות שהיא כתובה בספרים ופירושה כמו שפירשתיה ואין כן
שיטת הש"ס. **יכול אף זה כן** - עני שאמר קרבן מצורע עשיר זה עלי. **אם דל**
הוא - חס רחמנא עליה ולא על מדירו. **ולרבי דאמר אף בערכין כן** - דאי הוי
עשיר מחוייב ערך ואמר עני מה שאמר זה עלי נותן ערך עשיר אלמא בתר
חיובא דגברא דנערך אזלינן היכא דהוא חייב כלום דומיא דמצורע והא
דמצורע עשיר ומדירו עני לא צריכא למעוטי דמערכין נפקא לן דמייתי
בעשירות. **למעוטי מצורע עני ומדירו עשיר** - דמייתי בעשירות ולרבנן לא
איצטריך למעוטי דהואיל דבערכין אזלינן בתר נודר במצורע נמי אזלינן בתר
נודר אבל לרבי איצטריך להכי. **מתני'** **היה עני והעשיר** - קודם נתינה או
עשיר והעני קודם נתינה נותן ערך עשיר. **אבל בקרבנות אינו כן** - שאם היה
מצורע עשיר והעני או עני והעשיר הכל הולך אחר הבאת קרבנותיו כדאמר

בברייתא בגמ' מצורע שהביא קרבנותיו כו' טעמא דאיקבע בקרא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אבל מדברי כולן נלמד דבתר הבאת קרבנותיו אזלינן. **אפי' מת אביו כו'** - אערכין קאי ומלתא באפי נפשיה היא אפי' מת אביו של מעריך זה בשעה שהכהן מעריכו והניח לו ריבוא מנה או ספינתו כו' ובגמ' מפרש לה. **גמ'. עשיר והעני אשר תשיג יד הנודר** - דמשמע בתר שעת נדר אזלינן. **שהביא קרבנותיו** - קצת קרבנותיו. **הכל הולך אחר חטאת** - אם הביא חטאת בהמה בעשירות מביא נמי עולת בהמה ואם הביא חטאת העוף בעניות אע"פ שהעשיר מביא נמי עולה בעניות. **אחר צפורין** - שתי צפורין חיות שהוא מביא לצורך הזאה קודם תגלחת אם בשעה שהזו עליו הוי עני מביא בעניות קרבנותיו ואם באותה שעה היה עשיר מביא כל קרבנותיו בעשירות. **מקרא אחד דרשו** - דגזירת הכתוב היא. **דבר המכפר** - דהכי כתיב במצורע עני (ויקרא יד) וכפר עליו הכהן וסמיך ליה האי קרא דזאת תורת אשר בו נגע צרעת וגו' דמשמע אשר לא תשיג ידו בשעת כפרה יהא לו תורה זו של דלות ואף על פי שהשיגה ידו אחר כך. **דבר המכשיר** - דהכי משמע אשר לא תשיג ידו בשעת טהרה תהא לו תורת עניות וטהרה זהו אשם המכשירו לבא במקדש ולאכול בקדשים שמדם האשם הוא נותן על בהונות ותנוך אזנים. **צפרין** - גורמין לו טהרה שכל זמן שאינו מביא צפרין אינו יכול לגלח. **לרבי כדאית ליה כו'** - כדדרשינן לעיל. **סומא פסול לעדות** - דבעינן או ראה.

דף יח.א

ואח"כ מתה בתו - קודם שבא לב"ד להעיד. **סיאה** - סיעה. **יכול יהו חייבין** - העדים קרבן שבועת העדות אם לא העידוהו. **והרי לא ייחד עדיו** - שהרי השביע את כולן. **יכול אפי' אמר כל מי** - שיודע עדות אני משביע לא יהו חייבין. **ת"ל והוא עד והרי ייחד עדיו** - שהרי לא השביע אלא עדיו. **עשיר הוא** - ואמאי אין להקדש כלום בהן. **מניח** - שעדיין לא מת אביו אבל עתיד הוא להניח לו. **פשיטא** - דהא לית ליה. **כשהיה אביו גוסס** - בשעה שהכהן מעריכו. **כשהיתה ספינתו מוחכרת בידי אחרים** - ואין לו בתוכה כלום אלא שכרה והיינו ריבוא דקתני במתני'. **הא מני ר"א היא** - דאמר לקמן בפ' שום היתומים (דף כג) גבי ערכין אם היה חמר נותן לו הכהן חמורו ואינו נוטלה להקדש. **צמדו** - צמד בקר דהיא פרנסתו. **מתני'. ילד** - מבן כ' ועד בן ששים

דהוי ערכו נ' שקלים. **הערכין בנערך** - ולא אזלינן בקצב הערך בתר מעריך. **גמ' אתה היקשטה דמים לערכין** - בפ"ק (לעיל ערכין דף ד) דאמרין נדר בערך נפשות נדר היינו דמים בערך היינו ערכין היקישן הכתוב להני תרי מילי. - מרגלית לקלים - דאזלינן במרגלית בתר קלים דכתיב בערכין ונתן את הערך ביום ההוא ודרשינן לקמן ערכין (דף כד) שלא ישהה מרגלית לקלים עני שהעריך עצמו ובא כהן להעריכו ויש לו מרגלית שוה ל' סלעים אין אומרים אם משהין אותה עד שיעלוה לכרך שיש שם עשיר והוא יקננה בנ' סלעים הילכך נ' סלעים יש לו ויתן ערך שלם אין אומרים כן ואין להקדש אלא מקומו ושעתו וה"נ בדמים אם אמר דמי מרגלית זו עלי אין שמין אותה לפי מכר הכרכים אלא לפי מכר אותה שעה ואותו מקום. **ולידון בכבודו** - שאם העריך דבר שהנשמה תלויה בו כגון שאמר ערך ראשי עלי נותן ערך שלם דכתיב גבי ערכין בערך נפשות דבתר נפש אזלינן. **שיתן כשעת נתניה** - דבדמים פשיטא לן דיהיב כשעת נתניה ולא כשעת נדר דהא כעבד בשוק שמין אותו ואם אמר דמי עלי בתשרי ובניסן בא לב"ד מי יודע מה היה שוה בשעת נדר ושעת נתניה היינו שעה שהוא בא לב"ד. **ת"ל כערכך יקום** - דמשמע ערכין בשעת ערך שאם העריך עצמו בן ששים ונעשה יותר על ששים נותן ערך גדול ולא ערך זקן. **מתני' יום שלשים כלמטה** - ואם אמר ערך פלוני קטן עלי ואותו קטן היה באותו יום בן ל' הוי כלמטה ולא אמר כלום ואין ערך לפחות מבן חדש דהכי כתיב ואם מבן חדש וגו'. **ומעלה** - משמע ששלמה שנת ששים ואז הוא נידון כזקן אבל בשנת ששים נידון כילד. **הן אם עשינו** - בתמיה כלומר וכי כן הוא אם עשינו שנת ששים כלמטה להחמיר דערך גדול יש לו לפחות מבן ששים נ' סלעים וליותר על בן ששים אין ערך אלא ט"ו סלעים. **להקל** - דערך [יותר] על בן כ' יותר גדול הוא מפחות מבן עשרים וכן בבן חמש כדכתיב בקראי. **ר"א אומר** - לעולם שנת חמש ושנת עשרים ושנת ששים כלמטה עד שתשלם כל השנה וחדש ויום א' משנה האחרת. **גמ' איכא למפרך** - כדפרכינן במתניתין. **שנה יתירי כתיבי** - דמצי למכתב ואם מבן ה' שנים ועד בן כ' ואנא ידענא דעשרים נמי (כ') בשנים משתעי שנה ל"ל ובן ששים. **לימא מתני'** - דמצריך קרא למילף שנת עשרים כלמטה דלא כרבי דאי כרבי האמר עד ועד בכלל וכיון דכתיב מבן חמש שנים ועד בן עשרים ממילא ידענא דשנת עשרים בכלל והיינו כלמטה. **יכול מיום הראשון ואילך** - יהא מוזהר על חמץ ולא ראשון בכלל.

דף יח.ב

כענין שנאמר מראשו ועד רגליו - דפשיטא לן כדמפרש לקמן מראשו ולא ראשו בכלל. **ת"ל עד יום האחד ועשרים לחדש בערב** - אלמא יום ראשון בכלל כדכתיב ברישא דקרא בערב תאכלו מצות ושביעי נמי בכלל מסיפיה דקרא כדכתיב בערב. **שקולי משקלי קראי** - שקולין הן המדרשות לפי מדרשו של רבי יש להכריען כלמטה ויש להכריען כלמעלה כדכתיב מבן חדש ועד בן חמש שנים והיה ערכך וגו' ואמרינן עד ועד בכלל הרי בן חמש כלמטה והדר כתיב ואם מבן חמש שנים ועד בן כ' וגו' ולרבי מבן חמש ובן חמש בכלל דהאמר מיום הראשון הראשון בכלל הרי שנת ה' כלמעלה הלכך אי לאו ג"ש לא קמה לן הכרעה להיכא. **מבן ה' תו ל"ל** - הכי ה"ל למיכתב ועד בן עשרים שנה והיה ערכך וגו' ושו"ת סימנין **דגופו מסימנין דראשו** - דסימני נגע שבמקום שיער נידון בשיער צהוב ובנגע שבמקום בשר נידון בשיער לבן ובפסיון. **לכל מראה** - ואינו יכול לראות בראש מפני השיער וברגל בין אצבע לאצבע. **ונאמר להלן** - גבי לויים חדש ומעלה מה להלן חדש ויום אחד כדכתיב מבן חדש ומעלה דכבר נכנס בה חדש האחר אף כאן חדש ויום אחד. **מה התם חד יומא** - מה מעלה דכתיב גבי חדש לא הוי אלא חד יומא אף מעלה דהכא גבי שנים לא הוי אלא חד יומא. **ג"ש מאי אהני לי** - בלא ג"ש ידענא דחד יומא בעינן דהא ומעלה כתיב. **שנה האמורה בקדשים** - כגון (במדבר כח) כבשים בני שנה. **שתי שנים שבשדה אחוזה** - (שהוא) שהמוכר שדה אחוזה אינו רשאי לגאול עד שתהא ב' שנים ביד הלוקח דכתיב (ויקרא כה) במספר שני תבואות ימכר לך ומיעוט שנים שתיים. **ושבבן ושבבת** - שנים האמורים בבן ובבת ולקמן מפ' להו. **מעת לעת** - אותו יום ואותה שעה לשנה הבאה ולא אזלינן בתר מנין עולם דכי מטי תשרי ניחשוב ליה שתא. **שני תבואות** - כיון דכתיב שני שני תבואות במשמע תבואות ל"ל אלא מלמד שכל תבואה שימצא באותן ב' שנים יאכל ואפי' ג' כגון אם מכרו לו בניסן מליאה קמה ולא יגאלנה עד שתי שנים בניסן באותו יום ואם קדם וקצר הרי שאכל ג' תבואות וכשיפדנה מוכר יחשוב שנים מיום שמכרה עד היובל אם היו עשר שנים והוא מכרה בעשרה מנים נמצא שמכרה לכל שנה במנה שהרי היובל היתה עתידה לחזור הלכך כשהוא פודה עכשיו נותן שמנה מנים לשמנה שנים הנותרים וזה אכל שלש תבואות

שוות כמה מנים בשתי שנים ואילו הוה אזלינן בתר מנין עולם מתשרי הבאה בשנה האחרת הוה פריק ליה ולא הוה אכיל אלא שתי תבואות. **לערכין** - דלא אזלינן בשנת חמש ועשרים וששים בתר מנין עולם. **לפרקין דיוצא דופן** - במסכת נדה (דף מה) בן י"ב שנה נדריו נבדקין בן י"ג נדריו קיימין בת אחת עשרה נדרים נבדקין בת שתיים עשרה נדרים קיימין וכן הרבה שנות בן ובת שנינו שם וקאמר הכא דכולהו מעת לעת שנולדו. **האמר רב** - התם במסכת נדה (דף מז). **הלכתא בכולה פירקין** - דיוצא דופן מעת לעת. **מ"ט לא אמר ליוצא דופן** - הואיל וסבירא ליה נמי התם מעת לעת. **אמר לך** - אפי' הכי הכא לא קתני להו דומיא דהנך שנה דקדשים ודעבד עברי קתני דכתיבי באורייתא והנהו שנים דיוצא דופן כולהו דרבנן.

דף יט.א

שבזכר ושבנקבה מיבעי ליה - כלישנא דקרא דכתיב בערכין (ויקרא כז) אם זכר אם נקבה ולא כתיב בן ובת אבל יוצא דופן כוליה בן ובת תנינן. **ומאי שנא** - בערכין דנקבה כי מזקנא יותר על ששים קיימא אתילתא דערך ילדה שלשים שקל וערך זקנה עשרת שקלים. **ומאי שנא זכר** - דכי עבר על ששים לא קאי אתילתא דבציר ערך זקן טפי מתילתא בערך ילד דילד חמשים שקלים וזקן ט"ו שקלים. **פאחא** - שבר שאינו אלא למשא ל"א פחחא גרסינן לשון ערום ועריה דמתרגמינן לערום פחית בתרגום של נביאים (יחזקאל טז). **סימא** - מטמון שיכולה לטרוח ולעשות מלאכה בזקנותה. **הדרן עלך השג יד**. **מתני'**. **האומר** - משקלי עלי. **ירמטיא** - שם האשה. **משקל ידי עלי** - היאך הוא שוקל אם רוצה מכביד ואם רוצה מיקל. **ממלא חבית מים ומכניסה** - לתוכו. **עד מרפיקו** - אציל שקורין איישיל"א וכשמכניסה יוצאין המים וכשמוציאה נמצאת חסירה. **ושוקל בשר חמור** - שמשקל בשר חמור כמשקל בשר אדם ויהיו באותו בשר גידין ועצמות לפי מה שיש ביד לפי שאין משקל עצמות וגידים שוה למשקל בשר ונותן לתוכה עד שתתמלא דהשתא איכא נפח כשיעור ידו וכפי אותו משקל יתן. **גמ'**. **נפשיה בכל דהו** - כל מה שהוא רוצה לשקול ישקול. **בכופרא** - זפת. **שמכי** - בצלים. **באתרא דתקלי כופרא** - שמוכרים זפת במשקל. **שדי תרי תלתא** - כדרך המוכרין. **בטיל ליה משקל** - ונמצא שאין נמכרין במשקל. **מעשה לסתור** - קתני רישא אם כסף כסף כו' ואוקימנא דקאתא לאשמועינן דאי לא פריש פטר נפשיה בכל דהו והדר תני

באמה של ירמטיא שאמרה משקל בתי סתם עלי ושקלתה בזהב. **קומתי** - משמע כקומתו ונותן שרביט עב שלא יוכל לכופפו אם פירש כסף כסף ואם זהב זהב. **מלא קומתי** - לא נתכוין אלא למדת גובה קומתו ולא לעובי. **רב יהודה** - דאמר כר' עקיבא. **ולא את הבור** - המוכר את הבית לא מכר את הבור שבה או את הדות, בור - בחפירה בלא בנין כתלים ודות בבנין. **וצריך** - מוכר ליקח לו דרך מן הלוקח לילך בה לאותו בור ודות שהרי כל הקרקע מכר לו ולא שייר דסבירא ליה מוכר בעין יפה מוכר. **אינו צריך** - דמוכר בעין רעה מוכר ודרך שייר לו. **בזמן שאמר לו** - מוכר ללוקח בית אני מוכר לך חוץ מאלו בור ודות שאין צריך ליקח לו דרך אלמא כיון דלא צריך לפרושי דהא מסתמא נמי אין בור ודות בכלל הבית ופירש ודאי לטפויי מילתא קאמר ולהודיעו שמשיר לעצמו הכא נמי כיון דקומתי משמע נמי גובה קומתי וקאמר מלא אלמא לטפויי מילתא אתא ולהודיע שאין דעתו אלא למדת הגובה. **עומדי עלי** - מי הוי משמע שרביט קומתו או לא.

דף יט.ב

רחבי עלי מהו - מי הוי משמע שרביט רוחב דוגמתי או הוי משמע שרביט ארוך כמדת רחבי. **היקיפי מהו** - מי יהיב שרביט נכפף וארוך כמדת היקפו או דילמא שרביט עב כהקיפו בעי למיתב תיקו. **אציל** - מרפק. **עד הארכובה** - ומכאן ולמעלה לא הוי רגל אלא ירך. **עד הפרק** - מקום חיבור הכף והזרוע אלמא יד לא הוי אלא עד הפרק דהא יד כתיב בקרא. **לשון בני אדם** - קרוי יד עד האציל. **קיבורא** - ברדון בלע"ז בגובה הזרוע רחוק מן האציל מעט. **רגלים** - שלש רגלים בשנה. **פרט לבעלי קבין** - מי שנחתך רגלו בפרק ראשון סמוך לשוקו וחוקק קב מקבל כתייתין ונותן שוקו לתוכה וקורין אשקנצ"א שפטור מן הראיה דאין לו רגל אלמא לא מיקרי רגל אלא עד פרק א' שקורין קביל"א. **חלצה** - למי שנחתך רגל ונשתייר בו קצת מן הארכובה ולמטה חליצתה כשירה אלמא עד הארכובה הוי רגל וליחייב בראיה. **מעל רגלו** - משמע מה שעל רגלו דהיינו שוק עד הארכובה. **ש"מ** - מדלא חשיב שוק עד הארכובה מעל דמעל. **האי איסתורא** - קביל"א עד ארעא נחית שאין בה אלא פרק עליון המחברה עם השוק אבל למטה אין בה פרק אלא מעצם כף הרגל הוא דאי ס"ד למטה נמי פסיק הוה ליה איסתורא כו'. **מתני'**. **זה חומר בנדרים מבערכין** - דאילו אמר בערכין ערך ידי עלי ערך רגלי עלי לא אמר

כלום אלא א"כ אמר בדבר שהנשמה תלויה בה. **גמ' אומד של נזקין** - כמו שאומדין אדם שקיטע לו חבירו ידו שמין אותו כעבד הנמכר בשוק כמה היה יפה קודם - לכן וכמה הוא יפה עכשיו. **התם גברא זילא הוא** - שכבר נקטעה ידו ואפי' תחילת דמיו שאומדין עתה כמה היה יפה קודם לכן אין נישומין אלא בזול שהרי רואין אותו מזולזל. **הכא גברא שביחא הוא** - ששתי ידיו שלימות וצריך לשום כמה הוא יפה עכשיו שיקדיש דמיו וכמה הוא יפה אם יחתכו ידיו. **ידו אחת מאי ניהו ואידך פסיקא** - כלומר למה הוא עושה מלאכה בידו אחת שהאחרת קטועה היינו אומד של נזקין. **ידו מוכתבת לרבו ראשון** - שלא יעשה בה מלאכה לרבו שני דהשתא שיימינן כגברא שביחא. **אמדוהו אומד של נזקין** - שחבל בו חבירו ואמדוהו כמה היה יפה וכמה הוא יפה. **ואמר דמי עלי** - ולא אמר ערכי עלי מיבעי תו למישיימיה או לא. **אומדנא דבי עשרה** - שהאומר דמי עלי נישום בעשרה כדתנן פ"ק דסנהדרין (דף ב) הקרקעות תשעה וכהן ואדם כיוצא בהן ואומד של נזקין בשלשה כדתנן גזילות וחבלות בשלשה.

דף כ.א

בחד זימנא אמדינן ליה - פי שנים בדמים יתן. **אמדוהו מאליו** - בלא שום צורך אלא לשום דברים בעלמא ועשרה היו שם מהו. **פשוט מהא מתני' חדא** - מהני בעיות. **שאינ דמים למתים** - ומעיקרא לא ידעינן כמה שוה. **הא אמיד וקאי** - דהא אין לך אדם שאינו שוה ד' זוזי. **לא נחית לאומדנא** - שלא נאמד מעולם אלא השתא הוא דאמדינן ואנן אומדנא בעינן. **מתני' ערכי עלי** - דבר קצוב הוא הלכך יתנו היורשין. **שאינ דמים למתים** - והא דתניא בב"ק (דף כז) ונתן פדיון נפשו דמי ניזק התם הוא טעמא משום דמשעתא דאזיק רמי עליה לשלומי כשעת ההיזק וההיא שעתא דאזקיה חי הוא אבל דמי עלי שאינו נודר אלא מה שישומוהו ב"ד והרי לא בא לידי כך שהרי מת לא יתנו היורשין. **נותן ערך כולו** - בערכך נפשות כתיב. **ערך חציי עלי** - הוי כערך ראשי וערך כבידי דהוי דבר שהנשמה תלויה בו. **דמי חציי עלי נותן דמי כולו** - דהא תניא בפרק השג יד (לעיל ערכין יח) הקשתה דמים לערכין לידון בכבודו. **גמ' על בהמה** - אם אמר דמי בהמתי עלי אבל ערך אינו אלא באדם. **ואינן ניזונין בהשג יד** - שאם אמר דמי עלי ואין ידו משגת יתן הכל לכשיוכל. **ש"מ מלוה על פה כו'** - ופלוגתא היא בכמה דוכתי. **ש"מ מלוה הכתובה כו'** - ופלוגתא היא במס'

בכורות בפ' יש בכור לנחלה (דף מט). **כשעמד בדין** - וחייבוהו קודם מותו דה"ל כמלוה בשטר. **אמאי לא יתנו יורשין** - הרי אמדוהו ב"ד. **מחסרא אומדנא** - שחייבוהו לשלם ולא הספיקו לאומדו עד שמת. **לא אמר כלום לרבנן** - דאמרי בפ"ק (לעיל ערכין ה) אדם מוציא דבריו לבטלה. **נותן דמיו** - ואוקימנא בפ"ק דאליבא דר"מ אמרה. **אבל דמי לא קאמר** - והלכך לא ליתבי דמי קמ"ל. **נדר בערכך** - הוקשו נדרים לערכין. **ל"ש כולו ול"ש חציו** - ואשמועינן בחציו וכ"ש בכולו דאע"ג דלאו אורחא לאינדובי חצי דמי כלי אפ"ה יהיב וכ"ש כולו. **אפי' כולו נמי** - אפי' אמר ערך כלי זה עלי ליפטר. **סברי לה כר"מ** - ומש"ה לא פליג בכולו. **ר"ש פוטר** - האומר הרי עלי מנחה מן השעורין בפ"ב דמנחות (דף קג). **מאי ניהו שעמד בדין** - כלומר מתני' דקתני יתנו היורשין היכי מיתוקמא בע"כ כשעמד בדין קודם מותו כדאוקמא לרישא ואמאי הדר קתני לה.

דף כב.

מהו דתימא - אע"ג דעמד בדין נודר קודם מותו הואיל ולא אמדו נידר בחיי נודר לא אשתעבדו נכסי דיתמי. **גלויי מלתא בעלמא הוא** - לגלות מהו חייב והואיל ונידר קיים אמדינן ליה. **מתני' ובית זה קרבן** - לבדק הבית. **ונפל הבית** - קודם שהחזיק בו גזבר. **גמ' לא שנו** - דכי אמר עלי חייב לשלם אלא דאמר דמי עלי דאם אבד השור הדמים לא אבדו דהא לא אמר דמים הללו ולא היו בעין. **עלי להביאו** - לטרוח עד שיתקרב. **ה"נ דקאמר דמי** - וכדאוקימנא לקמן דאמר יקדש שור זה לדמיו והדמים עלי עולה הלכך השור קדוש דהאמר יקדש השור ואם מת חייב באחריותו דהאמר עלי והכא ליכא למימר כדאמר לעיל דהתם כיון דאמר זה למפטר נפשיה מאחריות אתי ועלי אטורח הבאה קאי והאי דקאמר זה הכי קאמר שור זה יהא קדוש עד שאמכרנו ואביא דמיו. **השור חולין** - דלא הקדיש אלא מעות דמי השור לכשימכר. **אינו חייב באחריותו** - שהרי לא נמכר ונמצא שלא הקדיש כלום. **אבל חייב באחריות דמיו** - אם נמכר השור וקדשו הדמים ואבדו חייב באחריותו. **רישא דאמר יקדש השור לדמיו** - והלכך חייב באחריותו שהרי חל קדושת דמים על השור והוא קיבל עליו אחריות דמיו והאי עלי אחריות הוי הואיל ואדמים קאי ודמים לא הוו קמיה דלימא הללו. **סיפא דאמר לכשיבואו דמיו יקדשו** -

הלכך אינו חייב באחריותו דכיון דמת השור ולא בא לכלל דמיים נמצא שלא הקדיש כלום. **ר"מ היא** - דתניא הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר לאחר שתתגיירי כו' ר"מ אומר מקודשת. **ואיכא דמתני לה** - להא דרב יהודה ואביי ורמי בר חמא. **אע"פ שחלטו כהן** - שאמר טמא הוא ועומד לנתץ כל זמן שלא נתצו אומר לו משכיר לשוכר הרי שלך לפניך ולא אשכיר לך בית אחר שהרי בית שהשכרתי לך קיים. **נתצו** - כהן חייב משכיר להעמיד בית אחר לשוכר דמשום מזליה דמשכיר הוא שנחשד על הגזל או על צרות העין.

דף כ.א.א.

הקדישו הזר בו וכו' - קס"ד שהדר בו הקדישו. **[נפיק ליה שכר לחולין] ונ"ל דל"ג שכר וה"ג כיון דמעל נפיק ליה לחולין** - כלומר משנהנה בתשמיש הבית ומעל יצא הבית לחולין כדתנן מעילה (דף יט) אין מועל אחר מועל במוקדשין אלא בבהמה וכלי שרת בלבד וקרן וחומש אית ליה לשלומי ולא שכר להקדש דכל מידי דהקדש מכי מעל ביה נפיק לחולין דאמרינן במסכת מעילה (דף יח) אין מעילה בכל מקום אלא שינוי וכן הוא אומר וימעלו בני ישראל מעל ביי' ויעבדו את הבעלים והיינו שינוי שמוציאו מהקדש לחול. **לכשיבא שכרו יקדש** - השכר והבית לא הקדיש. **מתני'** **ממשכנים אותן** - עולות ושלמים אע"ג דשלמים מכפרת אעשה הואיל ולא חובה היא עליה לא חשיב לה כפרה ואתי לשהויי הלכך ממשכנין אותן. **גמ'** **משלשתן** - חטאת או עולה או שלמים דג' קרבנות כתובין בו ואמרי' בספרי דבי רב ואחר ישתה הנזיר יין אחר מעשה יחידי. **בעולת יולדת** - דלא משתריא בקדשים עד דמתיא לה. **מאי ניהי דאקדמה קרא** - כלומר מאי טעמא אמרת דעולתה מעכבתה משום דאקדמיה קרא עולה מקמי חטאת דכתיב תביא כבש בן שנתו לעולה וגו'. **והאמר רבא למקראה הקדימה הכתוב** - שתהא נקראת במקרא תחילה ולא שתקרב תחילה בפרק כל התדיר במסכת זבחים (דף צ). **דאפריש ליה חבירו** - שהיה זה חייב עולה ובא חבירו והפרישה משלו לכפרתו של זה וקאמר שמואל דבעינן שיודיע את המתכפר. **מדידיה** - כגון היכא דב"ד ממשכנין אותו צריך שיאמר רוצה אני.

דף כ.א.ב.

לדעת - שהודיע את המתכפר. **כי תניא ההיא** - דלא בעינן דעת בעלים בשעת

הקרבה תניא דהא הודיעו בשעת הפרשה ואירצי שנתרצה בדבר. וכי קאמינא - דצריך דעת בשעת הפרשה. והא דשמואל - דבעי דעת בהפרשה ולא בכפרה. פליגא דעולא - דאיהו אמר איפכא. שלא לדעת לא יצא - אלמא בכולהו בעינן דעת וקשיא לתרוייהו. מתנייתא אהדדי לא קשיין - הא דקתני לעיל עולתו ושלמיו של פלוני עלי בין לדעת בין שלא לדעת יצא והך בתרייתא דקתני בכולהו שלא לדעת לא יצא לא קשיין אהדדי חדא בשעת כפרה וחדא בהפרשה לעולא כדאית ליה ולשמואל כדאית ליה. אף בשעת הפרשה - דבין בהפרשה בין בכפרה בעי דעת ואע"ג דהויא הך קמייתא תיובתיה דקתני דעולה לא בעיא דעת דהאי שינויא דשני הש"ס לעיל אמר לך שמואל כי תניא ההיא בשעת כפרה כו' לאו מילתא היא קמ"ל רב פפא דקאמר לאמוראי נמי לא קשיין שמואל מוקי קמייתא בשעת כפרה מכלל דשמואל בכפרה לא בעי דעת ושינויא דשנין לעיל שינויא הוא. דעשאוה - אחרי כן. ואירצי - לתת הגט והמודעא לא ביטל. מהו דתימא מסתמא בטלה למודעא - קמ"ל רב ששת דלא וממתניתין יליף טעמא דא"כ ליתני כופין אותו עד שיתן. הדרן עלך האומר משקלי. מתני'. שום היתומים - ב"ד היורדים לנכסי יתומים למוכרן להגבות לבעל חוב שמין את הקרקע ומכריזין ל' יום כל הרוצה ליקח יבא ויקח. ושום ההקדש - גזבר המוכר קרקע של הקדש. גמ'. סיירוה ניהלי - ראו אם יפה היא. דנידכר - בעל הבית באורתא מאי דאמר לפועלים בצפרא. ונישיילינהו - אם יפה היא. כך היא יפה - כך וכך היא עושה תבואה. כך היא שומא - בכך וכך שמאווה ב"ד. ויקח - ע"מ שיפרע לאשה או לבעל חוב. למה לי - לאכרוזי על מנת ליתן כו'. על יד על יד - פורתא פורתא ואיכא לוקח דניחא ליה לפרוע לבעל חוב דמיקל בזוזי שנוטל זוזים שבורים וחסרים שאין דרך סוחרים מקפידין בכך.

דף כבא

להא שמעתא - דרב חסדא. קולפי טאבי - הכאות גדולות על הדא שמעתא שהיה מלמדיני שום היתומים לרבי מאיר ששים יום והייתי - מקשה לו הא אמר ר"מ שלשים והוא אמר לי בא להכריז רצופין שלשים יום בין יתומין בין הקדש. ואם בא להכריז שני וחמישי - שהם ימי הדין הוי השום ששים יום וימי הכרזה שמונה עשר יום צא וחשוב משני בשבת שמונה שבועות הרי לך נ"ו ימים ויהא בהם י"ו שני חמישי הוסיף עוד ארבעה ימים שני ושלישי ורביעי

וחמישי בשבת הרי ס' יום משהתחיל ההכרזה ויש בהן שמונה עשר ימי הכרזה. **אין נזקקין לנכסי יתומים** - למוכרן. **רבית אוכלת בהן** - שהיו מחוייבין לעובד כוכבים מעות ברבית. **משום מזוני** - דכל זמן שאינה גובה כתובתה נזונית משלהם והוי פסידא דידהו. **אילימא בבעל חוב עובד כוכבים** - דשקיל רבית ולהכי נזקקין. **מי צאית** - להמתין ימי הכרזתינו בלא רבית. **בתובעת כתובתה בב"ד** - דכיון דשוב אין לה מזונות לא מפסדי יתומים מידי בהמתנה. **לא נזדקיק לה** - לפרוע כתובתה הואיל ומעכשיו אין מזונותיה על היתומים. **כיון דאזדקקין לה מעיקרא** - בתחילת תביעת כתובתה להפסידה מזונותיה. **מזדקקין לה לבסוף** - להגבותה כתובתה. **הא לא קשיא ר"מ היא** - דאמר כתובת [אשה] בבינונית מיניה דידיה כגון אם גירשה וקמ"ל דמיתמי באיבורית. **כדשנין** - בבעל חוב עובד כוכבים. **כשחייב מודה** - בשעת מיתה הודה אביהם. **כולהו נמי כשחייב מודה** - ובעל חוב ישראל. **גרושה** - אין לה מזונות. **ההיא דרבי יוחנן** - דאמר כתובת אשה מגבינן מיתמי. **משום חינא מתנינן לה** - כדי שימצאו האנשים חן בעיני הנשים וינשאו להן והלכך אפילו גרושה נמי. **בתר שיבקייהו** - ימותו כאביהם שהניח להם ממון זה. **לאו בני מיעבד מצוה נינהו** - דקטנים הן אלא ימתין עד שיגדילו. **צררי אתפסיה** - אביהם נתן לבעל חובו מעות או כסף וזהב במשכון בשעת מיתה ולא הספיק ליטול את השטר מידו. **דשמתיה** - ב"ד לאביהן על שאינו פורע לזה חובו ומת בשמתיה דהשתא ליכא למיחש לצררי דלא היה פורעו אלא בבית דין כדי שיתירו נידויו. **שלחו מתם בדשמתיה ומית בשמתיה** - מיתוקמי כל הנך מתנייתא דלעיל דאמרו נזקקין. **והלכתא כרב הונא** - דהיכא דלא שמתוה חייש לצררי.

דף כ.ב.

אילימא בבעל חוב עובד כוכבים - דלא בעי למינטר עד דגדלי מי צאית להמתין ימי הכרזה. **ת"ש** - דתניא לעיל גבי הכרזה על מנת ליתן לאשה כו'. **מי צאית** - לימי הכרזה. **רבא אמר** - הא דאין נזקקין לנכסי יתומין. **משום שובר** - דשמא שובר היה לאביהם על השטר הזה שפרעו ויתומים אין יודעין היכן הוא. **הנפרעת שלא בפניו** - כגון ששלח לה בעל גט ממדינת הים. **לא שנו** - דבית דין יורדין לנכסי אדם שלא בפניו אלא כתובת אשה משום חינא אבל בעל חוב ימתין עד שיחזור. **ואם אמר אביהן תנו** - נזקקין. **שדה זו ומנה**

זו - אם אמר תנו שדה זו לפלוני בחובו או מנה זו נזקקין ליתן לו ואין צריך להעמיד אפוטרופוס ליתומים על כך. **שדה סתם ומנה סתם נזקקין ומעמידין אפוטרופוס** - ליתומין לברור להן חלק יפה ולהגבות את זה מן הזיבורית. **אבל נמצאת** - ביד היתומים שדה אחת שלא היתה של אביהן אלא גזולה נזקקין להוציא גזילה מידם ואין צריך אפוטרופוס. **בכולהו** - אפי' שדה זו ומנה זו נזקקין ומעמידין אפוטרופוס בר מנמצאת שאינה שלו דאין צריך אפוטרופוס אלא מיד מוציאין אותה מידם דאחזוקי סהדי המעידים על הגזילה בשקרי לא מחזקינן.

דף כג.א

מתני'. **ידור הנאה** - ידור שלא יחזירנה לעולם דשמא משום ערמה מגרש לה שתגבה כתובתה מן ההקדש ויחזירנה. **קינוניא** - ערמה. **גמ'**. **לימא כתנאי אמרה לשמעתייה** - ולא דברי הכל היא. **אלא בבריא** - דהתם קאמר ר"א דאדם עושה קינוניא על ההקדש משום דמאי דשקיל מהקדש ליהוי דידיה. **אבל בשכיב מרע** - דלמיתה קאי. **אין אדם חוטא ולא לו** - להרויח בשביל אחר לא יחטא. **ר"א סבר** - כיון דמדרינן ליה ברבים שלא יחזירנה שוב אין לו הפרה הלכך מהני הנדר ומדרינן. **יש לו הפרה** - ומש"ה אינו צריך דהא לא מהני מידי. **על דעת רבים** - שאומרים לו נדור. **בשאלה דהקדש פליגי** - ר"א סבר אין נשאלין על ההקדש לחכם ואפילו אומר לו לחכם לא לדעת כן נדרתי והקדש טעות הוא אפ"ה אין חכם מתיר נדרו הלכך זה המגרש את אשתו בהקדישו מתחרט ואינו מוצא חכם שיתירנו ולכך עושה קינוניא זו ורבי יהושע סבר נשאלין על הקדש והכא אינו צריך לידור הנאה דאי משום קינוניא הוה עביד הוה מתשיל על נדריה ולא בעי לגרשה. **והתניא** - בניחותא דבשאלה פליגי. **הן הן דברי ב"ש הן הן כו'** - מחלוקת ר"א ורבי יהושע היינו נמי מחלוקת ב"ש וב"ה. **הקדש טעות הקדש** - ואין שאלה להקדש הקדש טעות כגון שור לבן היוצא מביתי הקדש ונמצא שחור. **אטו כל דמגרש בני דינא מגרש** - שיאמרו לו דור הנאה ילך בצנעה ויגרשנה. **זכהן הוה** - רב הונא ואי הוה מגרשה לא מצי לאהדורה. **כרשב"ג** - במס' כתובות (דף צה) האומר בשעת מיתה נכסיי לך ואחריך לפלוני וירד הראשון ומכר [ואכל כו'] רשב"ג אומר אין לשני אלא מה ששייר הראשון וה"נ הוי רשע ערום.

דף כגב.

קבלן הוה - שהתפיסה רב הונא מטלטלי לכתובתה והיא השלימתו לאביו והיינו קבלן שנושא ונותן ביד. **אי לית ליה** - נכסי ללוה בשעת הלואה לא משתעבד ערב באמירתו דכיון דאין לו ממה ליפרע מן הלוה לא גמר ומשעבד נפשיה. **דאיתמר** - לעיל קאי דאמרן הניחא למ"ד קבלן וכו'. **ערב דכתובה דברי הכל לא משתעבד** - דמצוה קא עביד לזווגם ולא מידי מחסר לה דהא לא יהיבא זוזי. **ולא מידי חסרה** - גרסינן. **ערב תנן** - דחיישינן שמא יעשו קנוניא עליו וידור הנאה. **לוקח מהו** - מי חיישינן לקנוניא שלאחר שתטרוף זו קרקע מן הלוקח יחזירנה וידור הנאה. **כרוכלא ליחשוב וליזיל** - כסוחר זה שמונה מעותיו כלומר תנא הני והוא הדין ללוקח. **ניזיל וניזבין** - בתמיה וכי היה לו לקנות. **מתני'**. **והיתה עליו כתובת אשה** - שקדמו גירושין להקדש דליכא קינוניא. **אלא הפודה פודה** - בעלים פודין אותן מן ההקדש בזול בדינר או בדבר מועט על מנת לשלם דודאי לא חייל עלייהו הקדש שהרי אינו שלו והאי דבר מועט משום גזירה הוא כדמפרש בגמרא. **מוסיף עוד דינר** - בעל חוב יוסיף עוד להלוותו דינר לזה ופודה את הנכסים האלו. **גמ'**. **למה לי למימר הפודה פודה** - תשקול אשה ובעל חוב בלא פדיון דהא לא חל הקדש עלייהו ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. **דרבי אבהו** - בפ' בתרא (לקמן ערכין לג). **אם חובו כנגד הקדישו פודה** - בדבר מועט כדאמרן השתא איכא למימר כי אוזפיה מעיקרא אדעתא למיגביה מהנך נכסי אוזפיה ואי לאו דחובו יותר מהקדישו לאו אדעתא דהכי אוזפיה אלא המוני מהמניה הלכך לא גבי מהקדש ל"א ואם לאו אינו פודה אלא בלא פדיון יקח והראשון שמעתי והוא עיקר. **ורבנן עד כמה** - סבירא להו דאדעתא דהני נכסי אוזפיה. **עד פלגא** - אבל בציר מפלגא לא. **מתני'**. **ממשכנין אותו** - גזבר נכנס לבתיהן ונוטל בעל כרחן. **מזון וכסות ומטה ותפילין** - אכולהו משיירינן לו מעות לקנותן אם אין לו. **מכל מין ומין** - שיש (לו) אומנות שצריכה ד' וחמש כלים. **מעצדין** - דלדור"ש, מגירה שייג"א סכין מלא פגימות וחותך מהר כעין שיש לעושי מסריקות. **צמדו** - צמד בקר הן כלי אומנתו. **מין אחד הרבה ומין אחד מועט** - כגון ג' מעצדים ומגירה אחת נותן שנים מן המרובה והשלישית לגזבר. **וכל שיש לו מן המועט** - כמה שיש לו ולא זבנינא ליה אחריתי דכי היכי דעד השתא הוה סגי ליה בהכי השתא נמי תיסגי ליה. **המקדיש נכסיו** - תפילין בכלל נכסיו. **מעלין לו תפיליו** - ופודה אותן.

דף כד.א

גמ'. **הוא** - דרשינן החייהו דהכי משמע הוא יהיה קיים מערכך. **עד האידנא דהוה ליה** - מעצד יתירה לאשולי הוו מושלי ליה מגירות. **סליקו ליה תפילין** - חלצו לו תפילין מראשו עד שיפדם בדמים. **מצוה קא עבידנא** - דיהיבנא לבדק הבית היילכך אכל נכסיה הוה דעתיה. **מתני'**. **אין לו לא בכסות אשתו** - שאינו שלו. **לשמן** - לשם אשתו ובניו. **סנדלים חדשים** - רבותא קמ"ל [דאע"ג] דעדיין לא נעלום הרי הן בחזקתן משעת לקיחה. **אע"פ שאמרו עבדים נמכרים [בכסותן] לשבח** - דכסות יפה שלהן משבחת ומעלה דמיהן כגון גבי נכסי יתומים שאם תילקח לעבד כסות בשלשים דינר הוא משביח מנה על דמים שהוא שוה עכשיו. **לאיטליס** - יום השוק. **לכרך** - שדרך סוחרים לבא שם. **אין לו להקדש אלא מקומו** - במרגלית. **ושעתו** - בעבד ופרה שהמערך עצמו ומך הוא ונידון בהשג יד ולפי מה שיש לו נותן להקדש והיה לו עבד הנישום עכשיו עשרים זוז אין אומרים רואין כאילו לוקחין לו כסות בשלשים זוז והוא משביח מנה ונמכר במאה ועשרים זוז ונמצאו דמי העבד תשעים זוז וכן יתן זה להקדש אלא לפי שעתו שמין אותו וכן פרה וכן מרגלית בכפר אין שמין אותה אלא לפי מקומה. **גמ'**. **שלא ישהה מרגלית לקלים** - לאדם קל ועני שהעריך עצמו ויש לו מרגלית לא ישהנה לו גיזבר לומר העלה אותה לכרך ולפי אותן הדמים תן אלא לפי מה ששוה כאן שמין וזה משהה אותה וימכרנה כמה שירצה ולפי דמים ששמאוה יתן שהרי בזמן שהעריכו כהן לא היה לו יותר. **הדרן עלך שום היתומים**. **מתני'**. **אין מקדישין** - שדה אחוזה לפני היובל פחות משתי שנים דכתיב במקדיש שדה אחוזה על פי שנים הנותרות ואין שנים פחות - משתים. **ולא גואלין אחר היובל פחות משנה** - מפרש לה בגמרא רב לטעמיה ושמואל לטעמיה. **ואין מחשבין כו'** - מפרש בגמרא. **אבל הקדש מחשב חדשים** - כלומר ואם ריוח של הקדש הוא שנחשוב אותה יציאת חצי שנה שיצאה כי הא דמפרש לקמן דאקדשה בפלגא דארבעים ותמני דאי חשבת לההיא יציאה הוה ליה פחות משתי שנים לפני היובל ולא מיפרקא בגירוע אלא בחמשין ואי לא חשבת אותן חדשים שיצאו ה"ל שתי שנים לפני היובל ואיכא פסידא דהקדש דלא שקיל אלא שני סלעים ושני פונדיונין הכא ודאי מחשבין אותה ביציאה גמורה. **גמ'**. **ורמינהו מקדישין בין לפני היובל** - דמשמע אפילו פחות מב' שנים. **רב ושמואל**

דאמרי תרוייהו אין מקדישין לגאול בגירוע פחות מב' שנים - המקדיש שדה אחוזה בשנה ראשונה של יובל ובא לגאולה נותן בבית כור נ' סלעים כדכתיב זרע חומר שעורים ואם הקדישה עשר שנים או עשרים לאחר היובל מחשבין השנים הנותרות עד היובל הבא ונותן סלע ופונדיון לכל שנה כדכתיב (ויקרא כז) ואם אחר היובל יקדיש שדהו וחשב לו וגו' ונגרע מערכך והיינו גירוע שאינו נותן חמשים סלעים והמקדיש שתי שנים לפני היובל פודה אותה בשני סלעים ושני פונדיונין כדכתיב על פי השנים הנותרות וכן עולה החשבון של גאולת שדה אחוזה לכל שנה סלע ופונדיון שהרי אם הקדישה בשנה ראשונה שלאחר היובל היה פודה בחמשים שקל כדכתיב אם משנת היובל יקדיש שדהו וגו' משנת ולא שנת יובל בכלל אלמא בשנה שלאחר היובל קאי קרא וקאמר יתן חמשים צא לתשעה ומ' שנים הבאים עד יובל הבא תשע וארבעים סלעים נמצא סלע יותר על סלע לכל שנה חלקיהו לפונדיונין דבסלע יש מ"ח פונדיונין הרי לכל שנה סלע ופונדיון פחות פונדיון הילכך המקדיש שדהו לאחר היובל שנים או שלש שנים נותן לכל שנה עד היובל סלע ופונדיון ואף על פי שכשתחשוב סלע ופונדיון למ"ט שנים תמצא חמשים סלע ופונדיון כגון מ"ט סלעים ומ"ט פונדיונין והסלע אינו אלא מ"ח פונדיונין הא פרכינן ליה בבכורות בפרק יש בכור לנחלה (דף נ) פונדיון זה מה טיבו קולבון לפרוטרוט וקאמרי רב ושמואל דהמקדיש פחות משתי שנים לפני היובל אין כאן דין גירוע ואם בא לגאולה נותן נ' סלעים דגבי גירוע כתיב (ויקרא כז) על פי השנים הנותרות ונגרע ומיעוט שנים שנים ועצה טובה קמשמע לן מתני' שיהא אדם חס על נכסיו ולא יפדה פחות משתי שנים שלא יפסיד מ"ח סלעים. **בשלמא** - לענין מוכר שדהו בשנת היובל עצמה פליג שמואל עליה דרב לקמן בפרק המוכר ערכין (דף כט) משום דאיכא למימר ק"ו. **מי איכא למימר ק"ו** - הרי אותן הקדושות כבר אין יוצאין מיד הקדש ביובל בלא פדיון דהא תנן (לקמן ערכין דף כה) הגיע יובל ולא נגאלה כהנים נכנסין לתוכה ונותנין דמיה להקדש בדק הבית. **כר"ש ס"ל** - הילכך איכא למימר ק"ו קדושה כבר יוצאה עכשיו אינה קדושה אינו דין שלא תקדש.

דף כדב.

ורב - אמר לך לרבי שמעון לאו יציאה היא דסוף סוף לבעלים מי הדרא. **בשלמא לרב היינו דכתיב אם משנת היובל** - חמשים סלעים אם לאחר

היובל גירוע. **אלא לשמואל מאי אחר היובל** - הא קרא קמא דבעי חמשים נמי לאחר היובל קאי. **אחר אחר** - כגון שתים ושלש שנים אחר היובל איכא גירוע אבל אקדשה בשתא דבתר יובל ליכא גירוע. **אינה קדושה ליגאל בגירוע** - שהרי יש כאן יובל שלם. **מכלל** - דהא דקתני בההיא מקדישין לפני היובל ליגאל בגירוע קאמר והא רב ושמואל כו'. **אמר לך רב** - ודאי הא דקתני מקדישין ודאי ליתן חמשים קאמר ובשנת היובל אינה קדושה כל עיקר ולא תיקשי לדידי דהא מני רבנן היא דפליגי עליה דרבי בפרק השג יד (לעיל ערכין דף יח) דאמרי ראשון ולא ראשון בכלל. **ואנא דאמרי כרבי** - ולשמואל אפילו לרבי אינה קדושה דכי אמר רבי מיום הראשון וראשון בכלל התם הוא דכתיב ועד דשייך ביה לשון מיום אבל הכא דלא כתיב ועד ה"ל למיכתב בשנת (הכא) מודה רבי דלא הוי בכלל. **אי רבי** - דריש הכא משנת ושנת בכלל אלמא בשנת היובל קאי קרא וקאמר יתן נ' סלעים פונדיון מאי עבידתיה כי מקדיש עשר או כ' שנה לפני היובל אמאי [יהיב סלע ופונדיון] ליתבי סלע לשנה דכיון דכי מקדיש ופריק ליה בשתא דיובל גופיה לא יהיב אלא חמשין אשתכח דלא מטא לכל שנה ושנה של יובל אלא סלע שהרי מכאן ועד יובל הבא נ' שנה הואי ושנה זו בכלל הילכך כי פריק לה שתים או שלש לפני היובל סלע הוא דבעי למיתב בכל שנה ותו לא. **עולה לכאן ולכאן** - שנת היובל היא מיובל שעבר ומונין אותה שנה אחת ליובל הבא הילכך עם שנה זו אינן עד שנת יובל הבא אלא מ"ט ושנת היובל הבא אינה נמנית עמהן שהרי יובל משמט בתחילתו ומכי עייל שנת יובל אי פריק לה אחר נפקא לכהניס כדכתיב והיה השדה בצאתו ביובל אשתכח [דאחר] הפודה שדה אחוזה בשנת יובל עצמה כשהוקדשה אינה בידו אלא מ"ט שנים וקא יהיב חמשים סלעים דמטי סלע ופונדיון לכל שנה. **לשמואל** - דאמר דהכא מודה רבי דמשנת ולא שנת בכלל ואשתא דבתר יובל קאי קרא וקאמר דיהיב חמשין. **לימא רבי** - דאמר נותן סלע ופונדיון לשנה. **כרבנן סבירא ליה** - דפליגי עליה דר' יהודה דאין שנת יובל שעבר ממנין יובל הבא ולבד ההוא שתא יש כאן מ"ט שנים דאי כרבי יהודה סבירא ליה דאמר אין ביובל אלא מ"ח לבד משנת יובל שעברה וקרא בשתא דבתר יובל קאי אישתכח דיהיב חמשים סלע למ"ח שנים דמטי סלע ושני פונדיון. **בשלמא לשמואל פחות משנה קאמר** - דקמ"ל מתני' דבשנת יובל עצמה אם הקדישה אין צריך ליגאל דלא קדשה.

באמצע יובל - כלומר האי אחר אפי' אחר עשרים או שלשים שנה קאי ומאי פחות שנה דקאמר הכי קאמר הבא לגאול באמצע יובל וליתן סלע ופונדיון לשנים הבאים והיה עומד בניסן שהוא אמצע שנה לא יאמר חצי סלע וחצי פונדיון אני נותן משנה זו אלא נותן סלע ופונדיון שלם והיינו דקאמר אין גואלין בפחות משנה דכמה דלא נפקא לה כולה שתא לא מיגרע ליה כלל ולא יהיב גאולת חצי שנה אלא גאולת שנה שלימה. **[שאין מחשבין חדשים עם ההקדש** - כדאמרן שאם בא לגאולה חמש שנים וחצי לפני היובל אין מחשבין אותן ששה חדשים שיצאו משנה לשנה ששית אלא נותן ששה סלעים וששה פונדיונים]. **השנים הנותרות** - כל מה שנותר חשוב שנים. **לעשות חדש שנה** - לחשוב אותן חדשים שיצאו כאילו הן שנה והוי רווחא דידיה. **והיכי דמי דאקדשה בפלגא דמ"ח** - דאי חשבת לחדשים שיצאו ביציאה גמורה הוו להו פחות משתי שנים ואינה נגאלת בגירוע. **מתני'. בשעת היובל** - בזמן שהיובל נוהג אבל בזמן שאין היובל נוהג פודה אותה בשוויה כשאר הקדשות. **אין נמדדין עמה** - והן נפדין בשווין והשאר לפי חשבון חמשים סלעים לבית כור. **ואחד כל האדם** - פודה בית חומר בחמשים שקל בין שהיא שוה אלף שקלים בין שאינה שוה אלא ה' שקלים. **שהבעלים נותנין חומש** - דכתיב ואם גאל יגאל את השדה המקדיש אותו וגו'. **גמ'. כור זרע** - שיכולין לזרוע בו כור. **ולא כור תבואה** - קרקע שקוצרין הימנו כור תבואה דהוי בציר מכור זרע טובא דבהוא לא בעי חמשים אלא לפי חשבון הזרע או שליש כור או רביע כור. **מפולת יד** - שזורעין ביד. **ולא מפולת שוורים** - שהיו רגילין לתת שקין מלאין זרע על השוורים ומנוקבין השקין מתחתיהן נקבין רחבים ומוליכין אותן ע"פ המחרישה והזרע נופל וגדולה קרקע המקבלת כור זרע במפולת יד שאינו עבה מקרקע המקבלת כור זרע במפולת זרע שוורים שהיא עבה. **תנא** - אין משערין בזרע מעובה שהוא הפסידו של פודה. **ולא בזרע מידק** - שהוא הפסד דהקדש דהוי בית כור גדול אלא בזריעה בינונית. **מעובה** - שנותנין בה זרע מרובה מידק שנותנין זרע מועט ובלע"ז קליי"ר. **וליקדשו** - הנך נקעים באנפי נפשיהו וליפרקו נמי לפי חשבון חמשים לבית כור ומה הנאה יש במה שאין נמדדים עמה הא אינהו נמי הכי מיפרקי. **שדה מה ת"ל** - ה"ל למיכתב ואם מאחוזתו יקדיש איש וגו'. **בענין הזה** - בית כור שלם. **לתך** - חצי כור. **תרכב** - חצי סאה תרי וקב דהיינו שלש קבין שהן חצי

סאה. **נגאני** - נקעים פחותין מי' נגאני דארעא ספלים של קרקע שהמים מתכנסין שם ועל שם הקרקע הם נקראים ואינן חשובין בפני עצמן וסלעים הנמוכין מעשרה שדרי דארעא מיקרו כמו שדרה של בהמה שגבוהה. **אף מן ההקדש** - דכי היכי דמיגרעא באותן שנים שעמדה בידו שלא הקדישה ה"נ מיגרעא מחמת אותן שנים שעמדה ביד הקדש משעת הקדש עד שעת פדיון. **אי נמי לא אכלה** - שלא זרע בה גזבר כלום ולא השכירה לשום אדם שהיתה לפניו ביד הקדש מנכה סלע ופונדיון לכל שנה ושנה מיובל שעבר עד שעת פדיון. **מתני'**. **אינה יוצאה מיזו ביובל** - להיות מתחלקת לכהנים כי היכי דהוה אי פריק לה איניש אחרינא דהוה נפקא ביובל מתחלקת לכהנים כדכתיב (ויקרא כז) והיה השדה בצאתו ביובל וגו'. **גאלה בנו יוצאה לאביו ביובל** - ולא לכהנים כדיליף בברייתא בגמ'. **גאלה אחד מקרוביו** - מיד גזבר ובא המקדיש וגאלה מיד קרובו יוצאה ביובל ומתחלקת לכהנים כי היכי דהוה נפיק מידיה דההוא קרוב דאתי האי מחמתיה. **גאלה כהן** - מיד גזבר לא יאמר הואיל ואם גאלה ישראל היתה יוצאה לי ולחבירי ביובל ועכשיו שהרי היא תחת ידי שגאלתיה אין לך כהן גדול ממני ותהא שלי.

דף כה.ב

גמ'. **לאיש אחר** - והיה השדה בצאתו ביובל לכהנים. **ולא לבן** - שאם גאלה בנו אינה יוצאה לכהנים אלא לאביו. **הרי אח אמור** - שיהא כאחר ותצא לכהנים. **ליעידה** - שאם קנה אביו אמה העבריה ורוצה בה ליעדה לו מיעדה ואין צריך לקדשה בכסף אחר אלא באותו כסף שנתן בה אביו כשקנאה היא מקודשת לו כדמפרש בפ"ק דקדושין (דף יט). **ולעבד עברי** - דעובד את הבן אם מת אדוניו בתוך ו' שנים ואינו עובד את האח אם מת אדוניו בלא בן ואחיו יורשו אין זה עובדו כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף יז) ה"נ מוקמינן בן במקום אב לשדה אחוזה דכי היכי דאינה יוצאה מיד אביו להתחלק לכהנים אם גאלו בנו לא תצא לכהנים ביובל. **ותיפוק ליה דהכא תרתי כו'** - ול"ל לתרוצי כלום יש יבום כו'. **משום** - דהא דבן קם תחת אביו לעבד עברי לא נפקא לן מקרא אלא מהאי פירכא דכלום יש יבום וכו' דאמרי' בקדושין (דף יז) מה ראית לרבות את הבן לעבד עברי ולהוציא את האח מרבה אני את הבן שכן קם תחת אביו ליעידה אדרבה מרבה אני את האח שכן קם תחת אחיו ליבום ומשני כלום יש יבום אלא במקום שאין בן ואי לאו האי פירכא דכלום

יש יבום כו' לא נפקא ליה בעבד עברי והוה ליה הכא חדא והכא חדא. מהו שתעמיד כו' - אם גאלתה בתו לשדה אחוזה מיד גזבר מהו שיצא לאביה ביובל ולא לכהנים. כל שהוא אחר במקום בן - דהיכא דיש בן חשוב זה כאחר אינו מעמיד. אשה - שהקדישה שדה מלוג מי יפדנה מיד הקדש שלא תצא לכהנים ביובל אם היא אינה יכולה לפדותה. שכן יורשה - דהוא ירית לה אפי' יש לה בן בעלה יורשה ולא בן כדכתיב וירש אותה מלמד שהבעל יורש את אשתו (ב"ב דף קיא). א"ד בן מוקים לה - דהא היכא דאין בעל ובנה יורשה נוטל בנכסים הראוים ליפול לאחר מיתה כבמוחזק לה לפני מיתה אבל בעל היורש את אשתו אינו נוטל בראוי כבמוחזק כדאמרינן בפרק יש נוחלין (ב"ב דף קיג). הקדישה פחות משתי שנים לפני היובל - ובא אחר וגאלה ולא בגירוע אלא חמשים שלימין מהו שתצא לכהנים ביובל כשאר שדה אחוזה. מאי דעתין - דתיבעי למימר דלא נפקא. לשדה היוצאה לכהנים - שראוי לתת לכהנים ביובל שהקדישה בעלים ולא גאלה. וגאלה אחד מן הכהנים - מיד גזבר. בשל אחרים אני זוכה - אם גאלה ישראל היתה יוצאה מידו ואני זוכה בה עם שאר אחיי. - ת"ל לכהן תהיה אחוזתו - ואיכא למידרש הכי אחוזתו של כהן שירש מאביו תהא שלו אבל זו אינה שלו. מתני'. כהנים נכנסין לתוכה כו' - כהנים של משמר היובל נכנסין לתוכה כו' והיא חלוטה בידם. שדה רטושין - עזובה עד שיגאלנה אחר וכשיגיע יובל תצא מידו לכהנים. גמ'. ממקדיש בית - במקדיש בית כתיב כי יקדיש את ביתו קדש ובשדה אחוזה כתיב (ויקרא כז) בצאתו ביובל קודש וגו' מה בית לא תצא לעולם מיד הקדש בלא דמים כדכתיב התם והעריכו הכהן וגו' ובית לא נפקא לכהנים לעולם אלא שדה אחוזה לחודה דגזירת מלך היא אף שדה אחוזה לא תצא מיד הקדש בלא דמים הילכך כי פריק לה אחר הרי דמיה לבדק הבית הקדש וכי מטי יובל נפקא בחנם לכהנים ואי לא נגאלה יהבי כהנים דמי חמשים שקל ושקלי לה. בכבשי עצרת - כתיב (ויקרא כג) קודש יהיו לה' לכהן. כבשי עצרת ושדה אחוזה - מכ"ד מתנות כהונה נינהו (במדבר יח) אבל בית לא הויא לעולם לכהנים ואפי' גאלה אחר מיד הקדש.

דף כו.א

מאי טעמא דרבי אליעזר אמר רבה אמר קרא ואם לא יגאל את השדה וגו' והיה השדה בצאתו ביובל - ורבי אליעזר מפרש ליה ודריש ליה הכי ואם לא

יגאל לא יגאל עוד ואם מכר גזבר את השדה והיה השדה בצאתו ביובל לכהנים הא שמע מינה דאם לא מכר גזבר את השדה לא נפיק לכהנים. **סכינא חריפא מפסקא קראי** - הא לא כתיבי הכי אלא הכי כתיבי לא יגאל עוד והיה השדה בצאתו לכהנים דמשמע דמשהגיע יובל לא תגאל עוד ותיפוק לכהנים אפי' לא מכרה גזבר. **יכול לא תהא נגאלת לבעלים אפי' להיות לפניו כשדה מקנה** - כשאר איש אחר הגואלה מיד הקדש שיוצאה מידו לכהנים ביובל. **לכמות שהיתה** - להיות שדה אחוזה שלא תצא מידו ביובל אינה נגאלת לו. **לכהנים נפקא** - לרבי יהודה בדמים ולר"ש בחנם וסוף סוף בעליה לא יגאלנה שוב לגמרי. **לאו רבי אליעזר היא** - דאמר שני נמי בת גאולה היא אי לאו איפרקא ביובל ראשון. **וטעמא דרבי אליעזר מהכא** - מדאיצטריך האי עוד לאשמועינן דנגאלת היא לו להיות לפניו כשדה מקנה ולא מיתוקם האי קרא אלא ביובל שני ש"מ ביובל שני עומדת היא ליגאל. **שיצאתה לכהנים** - שהקדיש אדם שדה אחוזה וגאלה אחר ויצאתה מידו לכהנים והקדישה ביובל שני ואתו בעלים למיפרקה מיד גזבר. **סד"א לא תיפרוק כלל** - הואיל ולא גאלה בהקדש ראשון כשהקדישה הוא. **ת"ל עוד** - שתהא לפניו כשדה מקנה וכשיגיע יובל תצא מידו ותתחלק לכהנים. **והתניא** - בניחותא דדרשי' הכי. **בשנת היובל ישוב השדה** - במקדיש שדה מקנה כתיב וגאלה לזה. **ת"ל לאשר לו אחוזת הארץ** - דהיינו בעלים ראשונים שמכרה לאותו שהקדישה. **יכול תחזור לבעלים הראשונים** - לאותו שהקדישה הקדש ראשון שהרי לו אחוזת הארץ. **ת"ל לאשר קנהו מאתו** - והרי לא נקנית מאתו אלא ע"י הקדש יצתה מידו אלא לכהן חוזרת שממנו קנאה לוקח זה שהקדישה והיינו נמי דלעיל דמאחר שהקדישה ראשון שהיתה לו אחוזה וגאלה אחר ויצתה לכהנים תו לא הדרא ליה אי לא פריק ליה. **ואיצטריך למכתב לאשר קנהו** - לאשמועינן כדאמרן דהיכא דהקדיש שדה אחוזה ולא גאלה אחר ויצתה לכהנים ומכרה כהן ביובל שני והקדישה לוקח וגאלה אחר דלא הדרא ביובל למרה קמא שהקדישה תחילה. **ואיצטריך למיכתב לא יגאל** - דאוקימנא לעיל נמי בהכי דהקדישה וגאלה אחר ויצתה לכהנים והקדישה כהן תו לא מצי פריק לה ראשון להיות לפניו כשדה אחוזה הואיל דיצתה מהקדש ראשון לכהנים. **דהא לא הדרא כלל** - היכא דהקדישה כהן לא הדרא לשום אדם לעולם שהרי שדה אחוזה הואי לגבי כהן דכתיב לכהן תהיה אחוזתו וכי מקדיש לה כהן דין שדה אחוזה אית

לה ולכשיגאלנה אחר מיד הקדש תצא ביובל ותתחלק לכל הכהנים אבל לכהן המקדישה לא תחזור אלא כחלק שאר אחיו והלכך נמי לא הדרא לבעלים קמאי להיות לפניו כשדה אחוזה. **אבל** - מכר כהן והקדישה לוקח דהשתא שדה מקנה הוא וכי פריק לה איניש מיד הקדש ומטי יובל לא נפקא לכהנים אלא הדרא אימא תיהדר למרה קמא שהקדישה תחלה שהרי לו אחוזת הארץ קמ"ל לאשר קנהו מאתו דהיינו לכהן שלקחה מקדיש האחרון ממנו. **תיקום בידיהו** - לעולם כשדה אחוזה ולא תיפוק ביובל לכהנים כשדה מקנה כשאר אדם הקונה שדה אחוזה מיד הקדש דהויא שדה מקנה לגביה ונפקא מיניה לכהנים ביובל. **מאי הוי עלה** - טעמא דרבי אליעזר מהיכא. **בצאתו** - משמע כשתצא מיד הגואל אותה כדין שדה אדם הקונה קרקע שיוצאה ביובל בההוא קאמר דתיהוי לכהנים אבל ביציאתו מיד הקדש לא משמע דאכתי לא אשמעינן קרא הקדש יהא יוצא ביובל (מכח בדק הבית).

דף כו.ב

איבעיא להו - לרבי אליעזר דאמר ביובל שני בת גאולה היא אם לא נגאלה בראשון. **בעלים ביובל שני כאחר דמו** - ואי פריק לה יוצאה מידו לכהנים. **או לא כאחר דמו** - אלא כי היכי דאילו פרקה ביובל ראשון הוה קיימא בידיה השתא נמי קיימא בידיה. **לכהנים נפקא** - וביובל שני לאו בת גאולה היא כלל. **מתני'**. **הלוקח שדה מאביו ומת אביו כו' הרי היא כשדה אחוזה** - שהרי עד שלא הקדישה נפלה לו בירושה הלכך אם בא לפדותה פודה בית כור בני' סלעים כשדה אחוזה ואם לא גאלה הוא וגאלה אחר יוצאה לכהנים ביובל. **כשדה מקנה** - דבתר שעה שהקדישה אזלינן הלכך אם בא לפדותה פודה בשווייה כדין שדה מקנה ואם לא גאלה הוא וגאלה אחר חוזרת לו ביובל שהרי בשעה שהקדישה לא היה גופה שלו דעתידה היא לחזור לאביו ביובל כדין שאר מכירות וכשאר מקדיש שדה מקנה הוא שהגואלה מיד גזבר מחזירה ביובל לאשר לו אחוזת הארץ דהיינו אביו וזה יורש את כח אביו. **שדה מקנה** - שהקדישה וגאלה אחר אינה יוצאה לכהנים ביובל אלא למי שמכרה למקדישה. **שאינ אדם מקדיש דבר שאינו שלו** - וקרקע זו לא היתה שלו אלא עד היובל. **מקדישין לעולם** - מפרש בגמ'. **וגואלין לעולם** - אם הקדיש כהן קרקע ירושתו גואלה אפי' לאחר היובל דכתיב (ויקרא כה) גאולת עולם תהיה ללוים. **גמ'**. **רבי מאיר סבר קנין פירות** - שהיתה קנויה לו

לבן בחיי אביו לפירות לאכול הפירות ולא לגופה שהרי עתיד לחזור ביובל כקנין הגוף דמי הלכך כי מת אביו עד שלא הקדישה אי לא אשמועינן קרא דתיהוי כשדה אחוזה ה"א לאו שדה אחוזה היא דבלאו מיתת אביו היתה קנויה לו הילכך איצטריך קרא להכי אבל הקדישה בעודה שדה מקנה ואח"כ מת אביו לא רביא לן קרא דתיהוי אחוזה אלא שדה מקנה היא. **ורבי יהודה** **ורבי שמעון סברי לאו כקנין הגוף דמי** - וכי מת אביו קודם שהקדישה הוא דקא ירית לה לגופה ושדה אחוזה היא והלכך להאי לא איצטריך קרא לרבווי דהא אחוזה גמורה היא שבחיי אביו לא היתה קנויה לו וכי אתא קרא להקדישה ואח"כ מת אביו דאע"ג דבשעת הקדש הואי שדה מקנה השתא דמת אביו קודם פדיון שדה אחוזה היא. **כקנין הגוף דמי** - ולמת אביו ואח"כ הקדישה נמי איצטריך קרא.

דף כז.א

והכא קרא אחרינא אשכח ודרוש - דהקדישה ואח"כ מת אביו תיהוי אחוזה דאל"כ דלא רבי לן קרא אלא מת אביו ואח"כ הקדישה ניכתוב קרא אשר לא אחוזתו ומתרביא הא דר' מאיר דדריש יצתה זו שהיא כבר אחוזה. **משדה למה לי** - ש"מ לכדאמרינן למדרש הקדישה ואח"כ מת אביו. **יצתה זו** - שבשעת הקדש היתה ראויה להיות שדה אחוזה. **אפי' ישראל נמי** - דהא תניא בריש פירקין ערכין (דף כד) מקדישין לפני היובל וכו' (ואי משום דקתני מתני' אין מקדישין פחות משתי שנים לפני היובל הא אוקימנא (שם ערכין דף כ"ד) דעצה טובה קמ"ל). **הניחא לשמואל** - דאמר גבי ישראל לא קדשה אצטריך לאשמועי' דגבי כהנים קדשה. **אלא לרב** - ליכא למימר הכי דמהיכא תיתי לן מקראי. **אידי דתנא רישא** - ישראל תנא סיפא גבי לויים. **הדרן עלך אין מקדישין. מתני' המקדיש שדהו בשעה שאין היובל** - בזמן שאין היובל נוהג. **פתח אתה ראשון** - בכמה אתה רוצה לפדותה ומפני ריוח של הקדש שואלין לו תחלה. **שהבעלים נותנין חומש** - ולהכי נקט בשעה שאין היובל נוהג דבזמן שנוהג אין צריך לשואלו בכמה תפדנה שהרי דמיה קצובין בית כור בנ' סלע ובשדה אחוזה קא מיירי ובזמן שאין יובל נוהג נפדית בשוייה כדתניא בשילהי פירקין אין שדה אחוזה נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג. **מפני רעתה** - שהיתה יציאתה מרובה על השבת. **לא אמר זה באיסור** - אלא הרי היא שלי בביצה שהקדש נפדה בכסף ובשוה כסף. **אמר לו** - הגזבר. **הגעתך** -

הרי היא שלך. גמ'. והתניא כופין - את הבעלים לפתוח ראשון. **דמצות גאולה באזון** - בפ"ק דבכורות (דף יג). **טפי ופריק לה** - מוסיף ופודה יותר משאר אדם. **מצות גאולה באזון** - דכתיב ואם לא יגאל ונמכר בערכך אלמא מצות גאולה קודמת למכירה. **והא קי"ל שוה כסף ככסף** - דאמר' בבבא קמא (דף ז) ישיב לרבות שוה כסף אפי' סובין. **הך סתמא** - דקתני מפסיד איסור ולא קתני נמצא מפסיד ביצה רבנן היא ולא רבי יוסי. **מתני' ממשכני מנכסיו עשר סלעים** - נמצא ביד גזבר עשרים וכן שלשים יתן שלשים הרי חמשים. **אמר אחד הרי היא שלי בכ"א** - לאחר שאמרו בעלים בעשרים.

דף כזב.

הבעלים נותנין - על כרחן. **עשרים ושש** - דלהאי לא יהבינן לה הואיל ואמרו בעלים עשרים ועולה החשבון עם החומש לכ"ה ואי יהביה להאיך בכ"א נמצא הקדש מפסיד ובעלים יתנו על כרחן אותו סלע שהוסיף זה על הקרן וכ"ה דידהו אבל על סלע שהוסיף זה לא יוסיפו חומש. **אמר אחד בעשרים וחמש הבעלים נותנים שלשים** - על כרחן והשתא איכא למיפרך אמאי כופין את הבעלים בשלמא עד השתא כייפינן להו דהא לא מצינן למיתבה להנך משום דקרן דידהו לא הוי כקרן וחומש דאמור בעלים ברישא הלכך על כרחן הדרינן אבעלים וכיון דהדרינן אבעלים בעי למיתב קרנא כמה דשמאי אחריני וחומשא דידהו אבל השתא דאמר אחד בכ"ה ליתביה להאיך דהא קרן דידהו הוי כקרן וחומש דאמור בעלים ברישא ובגמ' פריך לה. **אם רצו הבעלים כו'** - ולא כייפינן להו הואיל וקרנא כקרן וחומש דאמור אינהו ברישא והאי דינר מפרש בגמרא מאי עבידתיה. **גמ'. לא שנו** - דאין ממשכנין מנכסי בן חמשים אלא עשר סלעים אלא שבן מ' במקומו עומד ואינו חוזר בו אבל חזר בו בן ארבעים משלשין הכ' סלעים הפחותין מנ' ועד שלשים ביניהם דבן - נ' יתן ט"ו ובן מ' יתן ה' דהא באותן עשר שאמר בן נ' יותר על בן מ' לא שייך בר מ' בהדיה בפסידא והנך י' שהוסיף בן מ' על בר ל' בר חמשין נמי אירצי במ' דיש בכלל חמשים ארבעים. **דליכא בר נ'** - שלא אמר אדם יותר על מ' דמתני' מילי מילי קתני. **ליתב בר עשרים בהדיה** - דאיהו נמי בעשר אירצי [משל י' - [מדקתני משל י' מכלל דאיכא אחרינא. **חזרו בהן בבת אחת משלשין ביניהן** - כדרב חסדא ומתני' כגון שחזרו בהן בזה אחר זה דהשתא אמר בן נ' לגזבר כי הדרי בי שבקי לך בר מ'. **משלשין ביניהן** - שנים ושלושה ראשונים נשכרין

ושנים אחרונים נפסדין שאם חזרו כולם ומכרה גזבר בשווייה חמש סלעים נמצאו פחותין מ"ה סלעים יתן בן נ' ה' שלו לבדו ומעשר של בן מ' יתן החצי ששניהם נתרצו בהן ומעשר של בן שלשים יתן השליש ובן מ' השליש ובן שלשים השליש ששלשתן שלשים אמרו והעשר של בן עשרים יתנו בין ארבעתם והחמש שפחתו מבן עשר יתנו חמשתן. **איכא דרמי להו מירמא** - ולא תני להא דרב חסדא באנפי נפשה אלא ע"י תירוץ דמתני' וברייתא דרמו אהדדי. **[בעה"ב אומר בסלע** -] בעה"ב הפודה מעשר שני שלו מוסיף חומש דכתיב (ויקרא כז) ואם גאל יגאל איש ממעשרו וגו' ואחר הפודה אין מוסיף חומש בעה"ב אומר בסלע ואחר אומר בסלע ואיסר כו' שמוסיף על הקרן ואע"ג דבעל הבית בעי למיתב טפי דחומש סלע הוי דינר ודינר הוי עשרים וד' איסרין בפ"ק דקדושין (דף יב). **התם** - גבי מעשר שני חומש רווחא דבעל הבית הוא, שהרי בין קרן בין חומש הכל שלו והוא יאכל הכל בירושלים ואין לנו בו אלא מצות פדייה שלא יאכלנו בגבולין בלא פדיון ועיקר פדייתו בקרן היא ואע"ג דבצרי דמי לא איכפת לן שהרי ביתירות דמיו אין נהנה אלא הוא. **ולימרו בעלים אתא גברא בחריקין** - במקומינו שרוצה ליתן כמותינו בשלמא עד השתא הדריתו עלן משום פסידא דהקדש אבל השתא אמאי בעיתו למיכפייך. **דאמור בעלים ברישא דינר** - יותר על עשרים דמטי חושבנא דקרן וחומש לכ"ה ודינר ואי יהינן להאי איכא פסידא להקדש הלכך הדרינן אבעלים על כרחייהו. **וליתני** - ברישא דמתני' הבעלים אומרים בעשרים ודינר. **לא דק** - למתני דינר אלא חשבון הסלעים. **והא קתני** - דינר בסיפא אלמא דק בדינרין. **אלא אמר רבא דאמור בעלים** - ברישא פרוטה ובפרוטות לא דק. **שלא נישום הקדש בשלשה** - שלא שמו שלשה בני אדם את הקרקע כמה שאמר זה האחר. **אבל** - שמאווה שלשה כדבריו של זה מוסיפין בעלים חומש על עילוי בעל כרחו ולא בעינן עשרה ואע"ג דשומא דהקדש בעי עשרה כדאמרינן בסנהדרין (דף ב) הקרקעות תשעה וכהן הכא רבותא קא משמע לן דכיון דאמרי תלתא לא מהדרינן אעשרה ויוסיפו חומש על העילוי. **ששה דברים** - מקולי ב"ש ומחומרי בית הלל. **ודינר מאי עבידתיה** - הא אמרת אין מוסיפין חומש על עילוי של זה. **מעיקרא** - בשפתחו ראשון. **ליתן חשבון המגיע** - על עילוי של זה לשלשים ואחד ודינר.

והיכי דמי כגון דאמרי בכ"א - דהוי בין קרן בין חומש כ"ו ודינר וזה מוסיף ה' היינו ל"א ודינר. הבעלים קודמין - דאי הוה יהבינן ליה להאי הוה פסיד הקדש דינר ממאי דאמור ברישא הלכך הדרי אבעלים על כרחייהו. ואם לאו אומר לו לזה הגעתיך - דאמרי בעלים אתא גברא בחריקן. מתני'. מצאנו - מקצת צאנו אומר הרי הן חרם ונותנן לכהן. את כולם - שלא שייר לעצמו כלום. להיות חס על נכסיו - שלא יבזבזם להדיוט. גמ'. מכל אשר לו - היינו מטלטלין ולא כל מטלטלין. מאדם - עבדים הכנענים. אך כל חרם - אכין ורקין מיעוטיין. בדיסתורן - שיהא אריס לאחרים ויקבל שדות למחצה ולשליש ולרביע. אבל מטלטלין אימא ליחרמינהו כולהו - כתב רחמנא מכל אשר לו ולא כל אשר לו דהיינו מטלטלין. בתו יש לו רשות למוכרה - בקטנותה ולא בנערותה. המבזבז - לעניים. חומש - דגמרינן מיעקב דכתיב ביה תרין עישורין ר' אלעזר בן עזריה אית ליה דרבי אילא דהא אתא לאשמועינן שיהא אדם חס על נכסיו ר"א לית ליה דרבי אילא דאי בזבז טובא לא איכפת לן אלא ששייר לעצמו קצת דומיא דחרם. מתני'. שהחרמים שלהם - דכתיב כל חרם בישראל וגו' וכיון דדידיה הוא מה הנאה בכך אי הוה מחרים איהו גופיה זכי ביה ולא יהב ליה לכהן אחר. נראין דברי ר' יהודה - דלויים אין מחריםין בקרקעות. ודברי ר' שמעון במטלטלין - שהרי אין החרמים שלהן הלכך אי מחריםי מטלטלין חיילא עלייהו חרם ויהבי להו לכהנים. גמ'. מדאיצטריך ליה לרבי למימר במטלטלין - נראין דברי ר"ש דמשמע אבל בקרקעות אין נראין דבריו מכלל דאקרקעות נמי פליגי. שאף רבי שמעון לא נחלק עליו כו' - והכי משמע מילתיה דרבי נראין דברי ר' יהודה לר' שמעון בקרקעות שדברי ר"ש במטלטלין.

דף כח.ב

לך יהיה - לאהרן קאמר ליה רחמנא וכל זרעו בכלל. האשם המושב לה' לכהן - בגזל הגר הכתוב מדבר שהרי בישראל אין לך אדם מישראל שאין לו גואלין אלא הגוזל את הגר ונשבע והודה ואחר כך מת משלם קרן וחומש לכהן ואשם למזבח ואמרינן בפרק הגוזל בב"ק (דף קי) האשם זה הקרן המושב זה החומש מלבד איל הכיפורים זה איל אשם שמביא על שבועת שקר שנשבע. הרי בכהן שבאותו משמר - דה"ק קרא שלכהן המכפר בו באיל הכפורים יהא קרן וחומש. שדה היוצאה כו' - רב חייא בר אבין קאמר לה.

פגע בו יובל בשבת - דמשמרות מתחלפות וחל בו יום הכיפורים בו ביום לאיזו יתן. **למשמר היוצא** - שברשותו התחיל היובל אמש. **א"ר נחמן בר יצחק תנ"ה** - דבתר התחלה אזלינן. **נמצאת אומר** - הואיל ושנת מ"ט התחיל שביעית ושנה של אחריה יובל. **אחד יובל ואחד שביעית משמטין כאחד** - ביום אחד שביעית משמטת הלואת כספים ויובל מכירת קרקעות אלא שהיובל כו'. **אדרבה** - טעמא דשניהם משמטים ביום אחד מש"ה דשביעית בסופה ויובל בתחילתו דהשתא אשתכח דבין [השמשות] של ערב שבת יובל נפקא שביעית וההיא שעתא תרוייהו משמטין. **אלא תני הכי** - משמטין כאחד מפני שהיובל בתחילתו ושביעית בסופה. **דרבי ישמעאל** - בפרק קמא דר"ה (דף ח). **שמעה חזקיה בר בילוטי** - להא דרב חייה בר אבין. **וליקיש מטלטלין** - דחרם. **לקרקעות** - דחרם דהא איתקיש דכתיב מכל אשר לו ומשדה אחוזתו ולימא דליתבו נמי מטלטלין לכהן שבאותו משמר. **לאו תנאי היא** - ר' יהודה ור"ש איפלגי לעיל בהא דרבי יהודה מקיש ור"ש לא מקיש. **מתני'**. **חרמי כהנים** - חרמים שהחרים כדי לתתם לכהן אין להם פדיון דכתיב (ויקרא כז) לא ימכר ולא יגאל אבל חרמי בדק הבית יש להם פדיון דאדעתא דהכי אחרמינהו דהא אין ראוי לבדק הבית אלא מעות. **שחל החרם על קדשי קדשים כו'** - כדמפרש מחרים אדם את קדשיו וכו' והיאך מוחרמים והלא אינו שלו אלא אם נדר הן דאמר הרי עלי עולה והפריש בהמה לנדרו ואחר כך החרימה הואיל והוא חייב באחריותה אם מתה או נגנבה נמצאת שלו היא והוא נותן כל דמיה לכהן ואת הבהמה יקריב לנדרו דהא ודאי אית ליה פדיון דלאו גופה איחרם דלאו דידיה הוא. **ואם נדבה היא** - דאינו חייב באחריותה אם היתה מתה הא ודאי לא חייל חרם דלאו דידיה. **אלא בכדי טובתה** - טובת הנאה שיש לו בה יתן לכהן כיצד שור זה עולה והחרימו אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשור זה להקריבו עולה שאינו חייב כלומר אדם שאינו חייב עולה אם ימצא בזול נוטלו להקריב דורון לקונו וכאותן דמים יתן זה שזו היא טובת הנאה שיש לו בה שהרי אם מתה או נגנבה אינו חייב באחריותה ומשהפרישה יצא ידי חובתו ומעתה אם תאבד אינו מפסיד אלא שלא הקריב דורון לקונו הרי שהפסיד העלאת עולה שאינו חייב ואית ספרים דכתב בהן להעלות עולה שאינו רשאי והיא היא. **רשאי** - לשון חייב נושה (שמות כב) מתרגמינן רשיא. **וכיצד פודין אותו** - דהבכור גופו אינו מוחרם שהרי אינו שלו אלא לכהן. **אלא אומדין כמה אדם מישראל רוצה**

ליתן לבעל הבית זה ליתן בכורו - לבן בתו כהן או לבן אחותו, ואותה טובת הנאה יתן בעל הבית זה לכהן בשביל החרם ודוקא נקט בן בתו ובן אחותו כהן דההיא דיהיב לה להך טובת הנאה ליהוי ישראל אבל בן בנו כהן ובן אחיו כהן דהאי דיהיב לה להך טובת הנאה הוי כהן לא מצי יהיב ליה אגרא ואע"ג דלאו משום דידיה יהיב ליה כיון דלדידיה נמי חזי הבכור נראה ככהן המסייע בבית הגרנות לדוש ולזרות כדי שיתנו לו תרומותיו בשכרו ואשתכח דלא שקיל בתורת תרומה אלא בתורת שכר והכי אמרינן בבכורות בפ' עד כמה (דף כו). **גמ'. הרי הן כהקדש** - ויש בהן מעילה.

דף כט.א.

הרי הן כחולין - כשאר ממונו של כהן. **בשלמא רבנן** - דמתניתין מפרשי טעמא וקרא דרבי יהודה כדקתני א"כ למה נאמר כל חרם כו'. **שהקדיש שדה חרמו** - שדה שהחרים ישראל והגיע לחלק כהן שדה שלא יאמר הואיל וכשיגיע יובל אם לא אפדנה אני מיד גזבר ויגאלנה אחר תתחלק לכהנים ביובל כדין מקדיש שדה אחוזה דהא שדה חרם לגבי כהן אחוזה היא כדכתיב כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו ועכשיו שאני מוחזק בה תהא שלי שהרי דין הוא בשל אחרים אני זוכה אם היה ישראל מקדיש שדה אחוזתו כשיגיע יובל תתחלק לי בשל עצמי לא כל שכן. **תלמוד לומר כשדה חרם כו'** - דהאי קרא במקדיש שדה אחוזה כתיב. **מה למדנו משדה החרם על שדה אחוזה כו'** - מה שדה אחוזה שהקדיש ישראל וגאלה אחד מן הכהנים תצא מידו ביובל ותתחלק לכל בני המשמר כדאמר בפירקין דלעיל אחוזתו שלו ואין זו שלו אף שדה חרמו כו'. **סבר לה כרבי ישמעאל** - דמפיק לה במתניתין מיקדיש ואל תקדיש. **הלכה כר' יהודה בן בתירא** - דסתם חרמים לבדק הבית. **ברייתא איפכא תניא** - דרבנן אמרי לבדק הבית ורבי יהודה לכהנים. **רב גמריה גמיר** - מרביה דרביה אגמריה דמתני' משבשתא היא. **ושדינהו לד' זוזי בנהרא** - דהקדש הן לבדק הבית דאי לכהן לית להו פדיון ולכהן בעי מיתבינהו. **בזמן הזה** - דליכא בית וליכא פסידא אלא איסורא הוא דרביעא עלייהו אפילו לכתחלה נמי. **אין עבד עברי נוהג** - דאינו נמכר בזמן הזה. **ואין שדה אחוזה** - דין שדה אחוזה שתהא נגאלת בגירוע אלא אם ירצה הלוקח להחזירה לו בדמים שירצה מחזיר ואם לאו אין כופין אותו וכן דין מקדיש שדה אחוזה בזמן הבית ואין היובל נוהג כגון משגלו שבט ראובן וגד שבטלו

היובלות אין נגאלת אלא בשויה. **אין בתי ערי** - חומה נוהגין - דלא כייפינן ליה ללוקח אם בא מוכר לגאלה אפילו בתוך שנה. **אין גר תושב נוהג** - שיהא ישראל מצווה להחיותו גר תושב שקיבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים ואוכל נבילות. **כתיב** - בעבד עברי כי טוב לו עמך וכתוב בגר תושב עמך ישב וגו' דלא תסגיר עבד אל אדוניו בגר תושב משתעי דהכי מוקמינן לה במסכת גיטין בפ' השולח גט (דף מה) וכתוב בתריה עמך ישב בקרבך וגו' מכל מקום לתרוייהו קשיא דקתני אין שדה חרמים נוהג אלא בזמן יובל. **מקרקעי** - אין נוהגין כדכתיב בצאתו ביובל כשדה החרם. **מתני'**. **כתוב אחד אומר תקדיש** - גבי בכור דכתיב כל הבכור [וגו'] תקדיש (דברים טו). **וכתוב אחד אומר לא יקדיש** - אך בכור אשר יבוכר לה' בבהמה לא יקדיש איש אותו וגו' (ויקרא כז). **הקדש עילוי** - להעלותו בדמים ויתן טובת הנאתו לכהן. **ואי אתה מקדישו הקדש מזבח** - שיהא שם זבח אחר חל עליו. **גמ'**. **ורבנן** - דנפקא להו הך דרשא (לעיל ערכין כח) מכל חרם קדש קדשים. **אל תקדיש מיבעי ליה ללאו** - שאם מתפיסו לשם זבח אחר עובר בלאו. **שמצוה להקדישו** - לשם בכור ואף על פי שהוא קדוש מאליו. **ורבי ישמעאל** - אמר לך אי לא מקדיש ליה לא קדיש - בתמיה. **לא צריך לאקדושיה** - ולית ליה לרבי ישמעאל הך דרשא. **הדרן עלך המקדיש שדהו**.

דף כט.ב.

מתני'. **המוכר** - בשעת היובל - בזמן שהיובל נוהג. **פחות משתי שנים** - אבל לאחר שתי שנים אם רוצה לפדותה פודה בעל כרחו של לוקח ונותן לו לפי מה שמכרה כדכתיב (ויקרא כה) וחשב את שני ממכרו שמחשב כמה שנים משמכרה עד היובל ומחלק הדמים לפי השנים כגון אם מכרה קודם היובל עשר שנים בעשר ליטרין נמצא שמכר פירות של כל שנה ושנה בליטרא שהרי סתם מכירה אינה אלא עד היובל הלכך אם שהתה ביד לוקח ה' שנים ואח"כ בא מוכר לגאלה מנכה לו לוקח ה' ליטרין ליטרא לכל שנה שאכלה שכך עלה חשבון כשיוצא מתחילה. **אינו עולה מן המנין** - השתי שנים דהא שני תבואות כתיב שתי שנים הראויין לתבואה תשהה ביד לוקח אבל היתה שנה הראויה לתבואה ונרה ולא זרעה או הובירה שהניחה בורה שאפ' ניר לא עשה בה איהו אפסיד אנפשיה ועולה לו במנין שתי השנים. **שלוש תבואות** - אותה העומדת בה בשעת קנייה ושתי תבואות בשתי שנים שתהא בידו. **גמ'**. **אינו**

גואל לא קתני - דליהוי משמע אינו דין שיכופו את הלוקח להחזיר לו בפדיון בפחות משתי שנים. **דאפילו קרקושי נמי אסור** - למוכר להראות זוזין ללוקח כדי שייטב בעיניו להחזירה לו. **שנים תקנה** - במספר שנים אחר היובל תקנה דמשמע שתהא קנויה לו שתי שנים ואי מהדר ליה מקמי הכי עובר בעשה. **מכורה ויוצאה** - ביובל וזה הלוקח איבד מעותיו. **אינה מכורה כל עיקר** - והמעות חוזרין. **מכורה כבר** - קודם היובל. **אמה העבריייה** - יוצאה בסימני נערות כדתניא (קדושין דף ד) ויצאה חנם אלו ימי נערות. **התם** - בתו שמכר בקטנותה ויצאה בת חורין בסימני נערות לא הדרא ומזדבנא לעולם כדאמרינן (קדושין דף יח) ואין אדם מוכר בתו לשפחות אחר שפחות דנפקא לן מבגדו בה כיון שבגד בה שמכרה לשפחות שוב אינו יכול למוכרה הלכך יציאה גמורה היא ואיכא למימר ק"ו דאי מזדבין לה בימי נערות דאינה מכורה אבל שדה היוצאה לבעלים ביובל הדרא ומזדבנא לאחר היובל אם ירצה הלכך בשנת היובל נמי רשאי למוכרה ויוצאה לו בחנם. **אחר היובל** - משמע אחר היובל מיד. **שנים תקנה** - שאם תקנה שדה תהא בידך שתי שנים בעל כרחו של מוכר ואפילו הוא רוצה לפדותה. **לפי רוב השנים** - שיהיה עד היובל תרבה מקנתו תמכרנה ביוקר שהרי עד היובל תהא קנויה לו אם לא יפדנה ולפי מעוט השנים תמכרנה בזול כדי שלא תונה את חבירך ושמעינן מהנך קראי דמוכרין בין בסמוך ליובל שעבר בין מופלג ממנו כמה שנים. **למספר שני תבואות** - שלא תשהה ביד הלוקח כלום שהרי באותה שנה עצמה לקחה מידו אבל מכורה היא לכך שיאבד מעותיו. **ופרכי' ואי אזדבוני מזדבנא** - לאחר שתי שנים ליהדרה בחנם בשביל יובל שעבר עליה מי לא תניא וכו'. **נחית לאכילה** - שהרי קודם היובל התחיל לאוכלה הלכך מקיימינא ליה קרא כדכתיב שני תבואות אבל הקונה בשנת היובל לא נחית לאכילה. **חדא הא** - דאמר שמואל אינה מכורה כל עיקר. **יצא לחירות** - דהמוכר עבדו לעובד כוכבים קונסין אותו לפדותו ויפטרנו לחירות משום דאפקעיה ממצות וכן המוכר עבדו אפי' לישראל בחוצה לארץ יצא לחירות. **חדא הדרי זביני** - מחדא מהנך תרתי שמעית מיניה דמר שמואל שהמקח בטל והמעות חוזרין או מהך דהמוכר שדהו בשנת היובל עצמה או מהך דהמוכר עבדו לישראל בחוצה לארץ. **וחדא לא הדרי זביני** - אלא הלוקח מפסיד המעות ולא ידענא בהי מינייהו המקח בטל ואי קשיא פשיטא דמהך דהמוכר שדהו בשנת היובל קאמר שמואל דהמקח בטל והמעות חוזרין דאם

מעוות אבודין מאי איכא בין רב לשמואל איכא בינייהו אי שמיט לוקח וקצצן אילנות שהיו בה לרב דאמר מכורה היא שדה הדרא ואילנות דקץ קץ לשמואל דאמר אינה מכורה ומעות מתנה הדרי אילנות ואע"ג דלוקח לא שקל זוזי אי נמי כגון שמכר עמה מטלטלין והחזיק לוקח בקרקעות ולא משך המטלטלין דקיימא לן (קידושין כו) נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף בשטר ובחזקה ואין צריך משיכה לרב דאמר מכורה ויוצאה שדה הדרא ומטלטלין מיקנו לשמואל דאמר אינה מכורה ומעות מתנה לא מיקנו מטלטלי דחזקה דקרקע לא הויא חזקה. **אלמא לא הדרא זביני** - והלוקח מפסיד וכיון דבההיא חזינן דלא הדרי זביני ודאי כי אמר שמואל בהא אינה מכורה ומעות חוזרין.

דף ל.א

ורב ענן - דהוה מספקא ליה בהי הדרי ובהי לא הדרי הך ברייתא דצריך גט שיחרור לא הוה שמיעא ליה ומהא דאמר שמואל אינה מכורה לא הוה מצי למשמע מידי דממאי דאינה מכורה ומעות חוזרין דלמא מעות שנתן לוקח למוכר מתנה הן ביד מוכר ואיכא בין רב לשמואל הך דפרישית לעיל. **ומעות חוזרין** - דאדם יודע שאין קדושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשם פקדון ולשמואל גמר ונתן לשם מתנה. **דקנסת ללוקח** - גבי מוכר עבדו בחוצה לארץ דאמר' לא הדרי זביני ויוצא עבד לחירות ומפסיד לוקח. **ליקנסיה למוכר** - שיהו מעות חוזרין ויוציאו מוכר לחירות. **לאו עכברא גנב** - עכבר הגונב ומניח בחוץ אם לא היה לו חור להניח בו לא היה גונב הלכך חורא גנבא וקא גניב ליה ה"נ אם לא היה מוצא לוקח לא היה מוכרו. **חורא מנא ליה** - החור מאין לו הגניבה. **דאיתא לאיסורא** - דהיינו לוקח שהעבד אצלו. **[הב ליה דמיה** - פי' דמי הניר קמ"ל]. **שלא יאמר** - מוכר הבא לפדותה לסוף שתי שנים הנח לפני מליאה פירות כדרך שהנחתי לפניך כשמכרתי לך. **במספר שני תבואות** - משמע כל תבואות שבשתי שנים מדהוה ליה למיכתב מספר שנים או מספר תבואות דהוי משמע שתי תבואות. **מתני'** **אינו מחשב** - המוכר כשבא לגאלה אלא עם הראשון ומחשב כמה שנים היו משמכרה לו עד שנת היובל ומחשב כמה מגיע מן המנה לכל שנה ולפי אותו חשבון ינכה לו לוקח לכל שנה ושנה שאכלה והמותר יחזיר לו. **[לאיש] אשר מכר לו** - והשיב את העודף לאיש וגו' בגואל שדה ממכרו כתיב. **לאיש אשר בתוכה** -

ובגמ' פריך מנלן דדרשינן לקולא לידרוש לחומרא. **לא ימכור שדה רחוקה** - שיש לו כדי לגאול זו שהיא קרובה לו בגמרא מפרש מנלן. **ולא ילוה** - מעות כדי לגאלה. **מותר בכולן** - המקדיש שדהו מותר למכור שדה אחרת או ללות כדי לגאלה וגואל לחצאין אם אינו מספיק לגאול את כולה יגאל חציה ולכשיוכל יגאלנה כולה. **גמ' והשביחה** - מאליה. **העודף שבידו** - הנשאר בידו מן הדמים שקיבל לאחר שינכה לו הלוקח חשבון המגיע לכל שנה שאכלה. **הכסיפה** - נתקלקלה ופחתו דמיה. **שבקרקע** - עודף שהקרקע שוה יותר על מה שמגיע לחשבון שמנכה לו הלוקח לשנים שאכלה דהאי עודף איכא למדרש להכי ולהכי. **מאי בנייהו** - בין רבי לר' דוסתאי מ"מ בין למר בין למר לקולא אזלינן. **כגון דאייקר וזל ואייקר** - שמכרה לו במאתים ומכרה ראשון לשני במנה ונתייקרה ביד השני ועמדה על מאתים לרבי דאמר לאיש אשר בתוכה לא יהיב אלא מנה כמה דיהיב בה שני לר' דוסתאי יהיב מאתים דאי אמרת עודף שבידו הא מאתן שקיל מקמא ואי אמרת עודף שבקרקע הא מאתן שויא. **גאולה גאולה** - כתיב הכא (ויקרא כה) ומצא כדי גאולתו וכתיב בעבד עברי (שם ויקרא כ"ה) גאולה תהיה לו. **אלא ממנה** - כשבא לפדות עצמו מחשב כמה שנים משעה שנמכר (עד שנת היובל) ומחשב כמה מגיע מאותו מנה לכל שנה ושנה ואם עברו שנים או שלש שנים ינכה לו אדוניו לפי חשבון המגיע לכל שנה כדכתיב כימי שכיר יהיה עמו. **כפי שניו** - משמע כפי שנים שעמד בהן כלומר לפי מה שהוא שוה באותה שעה. **אין לי וכו'** - דהאי קרא בנמכר לעובד כוכבים כתיב כדכתיב (שם ויקרא כ"ה) וכי תשיג יד גר ותושב וכו'. **שכיר שכיר** - כתיב הכא (שם ויקרא כ"ה) כימי שכיר יהיה עמו וכתיב בנמכר לישראל (דברים טו) כי משנה שכר שכיר עבדך וגו'.

דף לב.

הריני - משובח במקומי שאני דרשן ובקי כבן עזאי שהיה משתבח בשוקי טבריא כדתניא בבכורות בפ' תשיעי (דף נח) בן עזאי אומר כל חכמי ישראל לפני כקליפת השום. **איכא למדרשינהו** - הני קראי דעבד עברי. **קיבר** - שגונדיי"ר. **מדרבי יוסי בר' חנינא** - דודאי לא בא לידי כך אלא מפני שהיה רשע ועושה סחורה בפירות שביעית. **אבקה של שביעית** - הסוחר בפירות שביעית ולהכי קרי ליה אבק שאין זו עיקר מצותה של איסור שביעית. **וסמך ליה וכי תמכרו ממכר** - ודרשי' סמוכין והכי אמר רחמנא אם לא תשמרו

מצות יובל סופכם למכור מטלטלין וכלי תשמיש. **לא הרגיש** - לא נזדעזע לשוב מן העבירה. **לא באת לידו** - משמע שלא יעלה על לבו שיהא עושה שום עבירה. **נעשית לו כהיתר** - דומה בעיניו כהיתר הלכך ברישא דלא עבר עדיין אלא פעם אחת תני הרגיש דמשמע שהיה יודע ונותן אל לבו שהיה עובר אבל לא נרתע מן העבירה ועשאה ובפעם שניה תני לא באת לידו שאפילו על לבו אין עולה שתהא עבירה. **ניחא ליה לאיניש דליזבין ברתיה ולא לוזיף בריביתא** - דריבית כתיב בהאי ענינא דכתיב (ויקרא כה) אל תקח מאתו נשך ותרבית וגו' והא ודאי מקמי הכי כבר זבנה לברתיה דבהכי ניחא ליה. **פדיון בתו מגרעא ואזלא** - שסתם מכירת הבת אינה שתהא שפחה אלא עד שיגיעו ימי נערות ואם בא לפדותה בתוך כך מחשב הדמים שמכרה כמה מגיע לכל שנה שהיתה ראויה להיות ביד האדון ולפי אותו חשבון המגיע לכל שנה מנכה לו האדון לכל שנה ושנה ששמשו כדתניא בקדושין (דף יא) והפדה מלמד שמגרעת פדיונה ויוצאה. **ונעשה משרת** - שהיה נעשה משרת לעבודת כוכבים לחטוב עצים - ולשאוב מים. **א"ל אביי** - להווא מרבנן אפ"ה הא אהדריה קרא שיהו מרחמין עליו. **אדחה אבן** - כלומר שלא יגאל לעולם. **נחמיר** - עליה שאם נמכר במנה והשביח יחשב במאתים או אם נמכר במאתים והכסיף יחשב במאתים כדכתיב (שם ויקרא כ"ה) מכסף מקנתו. **וכי יש שנים מרובות** - שתהא שנה יתירה מחבירתה דקאמר קרא אם עוד רבות בשנים או שנה פחותה מחבירתה. **אלא** - הכי קאמר קרא אם יש ריבוי בכספו בשנים שהוא עומד בהן כלומר מה שהשביחו ישיב גאולתו מכסף מקנתו דאין מחשב אלא כמה שנמכר ואם מעט נשאר דמיו בשנים שהוא עומד בהן כגון שהכסיף כפי שניו ישיב את גאולתו. **ואימא** - הכי קאמר קרא היכא דפלח ליה תרתי שני ופשו ארבעי עד יובל ליתבי ליה כמה שמגיע לארבע שנים מכסף מקנתו לפי חשבון שקנאו. **כפי שניו** - לפי שנים שהיה עדיין חייב לעובדו ולאן בהכסיף והשביח משתעי קרא. **ומצא את רעהו ומת** - שהיה חבירו מצוי שם בשעה שהרים זה הגרזן חייב פרט לממציא את עצמו דפטור זה מגלות. **מה השיגה ידו דהשתא** - דודאי מעיקרא כשמכרה לא היתה ידו משגת כדכתיב (שם ויקרא כ"ה) כי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו. **ואם גאל יגאל המקדיש וגו' מלמד שלוח** - מאחר וגואל ואם ירצה יגאל לחצאין. **הורע כחו** - כדאמרן לעיל.

דף לא.א

תני חדא - במקדיש שדה אחוזה לזה וגואל היינו הך דקתני לעיל אם גאל יגאל מלמד שלזה וגואל כו', ור"ש קאמר לה ואידך רבנן דפליגי עליה. **מתני'**. **הרי זה גואל מיד** - ואין לו דין שדה אחוזה שצריך להמתין שתי שנים. **הרי זה כמין רבית** - שכשמחזיר לו מעותיו בתוך שנה ואין זה מנכה לו כלום נמצא שנשתמש בביתו בשכר המתנת מעותיו. **ואינה רבית גמורה** - דרבית לא מיקרי אלא ע"י הלואה ולא ע"י מכר. **יגאל בנו** - בתוך שנה אם ירצה אבל לאחר שנה נחלט ואינו נגאל עוד לעולם כדכתיב (ויקרא כה) ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה וגו'. **אלא משעה שנמכר** - שאם מכרה ראובן לשמעון בניסן ושמעון ללוי באייר כיון שהגיע ניסן הבא נחלט ואין מונין למכר שני אלא לראשון. **שנאמר עד מלאת לו שנה** - משמע לזה שהיתה אחוזה שלו מונין. **את חדש העיבור** - שאם היתה שנה מעוברת אינה נחלטת עד שלשה עשר חדש. **שנה ועיבורה** - בין בשנה פשוטה בין בשנה מעוברת נותנין לו שנת לבנה וימים שיתירים בשנת חמה על שנת לבנה אחד עשר יום שמהם אנו מעברים את השנה. **ואחד הניתן [לו] במתנה** - אם רצה נותן לגאול בתוך שנתו יגאל ואם לאו חלוט לו. **גמ'**. **מתני'** - דקתני הרי זה גואל מיד דמשמע אפי' בו ביום שמכרה מותר לגאול דלא כרבי. **ימים תהיה גאולתו ואין ימים פחותין משנים** - דלא תשהא ביד לוקח פחות משני ימים. **מיום ליום** - שאם מכרה באחד בניסן אין מונין שנה למנין עולם דלימא כיון שהגיע תשרי עלתה לו שנה שהרי יצתה אותה שנה אלא עד אחד בניסן הבא אינו נחלט. **שנת ממכרו** - ולא של מנין עולם. **ורבנן** - אין הכי נמי דההיא ודאי מיבעי ליה להכי דממכרו ולא שנת מנין עולם וימים מיבעי ליה למעת לעת שאם מכרה באחד בניסן בחצי היום אין מונין לו שנה עד שיגיע חצי היום של אחד בניסן הבא. **מתני' ר' יהודה היא** - דאמר צד אחד ברבית מותר דרבית הבאה ע"י מכר קרי צד אחד משום דאין בא לידי רבית משני צדדין שאם לא יגאלנה ותיחלט לו אין כאן רבית אבל הלואה ודאי באה לידי רבית שאינה נחלטת לעולם. **ועשה לו שדהו מכר** - שמשכן לו שדהו על אותו מנה וכתב לו אם לא אתן לך מנה מיכן ועד שלש שנים הרי היא שלך. **בזמן שהמוכר אוכל פירות** - כל אותן שנים מותר. **לוקח אוכל פירות אסור** - שמא יגאלנה בתוך שלש ונמצא שאכלם ברבית. **מעשה בביתוס בן זונין** - גרסינן. **צד אחד ברבית** - שאם יגאלנה יהא רבית ואם לאו יהא רבית.

דף לא.ב.

דכולי עלמא צד אחד ברבית - כי ה"ג אסור הואיל ומעיקרא בתורת הלואה אתא לידיה ור' יהודה (דקאמר) [דקשרי] בהכי עסקינן שהתנו מתחילה שאם יגאלנה המוכר בתוך שלש יחזיר לו הלוקח הדמים מפירות שאכל וברבית ע"מ להחזיר פליגי ומתני' ותנא דברייתא בהא פליגי דתנא דידן סבר אפי' צד אחד נמי לא הוי דהא בתורת מכר אתא לידיה ותנא דברייתא סבר סוף סוף הואיל ולידי ריבית (לגבי) [אתני] צד אחד (היא) כרבית גמורה היא אלא שהתורה התירתה. (**איש כי ימכר** - אמר רחמנא). **והיתה גאולתו מ"מ** - משמע דא"כ הוה ליה למיכתב יגאלנה עד תום שנת ממכרו מדשני בדיבוריה וכתב והיתה גאולתו משמע אפי' ע"י אחר. **לקונה אותו** - משמע לקונה יהא נחלט אם לא יגאל בתוך שנה הא אם יגאל יחזירנה וקונה הוא דיחזירנה אבל בנו לא קמ"ל והיתה גאולתו מ"מ. **שנה** - אי הוה כתיב עד מלאת שנה ולא כתב לו איני יודע אם שנה למכר ראשון או שנה למכר שני כגון מכרה ראובן לשמעון בניסן ושמעון ללוי בתשרי וה"א ראובן שמכרה ראשון מחשב עם לוי ויהא לו רשות לגאלה עד תשרי הבא השתא דכתיב לו משמע דאמוכר ראשון קא מהדר. **למי חלוט** - כשהגיע שנה למוכר ראשון ונחלט מי מן הלוקחים זוכה בחליטה זו. **לראשון חלוט** - דראובן אין גואלה עוד משמעון אבל שמעון גואלה מלוי עד שיגיע שנה למכר שני שהרי ללוי לא נחלטה. **לשני חלוט** - שאין שמעון גואלה מלוי. **עלתה לו שנה** - דהאיכא מיום ליום וזה שמכר לו בט"ו באדר לא עלתה לו שנה עד ט"ו באדר לשנה הבאה ואע"ג דהשתא הו"י ג חדש משום דמיום ליום בעינן מט"ו באדר לט"ו באדר. **ולימא ליה לוקח ראשון ללוקח שני אנא קדים שחין נורא** - אני היסקתי ונשתמשתי בבית קודם ממך ושלך נחלט באחד באדר ושלי לא תיחלט. **את נחתת לעיבורא** - נכנסת בחודש העיבור לפיכך תפסיד דתמימה כתיב ליתן לו חדש העיבור אבל אני לא נכנסתי בו. **נולדו לו שני טלאים** - והם בכורות ומוזהר להקריבן בתוך שנתן דכתיב (דברים טו) תאכלנו שנה בשנה. **לא כתב תמימה** - ולא ליתבי ליה חדש העיבור וליסלקיה שנה בט"ו בשבט. **כמנין ימות החמה** - בין בפשוטה בין במעוברת. **י"ב חדש מיום ליום** - כמו שאנו קובעין אותן לשנת לבנה. **נתעברה לו** - למוכר דכתיב תמימה. **האמר** - במס' בכורות בפ' (אחרון) (מסורת הש"ס: [יש בכור]) (דף נב) מתנה אינה כמכר לחזור ביוכל

למי שנתנה. **תשובו** - תשובו איש אל אחוזתו ודרשינן (בפ"ט) (שם בכורות דף נב) לרבות את המתנה. **וגואל לעולם** - שאינו נחלט להקדש לעולם ולקמן מפרש טעמא. **הגיע יום שנים עשר חודש** - משלקחו מן הגזבר. **שאין לו דורות** - דליכא פריה ורביה קמי שמיא. **לא יצא ביובל למה לי** - הואיל וכתוב לצמיתות. **מתני'**. **היה נטמן** - הלוקח ביום שנים עשר חודש כדי שלא ימצאהו מוכר ליתן לו מעותיו והוא חלוט לו. **שיהא חולש** - כמו (ישעיהו יד) חולש על גוים וכדגרסינן (שבת דף קמח) מטילין חלשים על הקדשים שיהא מטיל מעותיו ללשכות שבעזרה. **ויהא שובר הדלת** - של בית שמכר ונכנס. **גמ' מדעתו** - שיקבלם ברצון.

דף לבא

בעל כרחו - שהטילתם בביתו כי ה"ג דתקין הלל במתני'. **שלא בפניו** - כגון זה שהיה נטמן ומשום דתרתני לריעותא איכא דשלא בפניו הוא ובעל כרחו הוא משום הכי איצטריך ליה להלל לתקוני. **מאי דאיצטריך ליה תקין** - ואי הוי נמי לוקח התם ולא הוה בעי לקבולינהו הוה איצטריך להלל לתקוני דבעל כרחו תיהוי נתינה. **גמ' בית** - וקם הבית אשר בעיר (ויקרא כה). **מגדלות** - משטיי"ר וקבועה בקרקע. **ת"ל בית** - והני דלעיל דמו לבית. **חולסית** - מקום שאינו ראוי לזריעה איכא בינייהו דשדות ממש לא קאמר רבי מאיר דהא בית כתיב ביה אלא חולסית ומצולה קמרבי דדמו לבית דלאו בני זריעה נינהו וראויין לבנין בית חולסית ליטול משם אבנים ומצולה ליטול מהן חול ורבי יהודה סבר כשדות דמו. **והתניא** - בניחותא. **כפשטיה דקרא** - דחזינן דביתה בתוך החומה וקאמר בחומה היא יושבת כלומר בעיר חומה היא יושבת. **מתני'**. **שגגותיה חומתה** - שלא הקיפוה חומה אלא הקיפוה בבתים ותכופות הבתים זו לזו כחומה. **שלש חצירות** - שבכל אחת ואחת שני בתים מיקריא עיר. **קצרה** - שם עיר קטנה שמחוץ לציפורי. **גמ' שור איגר** - שגגותיה חומתה. **לוא חומה** - לוא כתיב משמע לא ומשמע לו כלומר אין לו עכשיו והיה לו חומה קודם הוה נמי בית חלוט בהו. **מאי קאמר** - וכי אין עיר מוקפת חומה בגליל אלא גמלא ובעבר הירדן אלא גדוד.

דף לבב

עד גמלא - כל עיירות שבגליל עד גמלא היו מוקפות חומה מימות יהושע.

רבא אמר - האי תנא אתא לפרושי מתני' והכי קאמר גמלא דקתני מתני' דהוות מוקפת חומה מימות יהושע היינו גמלא דגליל. **לאפוקי** - דאי איכא גמלא בעבר הירדן וביהודה לא הויא מוקפת חומה מימות יהושע וכן גדוד וכן חדיד וירושלים ביהודה לאפוקי עיירות שבגליל ועבר הירדן שנקראו חדיד ואונו וירושלים אינן מוקפות מימות יהושע. **אינך דליכא כותייהו** - אינך דקא חשיב במתני' כגון קצרה ויודפת דליכא בדוכתא אחריתי דמסקי כשמתיהו לא איצטריך למיתני ברייתא בהי ארעא קיימי. - עשרה דברים - מפרש בב"ק בפרק מרובה (דף פב) וזה אחד מהם. **אין הבית חלוט** - משום דכתיב (ויקרא כה) לקונה אותו לדורותיו וקסבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים ומאן קא מקני ליה. **לאו מי אמר רב יוסף וכו'** - במס' מכות בפ' אלו הן הגולין (דף י). **את אלו** - המנויות במשנתנו. **וקידשום** - מפרש במסכת שבועות (דף טז) דמקדשי לה בשתי תודות ובשיר ובית דין מהלכין ושתי תודות אחריהן וכו'. **בטלו** - שאין קדושת הארץ נוהגת בהן ואין בהן דין ערי חומה. **משבטלה קדושת הארץ** - בחורבן ראשון. **קדושה ראשונה** - שקידשה יהושע. **הא אמרת** - לקמן בסוף דהא מילתא דלא צריכי לקדושי דקתני סיפא ולא אלו בלבד אלא כל שתעלה בידך כו' שקידשה לשעתה ולעתיד לבא. **חדא מינייהו** - הך דקתני קידשה לעתיד לבא ר' אלעזר בר יוסי אמרה כי היכי דקאמר אע"פ שאין לו עכשיו ואע"ג דחרוב לא בטלה קדושתיה. **אלא מקיש ביאתם בימי עזרא כו'** - דהא כי לא עשו לאו אסוכות מהדר אלא הכי קאמר כי לא עשו מה שעשו עכשיו מימות יהושע ומאי ניהו קדושת הארץ. **מנו שמיטין** - שהתחילו למנות שמיטין ונתחייבו במעשר. **והביאך ה' אלהיך וגו'** - בשובם מן הגלות משתעי קרא דכתיב לעיל מיניה (דברים ל) ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך. **ואידך** - לעולם כי לא עשו אסוכות קאי ולא סוכות ממש אלא דבעא עזרא רחמי איצרא דעבודה זרה ואימסר בידיה כדאמר בסנהדרין (דף סד). **ואגין זכותא** - דעזרא עלייהו. **כי סוכה** - כי לא עשו דבר זה בימות יהושע כן והיינו דקפיד קרא לאדכורי יהושע טפי מהאחרים וקא מדכר ליה בלשון גנאי. **דבכל דזכותא כתיב יהושע והכא ישוע** - משום דאיהו הוה ליה למיבעי רחמי עלה דמילתא דבשלמא משה לא בעא רחמי כו'. **ירשתה אתה** - באותה קדושה ואין צריך לחזור ולקדש. **משגלו שבט ראובן** - בימי סנחריב. **מנו יובלות לקדש שמיטין** - ודאי יובל לא היה נוהג שיהו עבדים נפטרים משום יובל ולא שדות של מכר חוזרות אבל

שמיטין היו נוהגים לשמט כספים ולשמט מזרע וקציר דהא צריכין למנות שנת יובל כדי שיבואו השמיטין במקומן שלסוף ז' שמיטות היו מניחין שנת נ' שלא היו מונין אותה לשמיטה הבאה מפני שהיא ראויה להיות שנת יובל ושנה של אחריה מתחיל המנין דאם לא היו מונין יובלות היו מונין אותה שנה לחשבון השמיטין והווי השמיטין שלא במקומן.

דף לג.א

הניחא לרבנן - דפליגי עליה דר' יהודה [דאמרין] שנת חמשים אינה ממנין השמיטין אצטריך לממני יובלות כדקאמרת. **אלא לרבי יהודה דאמר שנת חמשים** - הויא שנת יובל ועולה נמי למנין שמיטה הבאה ל"ל לממני יובלות בשמיטין סגיא משבע לשבע שנים יעשו שמיטה לעולם שאין שנה מפסקת בנתיים ואין כאן שום טעות. **ודאי** - דקתני לעיל מנו שמיטין ויובלות בימי עזרא דלא כר' יהודה. **ולא מנו יובלות** - בימי סנחריב. **והא כתיב** - בצדקיה. **מקץ שבע שנים תשלחו וגו'** - והוינן בה מקץ שבע שנים משמע לאחר שבע שנים שאף שנה שביעית והא כתיב ועבדך שש שנים. **שש לנמכר** - כדכתי' (שמות כא) שש שנים יעבד. **ושבע לנרצע** - שהנרצע אינו יוצא עד היובל ואם נרצע ופגע יובל בשנה שמינית לרציעתו יוצא ביובל אלמא בימי צדקיה הוה יובל וצדקיהו בימי חורבן הבית דהווי כמה וכמה דורות אחר גלות סנחריב. **בתוכחה כתיב** - דקא מוכח להו ירמיה וקאמר להו השלחתם באותן שנים שהייתם חייבים לשלח. **דכתיב** - בימי צדקיהו כי המוכר אל הממכר לא ישוב דקאמר להו סופכם לגלות ויהא יובל בטל ולא יחזרו שדות לבעליהן. **אפשר יובל בטל** - משגלו שבט ראובן וגד ונביא מתנבא עליו וכו'. **מה טיבו של יאשיהו בבית אל** - דהא קרא ביאשיהו כתיב כשהיה חוזר לבער עבודת כוכבים שבארץ ישראל ובית אל של מלכי ישראל היתה ויאשיהו מלך יהודה מה טיבו בה. **קציר** - קצין דנו"ן מתחלפת ברי"ש כדכתיב נבוכד נצר נבוכד ראצר. **מתני'**. **בתי החצרים** - שאין להם לעיירות חומה. **כח יפה** - כדמפרש נגאלין מיד ואין צריך להמתין שני שנים ביד הלוקח והיינו כבתים של ערי חומה. **ובגרעון כסף** - שמנכה לו הלוקח לפי שנים ששהו בידו כשדות דכתיב (ויקרא כה) וחשב את שני ממכרו וגו'. **גמ'**. **על שדה הארץ יחשב** - בבתי החצרים כתיב. **ובגרעון כסף** - אם בא לגאלם קודם היובל. **מאי קאמר** - מהיכא תיתי דלא יצאו ביובל הלא הוקשו לשדה אחוזה ולמאי אצטריך

וביובל יצא. **ופגע יובל בשנה שניה** - ללקיחתו של זה שלקחה מן הגזבר. **ללוקח הוי** - דהכי תניא לעיל גאלה אחר מיד הקדש הגיע היובל ולא נגאלה היה חלוט לו. **לכהנים נפקא** - דהמקדיש שדה אחוזה וגאלה אחר יוצאה לכהנים ביובל ולהכי נקט שנה שניה דאי פגע בשנה ראשונה לא אצטריך וביובל יצא דכי מדמית ליה לבתי ערי חומה אכתי לא איחלט ליה ונפיק ביובל דהא יש לו כח יפה שבשדות. **אפילו לא גאלו** - אחר נמי ליפוק מיד הקדש דהא כתיב וביובל יצא דלא אצטריך למכתב משום מכר הדיוט דהא אתקש לשדות. **בן לוי יפה כחו בממכרו** - שגואל מיד שדה מגרש עריהם ובתי ערי חומה גואלין לעולם ויוצאין ביובל כדאמר לקמן. **הורע כחו בהקדישו** - שלא יוצא בלא פדיון כדמפרש לקמן. **ויצא ממכר** - אי הוה כתיב ואשר יגאל מן הלויים ויצא ממכר ביובל ולא הוה כתב בית הוה אמינא אפילו שטרי ומטלטלין של לוי אם מכרן יוצאין לו ביובל. **ופליגא דרבי אושעיא** - הא דאמר רב הונא לעיל מקדיש בית בבתי חצרים וגאלה אחר מיד הקדש יוצאה מידו וחוזרת לבעלים ביובל פליגא אדרבי אושעיא. **בכלל ונתן הכסף וקם לו** - שהלוקח כלום מיד הקדש יקום המקח בידו לעולם. **כשפרט לך הכתוב** - בגואל שדה אחוזה של אחרים מיד הקדש דיוצאה מידו ומתחלקת האי הוא דאפקיה רחמנא בהדיא מכלל ונתן הכסף וקם לו. **אבל הנך** - בתי החצרים כדקיימי קיימי בכלל וקם לו ולא נפקא מידא דלוקח. **וביובל יצא** - לרבי אושעיא ל"ל. **השלמה בעי** - להשלים לו שנה אחת משתי שנים שהיא ראויה לשהות ביד לוקח כדתניא לעיל בריש פירקין אכלה שנה אחת לפני היובל משלימין לו שנה אחרת לאחר היובל. **תניא כוותיה דרב הונא** - גרסינן כרב הונא דאמר לעיל מקדיש בית בבתי החצרים וגאלה אחר מיד מקדיש יוצאה לבעלים ביובל. **ותיובתא דרבי אושעיא** - דאמר כדקיימי קיימי בידא דלוקח. **וגואלו לעולם** - ואפילו גאלה אחר גואלה מידו ולא הויא כשדה אחוזה דכתיב בה לא יגאל עוד. **גאלה אחר מיד הקדש והגיע יובל ולא גאלה** - מקדיש מידו חוזרת לו בחנם.

דף לגב.

מתני'. **שתי חצרות** - עיר שאין בה אלא שתי חצירות. **גמ'**. **איני יודע שאין להן חומה** - דבתי החצרים משמע שאינו בעיר אלא יישוב חצירות הסמוכות. **כמי שאין להן חומה** - הואיל ואין בה כדי עיר. **וכמה** - הן דלא ליחשוב חומה

דידהו כעיר חומה שתי חצרות וכו'. **אימא בית וחצר בית וחצר** - אבל אי איכא שני בתים בכל חצר הווי כעיר חומה ולא הווי כבתי החצרים. **א"כ ליכתוב חצרים** - ולא ליכתוב בתי ואנא ידענא דאין חצר בלא בית. **מתני' ישראל שירש בתי ערי חומה מאבי אמו לוי אינו גואל כסדר הזה** - שאם מכרה שתהא נחלטת ללוקח לסוף שנה אלא לעולם גואלה כלוי דכתיב בהו (ויקרא כה) גאולת עולם תהיה ללוים. **עד שיהא הוא** - המוכר לוי לאפוקי ישראל שירש את אבי אמו לוי דאינו גואל כלוי. **וערי הלוים** - מערים שניתנו ללוים בימי יהושע לאפוקי בן לוי שירש את אבי אמו ישראל דאינו גואל כלוי והשתא קשיא רישא לסיפא ובגמ' מתרץ לה. **אין דברים הללו** - דגאולת עולם אמורים אלא בערי הלוים אבל עד שיהא לוי לא בעינן דישראל שירש את אבי אמו לוי מודו רבנן דגואל כלוי הואיל ומערי הלוים היא זו אבל בבן לוי שירש את אבי אמו ישראל מודו רבנן דאינו גואל כלוי דבערי הלוים תלא רחמנא. **גמ' וקא פריך אינו גואל כסדר הזה** - כישראל אלא כמאן כבן לוי בתמיה והא תני סיפא עד שיהא לוי כו'. **בשלמא ערי הלוים** - בעינן לאפוקי בן לוי שירש את ישראל כדכתיב ערי הלוים. **אלא לוי מנלן** - דבעינן שיהא לוי לאפוקי ישראל שירש את אבי אמו לוי. **ואשר יגאל מן הלוים** - דמשמע למקצת לויים נתתי רשות לגאול ולא לכולם. **ותניא** - דדרשינן הכי ה"ג לה בתורת כהנים מן הלוים מה ת"ל שיכול לוי מישראל יגאל כלומר אי לא כתב אלא גאולת עולם תהיה ללוים יכולני לומר לוי שמכר לישראל יגאלנה לעולם שישראל הורע כחו בממכרו דנחלטת לסוף שנה. **וזה יפה כחו** - דכתיב גאולת עולם וגו' אבל לוי שמכר ללוי לא יגאל אלא תיחלט לסוף שנה. **ת"ל מן הלוים** - פרט לבן לוי שבא מן הממזרת ומן הנתינה וכ"ש ישראל שירש את אבי אמו לוי שהרי ישראל גמור הוא. **מתני' שדה מגרש** - מגרש הוא אלף אמה סביב לעיר מדכתיב (במדבר לה) מקיר העיר וחוצה אלף אמה סביב וחוצה לאותו אלף היה להם ללוים אלף אמה לשדות וכרמים כדכתיב (שם במדבר ל"ה) ומדותם מחוץ לעיר וגו' צא מהם אלף אמה מגרש והשאר שדות וכרמים מגרש פנוי מכלום ואין בו בית ואין זורעין אותן אלא נוי הוא לעיר. **אין עושין שדה מגרש** - משום יישוב ארץ ישראל והיינו חורבן שממעט את הזריעה. **ולא מגרש שדה** - שמחריב את נוי העיר. **מגרש אין עושין עיר** - שיעשו בו בתים שאין עיר נאה בלא מגרש וכ"ש שאין עושין עיר מגרש שאין מחריבין את יישוב העיר. **מוכרין לעולם** - אפילו בשנת היובל עצמה כך שמעתי וקשיא לי

אמאי הא כי היכי דפליגי רב ושמואל בריש פירקא (לעיל ערכין כט) בישראל שמכר שדהו בשנת היובל עצמה ה"נ איכא לפלוגי הכא ולמימר ק"ו מכורה כבר יוצאה עכשיו דהא אמרינן לעיל (ערכין דף כח) דממכרו של לוי חוזר בשנת היובל וכמדומה לי דאידי דתנא באידך פירקא מקדישין לעולם וגואלין לעולם תנא נמי הכא. **גואלין לעולם** - שאין בתי ערי חומה שלהן נחלטין. **גמ' יכול אף זה** - לוי כן שאם מכר שדה אחוזתו אותן אלף אמה שחוץ למגרש שלא יהא מותר לגאול בפחות משתי שנים. **לפי שנאמר** - במקדיש שדה אחוזה וגאלה אחר מיד הקדש דבשנת היובל יוצאה לכהנים כדכתיב והיה השדה וגו'. **יכול אף לוי כן** - אם הקדיש שדה ולא גאלה יפסידנה ביובל ת"ל גאולת עולם וגו'. **ערים הללו** - הניתנים ללויים. **אין עושין ערים קטנים** - לפי שהן ערי מקלט ובעינן שיהא שם יישוב לבית מנוס לרוצחים. **ולא כרכים גדולים** - לפי שמתקבצין שם מכל מקומות לסחורה ותהא רגל גואל הדם מצויה שם ויארוב את הרוצח ויהרגנו. **אלא עיירות בינוניות** - בלא חומה. **כאן שהוקף ולבסוף ישב** - לא משכחת בהו בלויים כדקאמרת אבל ישב ולבסוף הוקף משכחת בהו שלאחר שניתנו להם בימי יהושע היקיפיה הם. **וכי האי גוונא** - דישב ולבסוף הוקף מי הוי חומה דאצטריך קרא למעוטיה. **בית מושב עיר חומה** - בית שהושב ונבנה עיר חומה דמשמע שהוקף ולבסוף ישב. **יכול אפילו הקיפיה ישראל** - לאחר שכבשו את הארץ ואפילו קודם שישבו בה. **ונאמר להלן חומה** - (דברים ג) כל אלה ערים בצורות וגו'. **לאחר מכן** - לאחר שכיבשום ישראל. **תרגמה רב סלא** - לעולם כשהוקף ולבסוף ישב ודקשיא לך עיירות הללו אין עושין אותן כו'. **כגון שנפלו להן** - בגורל בימי יהושע.

דף לד.א

הן ומגרשיהן - כשהן מוקפות חומה. **והא למיסתרינהו קיימי** - כדאמר (לעיל ערכין דף לג) אין עושין אותן טירין וכרכים. **סד"א אדמסתתרי** - כל זמן שלא נסתרו אם מכרום קודם סתירתן ליחלטו קמ"ל. **מה ת"ל כשדה החרם** - מה בא שדה החרם ללמד על שדה היוצאת לכהנים ביובל. **שדה חרמו** - שדה שהחרים ישראל והגיעה לחלקו. **הואיל ויוצאה לכהנים** - אם לא יגאלנה שהרי היא שלו כשדה אחוזה ועכשיו הרי היא תחת ידי כו'. **בשל אחרים אני זוכה** - אם היה שדה אחוזת ישראל יוצאה לכהנים ביובל היה לי חלק בה. **מה**

שדה אחוזה של ישראל - אם גאלה כהן מיד הקדש יוצאה מידו ביובל ומתחלקת לכל אחיו הכהנים כדאמר באידך פירקא בפרק אין מקדישין (לעיל ערכין דף כה) אף זו כו'. **הכא קא שקיל ליה** - כו'. **ואיש את קדשיו לו יהיו** - ודרשינן ליה בהגוזל בב"ק (דף קט) מנין לכהן שבא ומקריב קרבנותיו בכל עת ובכל שעה שירצה אם יש עליו להביא חטאת או התנדב עולה או שלמים אין צריך לתתם לאנשי משמר אלא הוא עצמו מקריב ויטול העור ואוכל הבשר ת"ל ואיש את קדשיו לו יהיו. **קדשיו לאו ברשותו** - ולא מכח דידיה קא שקיל להו אלא מקריב אימוריהם. **הכא ברשותו** - כלומר מכח דידיה קא שקיל להו ולא משלחן גבוה בשכר עבודה. **אלא אמר ר"נ להכי איצטריך למכתב החרם דסד"א כו'** - והאי נמי אחוזתו היא ואם הקדישה ולא גאלה לא תצא לכהנים ביובל אלא יהא לו רשות לגאלה לעולם. **קמ"ל** - היקש דאיתקש שדה החרם לשדה אחוזתו של ישראל דתצא מתחת ידו ותתחלק לכהנים דאחוזתו היא דיש לה גאולת עולם אבל חרמו לא הויא כאחוזה ליגאל לעולם. **הדרן עלך המוכר שדהו וסליקא לה מסכת ערכין**. -